

EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESAS LIELĀS PALĀTAS NOLĒMUMI 2016.GADĀ

Saturs

1.	<i>Mozer pret Moldovu un Krieviju</i> (apcietinājuma tiesiskums Piedņestras teritorijā)	4
2.	<i>F.G. pret Zviedriju</i> (patvēruma meklētāja izraidīšana).....	5
3.	<i>Blokhin pret Krieviju</i> (apcietinājuma tiesiskums, tiesības uz taisnīgu tiesu)	7
4.	<i>Bédat pret Šveici</i> (žurnālista tiesības uz izteiksmes brīvību)	8
5.	<i>Armani Da Silva pret Apvienoto Karalisti</i> (tiesības uz dzīvību).....	9
6.	<i>Murray pret Nīderlandi</i> (mūža ieslodzījums)	11
7.	<i>Izzettin Doğan un citi pret Turciju</i> (relīģijas brīvība un diskriminācijas aizliegums)	13
8.	<i>Karácsony un citi pret Ungāriju</i> (parlamenta locekļu tiesības uz izteiksmes brīvību)	14
9.	<i>Avotiņš pret Latviju</i> (citā ES valstī aizmuguriski taisīta sprieduma atzīšana un izpilde)	16
10.	<i>Biao pret Dāniju</i> (netiešā diskriminācija etniskās izcelsmes dēļ)	18
11.	<i>Al-Dulimi un Montana Management Inc pret Šveici</i> (ANO DP sankcijas un tiesības uz īpašumu)	20
12.	<i>Baka pret Ungāriju</i> (tiesneša tiesības uz pieeju tiesai un tiesības uz izteiksmes brīvību).....	21
13.	<i>Jeronovičs pret Latviju</i> (kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem).....	24
14.	<i>Buzadji pret Moldovu</i> (pamatojums apcietinājuma nepieciešamībai)	25
15.	<i>J.K. un citi pret Zviedriju</i> (patvēruma meklētāju izraidīšana).....	27
16.	<i>Ibrahim un citi pret Apvienoto Karalisti</i> (tiesības uz aizstāvību)	28
17.	<i>Khan pret Vāciju</i> (patvēruma meklētāju izraidīšana).....	30
18.	<i>Muršić pret Horvātiju</i> (apstākļi brīvības atņemšanas vietās)	31
19.	<i>Magyar Helsinki Bizottság pret Ungāriju</i> (NVO tiesības iegūt informāciju no valsts iestādēm).....	32
20.	<i>A. un B. pret Norvēģiju</i> (<i>ne bis in idem</i>)	34
21.	<i>Dubská un Krejzová pret Čehiju</i> (mājdzemdības)	36
22.	<i>V.M. un citi pret Beļģiju</i> (patvēruma meklētāju izraidīšana)	38
23.	<i>Lhermitte pret Beļģiju</i> (pamatojums zvērināto tiesas spriedumā).....	39
24.	<i>Lupeni Greek Catholic Parish un citi pret Rumāniju</i> (tiesiskā palāvība un tiesu prakses vienveidība).....	41
25.	<i>Paposhvili pret Beļģiju</i> (smagi slimas personas izraidīšana).....	43
26.	<i>Belene Nagy pret Ungāriju</i> (invaliditātes pensija un tiesības uz īpašumu).....	44
27.	<i>Khlaifia un citi pret Itāliju</i> (migrantu izmitināšanas centri un atgriešana izcelsmes valstī)	46

Izmantotie saīsinājumi un jēdzieni

ECK – Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija;

ECT – Eiropas Cilvēktiesību tiesa;

ECT komiteja (*Committee*) – viens no ECT formātiem sūdzību izskatīšanā. ECT komitejas sastāvā ir 3 tiesneši. Atbilstoši ECK 28.pantam ECT komiteja var vienbalsīgi atzīt sūdzību par nepieņemamu izskatīšanai pēc būtības, vai svītrot lietu no izskatāmo lietu saraksta, vai arī izskatīt sūdzību pēc būtības, ja tā ir pieņemama izskatīšanai un tās pamatā ir jautājums, par kuru jau ir labi iedibināta ECT judikatūra (tā saucamās “*WECL* lietas” – *well-established case-law*);

ECT Lielā palāta (*Grand Chamber*) – viens no ECT formātiem sūdzību izskatīšanā. Atbilstoši ECK 31.pantam ECT Lielā palāta izskata lietas, kurās tai jurisdikciju ir nodevusi ECT palāta, un lietas, kuras tai nodotas atkārtotai izskatīšanai pēc ECT palātas sprieduma; pēc Eiropas Padomes Ministru komitejas ECK 46.panta 4.daļā paredzētā lēmuma izskata jautājumu par to, vai valsts ir atteikusies izpildīt galīgo ECT spriedumu; izskata Eiropas Padomes Ministru komitejas ECK 47.pantā paredzētos lūgumus sniegt konsultatīvos atzinumus (*advisory opinion*) par juridiska rakstura jautājumiem, kas skar ECK un tās protokolu interpretāciju. ECT Lielās palātas sastāvā ir 17 tiesneši. Atbilstoši ECK 26.pantam, ECT Lielās palātas sastāvā *ex officio* ietilpst ECT priekšsēdētājs, priekšsēdētāja vietnieki, palātu priekšsēdētāji, savukārt citi tiesneši tiek izvēlēti izlozē. Ja lieta tiek nodota atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā, neviens no ECT palātas tiesnešiem, kas ir taisījuši spriedumu, nevar piedalīties ECT Lielās palātas sēdē, izņemot ECT palātas priekšsēdētāju un tiesnesi, kurš ievēlēts no valsts-atbildētājas. ECT Lielās palātas spriedumi ir galīgi.

ECT palāta (*Chamber*) – viens no ECT formātiem sūdzību izskatīšanā. ECT palātas sastāvā ir 7 tiesneši. Atbilstoši ECK 29.pantam ECT palāta izskata visas lietas, kuras nav izlemtas ECT komitejā vai ar ECT viena tiesneša lēmumu, kā arī lemj par to, vai ir pieņemamas izskatīšanai pēc būtības saskaņā ar ECK 33.pantu iesniegtās starpvalstu sūdzības. ECT palāta var nodot jurisdikciju ECT Lielajai palātai. ECT palātas lēmumi ir galīgi. Ja ECT palāta ir taisījusi spriedumu, jebkura no pusēm trīs mēnešu laikā no sprieduma pasludināšanas izņēmuma gadījumos var lūgt nodot šo lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā. ECT palātas spriedumi kļūst galīgi, kad puses paziņo, ka nelūgs lietas nodošanu ECT Lielajai palātai, vai 3 mēnešus pēc sprieduma pasludināšanas, ja nav iesniegts lūgums nodot lietu ECT Lielajai palātai, vai tad, kad ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija noraida lūgumu nodot lietas izskatīšanu ECT Lielajai palātai.

ECT viena tiesneša lēmums (*single judge decision*) – viens no ECT formātiem sūdzību izskatīšanā. Atbilstoši ECK 27.pantam ECT tiesnesis var vienpersoniski atzīt sūdzību par nepieņemamu izskatīšanai, jo tā acīmredzami neatbilst ECK 34.panta vai 35.panta prasībām, vai par svītrojumu no ECT izskatāmo lietu saraksta, ja šāds lēmums ir iespējams bez lietas tālākas izskatīšanas. ECT viena tiesneša lēmums ir galīgs.

Jurisdikcijas nodošana ECT Lielajai palātai (*relinquishment*) – ECT palātas lēmums nodot lietu izskatīšanai ECT Lielajai palātai, ja izskatāmajā lietā rodas nopietns jautājums par ECK vai tās Protokolu interpretāciju, vai lietas izskatīšana var novest pie rezultāta, kas ir pretrunā ar līdzšinējo ECT judikatūru (ECK 30.pants);

Lietas nodošana atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā (*referral*) – ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģijas lēmums apmierināt kādas no lietas pusēm (sūdzības iesniedzēja vai valsts-atbildētājas) lūgumu nodot lietu, kurā ECT palāta jau ir pieņēmusi spriedumu, atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā. Puses šādu lūgumu var izteikt 3 mēnešu laikā no ECT palātas sprieduma pasludināšanas, savukārt ECT Lielās palātas kolēģija, ņemot vērā lūgumu izteikušās puses sniegtos argumentus, lemj, vai lietā rodas nopietns jautājums par ECT vai tās Protokolu interpretāciju, vai arī tā skar svarīgu jautājumu, kam ir vispārēja nozīme (ECK 43.pants).

Ievads

ECT Lielajā palātā izskatāmo lietu skaits turpina pieaugt, un 2016.gadā ECT Lielā palāta pasludināja 27 nolēmumus (salīdzinājumam 2015.gadā tika pasludināti 22 nolēmumi, 2014.gadā – 19 nolēmumi). 2016.gada nolēmumos acīmredzami iezīmējās divas dominējošas tēmas, kas vienlaikus atspoguļo arī Eiropā šobrīd nozīmīgākos procesus, proti, tiesības uz izteiksmes brīvību un patvēruma meklētāju tiesības.

2016.gadā ECT Lielā palāta ir izskatījusi 4 sūdzības par iespējamiem **tiesību uz izteiksmes brīvības** pārkāpumiem (3 no šīm sūdzībām bija iesniegtas pret Ungāriju), un nolēmumi visās 4 lietās ir uzskatāmi par nozīmīgu ECT judikatūras attīstību. Piemēram, lietā *Bédat pret Šveici* ECT Lielā palāta uzskaitīja virkni kritērijus, kurus nacionālām tiesām būtu jāņem vērā, vērtējot saukšanas pie kriminālatbildības kā vārda brīvības ierobežojuma samērīgumu. Savukārt lietā *Karácsony un citi pret Ungāriju* ECT Lielā palāta pirmo reizi vērtēja tiesību uz izteiksmes brīvību ievērošana parlamenta darba organizēšanā, galveno uzmanību pievēršot tam, vai parlamenta loceklim tiek nodrošinātas procesuālas garantijas, jo īpaši iespēja tikt uzklausītam, pirms viņam tiek piemērotas sankcijas.

Svarīgākais ECT judikatūras pavērsiens ir lieta *Magyar Helsinki Bizottság pret Ungāriju*, kurā ECT Lielā palāta ECK 10.pantā ielasa arī plašas personas tiesības – un atbilstošus valsts pienākumus – iegūt valsts rīcībā esošu informāciju, ja piekļuve šādai informācijai ir izšķiroša, lai persona varētu īstenot savas tiesības uz izteiksmes brīvību.

Otra joma, kurā ir notikusi būtiska ECT judikatūras maiņa un attīstība, ir **patvēruma meklētāju tiesības**, kurām ECT piešķir arvien lielāku aizsardzību, vienlaikus izvirzot arvien striktākas prasības nacionālajiem lēmumiem par patvēruma pieteikuma noraidīšanu un patvēruma meklētāja izraidīšanu. Rezultātā valstu iespējas izraidīt patvēruma meklētājus tiek arvien vairāk ierobežotas. Tā lietā *F.G. pret Zviedriju* ECT Lielā palāta paplašināja valstu pienākumus jautājumā par to, ciktāl valsts iestādēm pēc savas iniciatīvas jāizvērtē fakti saistībā ar iespējamiem draudiem patvēruma meklētāja dzīvībai un veselībai, ja patvēruma meklētājs tiks izraidīts. ECT Lielā palāta secināja, ka valstīm var būt pienākums patvēruma procedūras ietvarā izvērtēt arī tādus faktus, kurus pati persona tieši neizmanto sava patvēruma pieteikuma pamatojumam, bet kuri norāda uz draudiem personai izraidīšanas gadījumā un kuri valsts iestādēm bija zināmi. Citiem vārdiem sakot, valsts vairs nevar aizbildināties, ka persona pati nav minējusi faktu, kas norāda uz draudiem šai personai izraidīšanas gadījumā, un tādēļ valsts iestādes to nav vērtējušas, ja šāds fakts valsts iestādēm ir bijis zināms un, objektīvi vērtējot, šis fakts ir nozīmīgs patvēruma pieteikuma izlemšanā. Lietā *J.K. un citi pret Zviedriju* ECT pieeja ir līdzīga, turklāt šajā lietā nozīmīgs ir ECT uzsvars uz sūdzības izvērtēšanu atbilstoši *ex nunc* principam, proti, ECT savā vērtējumā var ņemt vērā arī tādus faktus, kas kļuvuši zināmi jau pēc pēdējā nolēmuma nacionālā līmenī. Valstu vidū šāda ECT pieeja rada bažas gan no subsidiaritātes principa viedokļa, gan arī tādēļ, ka ECT iespējas iegūt un izvērtēt konkrētas lietas faktus ir daudz mazākas, nekā valsts iespējas. Uz šīm bažām ECT ir centusies atbildēt, nolēmumos par patvēruma meklētāju izraidīšanu secinājumu daļā lietojot frāzi “ja persona tiks izraidīta, neizvērtējot [ECT norādītos] faktus, tad tiktu pieļauts ECK pārkāpums” (piemēram, lietā *F.G. pret Zviedriju*), proti, ka ECK pārkāpums vēl nav noticis, un no tā ir iespējams izvairīties, ja atkārtotā patvēruma pieteikuma izskatīšanā tiek izvērtēti visi lietā nozīmīgie fakti, arī tie, uz kuriem persona pati tieši neatsaucas, bet kuri valsts iestādēm ir zināmi.

Taču nozīmīgākā ECT judikatūras maiņa saistībā ar ārvalstnieku un patvēruma meklētāju tiesībām iezīmējās lietā *Paposhvili pret Beļģiju*, kurā ECT izskatīja sūdzību par smagi slima ārvalstnieka izraidīšanu. Šajā lietā ECT ir atkāpusies no līdzšinējās salīdzinoši šaurās interpretācijas par to, ka personas smaga slimība liedz viņas izraidīšanu tad, ja izraidāmā persona jau ir tuvu nāvei, tagad secinot, ka pat ja personai nedraud tūlītēja nāve, ja pienācīgas ārstēšanas trūkums galamērķa valstī var radīt risku, ka personas veselība nopietni, ātri un neatgriezeniski pasliktinātos, tad personas izraidīšana veidotu ECK 3.panta pārkāpumu.

1. *Mozer pret Moldovu un Krieviju*

Iesniegums Nr.11138/10, ECT Lielās palātas 2016.gada 23.februāra spriedums.

Lietas būtība

Sūdzības iesniedzējs ir Moldovas pilsonis, kuru 2008.gada novembrī Piedņestras *de facto* varas iestādes aizturēja aizdomās par finanšu līdzekļu izkrāpšanu. Iesniedzējs tika turēts apcietinājumā vairāk nekā pusotru gadu, un 2010.gada 1.jūlijā Tiraspoles tiesa notiesāja iesniedzēju ar nosacītu brīvības atņemšanas sodu uz 7 gadiem. 2012.gada 12.oktobrī Moldovas Augstākā tiesa atcēla 2010.gada 1.jūlija Tiraspoles tiesas spriedumu, norādot, ka Piedņestras tiesas ir izveidotas pretlikumīgi, to darbība neatbilst Moldovas normatīvo aktu prasībām, un tādējādi tām nav tiesības spriest tiesu un piespriest sodus.

Iesniedzējs, atsaucoties uz ECK 5.pantu (tiesības uz brīvību), 3.pantu (spīdzināšanas aizliegums), 8.pantu (tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību), 9.pantu (tiesības uz domas, apziņas un reliģijas brīvību) un 13.pantu (tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli), sūdzējās par to, ka Piedņestras teritorijā viņš bijis nepamatoti apcietināts, par medicīniskās palīdzības nesniegšanu apcietinājuma laikā, par necilvēcīgiem un pazemojošiem apcietinājuma apstākļiem, par aizliegumu tikties ar tuviniekiem un garīdznieku, kā arī par efektīvu tiesību aizsardzības līdzekļu trūkumu.

2014.gada maijā ECT palāta nodeva jurisdikciju lietā ECT Lielajai palātai.

Pienemamības stadija

Atsaucoties uz savu līdzšinējo praksi¹, ECT lēma, ka Piedņestras teritorijā jurisdikciju īsteno gan Moldova, gan Krievija. Attiecībā uz Moldovas teritoriālo jurisdikciju ECT uzsvēra, ka, lai gan Moldovas valsts iestādes neīsteno efektīvu kontroli pār Piedņestras teritoriju, starptautisko tiesību izpratnē šī teritorija ir atzīta par Moldovas teritoriju. Tas nozīmē, ka Moldovas pienākums atbilstoši ECK 1.pantam nodrošināt ikvienam, kas atrodas tās jurisdikcijā, ECK garantētās tiesības un brīvības attiecas arī uz Piedņestras teritorijā dzīvojošām personām. Lai pamatotu to, ka arī Krievija īsteno jurisdikciju Piedņestras teritorijā, ECK atzīmēja, ka Piedņestras *de facto* varas iestādes funkcionē, tikai pateicoties Krievijas sniegtajam militārajam, ekonomiskajam un politiskajam atbalstam. Tas norāda uz Krievijas efektīvo kontroli un izšķirošo ietekmi Piedņestras teritorijā, un tādēļ arī jurisdikciju ECK izpratnē.

Izskatīšana pēc būtības

Attiecībā uz ECK 5.panta 1.punktu ECT visupirms atzina, ka Krievijai kā valstij, kas īsteno efektīvo kontroli pār neatzīto Piedņestras *de facto* veidojumu, bija jāsniedz ECT informācija par to, vai Piedņestras *de facto* tiesas ir atzīstamas par „likumīgām”, proti, vai tās ir daļa no tiesu sistēmas, kas darbojas uz konstitucionāla un tiesiska pamata un kas ir veidota atbilstoši ECK standartiem. Ņemot vērā to, ka ECT nesaņēma no Krievijas informāciju par Piedņestras tiesu sistēmu, ECT nebija iespējas izvērtēt šīs sistēmas atbilstību ECK standartiem. ECT arī uzsvēra, ka atšķirībā no Moldovas, Piedņestras tiesu sistēma kopš 20.gadsimta 90.gadu sākuma netika pakļauta rūpīgai pārbaudei un izvērtēšanai, lai pārlicinātos par atbilstības ECK prasībām. ECT ieskatā uz to, ka Piedņestras teritorijas iestādes darbojās patvaļīgi, norāda arī tas, ka iesniedzēja apcietinājums tika pagarināts uz nenoteiktu laiku, savukārt iesniedzēja apelācijas sūdzība tika izskatīta, viņam klāt neesot. ECT arī atsauca uz citu starptautisko organizāciju – ANO, EDSO – un starptautisko nevalstisko organizāciju ziņojumiem, kas asi kritizē cilvēktiesību situāciju Piedņestras teritorijā. Visu šo apvērsumu dēļ ECT secināja, ka ne Piedņestras tiesas, ne kāda cita *de facto* varas iestāde nav bijusi tiesīga “likumīgi” piemērot iesniedzējam apcietinājumu ECK 5.panta 1.punkta izpratnē.

Balsojumā ar 16 balsīm *par* un 1 balsi *pret* ECT atzina, ka Moldova nav pieļāvusi ECK 5.panta 1.punkta pārkāpumu, jo tā bija pielikusi visas nepieciešamās pūles, lai izpildītu savu pienākumu, kas izriet no ECK 1.panta, jo Moldovas tiesa atcēla Tiraspoles tiesas spriedumu, un Moldovas tiesībsargājošās iestādes uzsāka kriminālprocesu par iesniedzēja nelikumīgu notiesāšanu. Identiskā

¹ *Ilașcu un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.48787/99), ECT Lielās palātas spriedums 2004.gada 8.jūlija spriedums; *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.43370/04, 18454/06, 8252/05), ECT Lielās palātas 2012.gada 19.oktobra spriedums.

balsojumā – 16 balsis *par* un viena balss *pret* – ECT atzina, ka Krievija ir pieļāvusi ECK 5.panta 1.punkta pārkāpumu.

Balstoties uz tiem pašiem apsvērumiem par valstu-atbildētāju jurisdikciju, ECT balsojumā ar 16 balsīm *par* un 1 balsi *pret* atzina, ka Moldova nav pieļāvusi ECK 3., 8. un 9. un 13.panta pārkāpumu, savukārt Krievija ir pieļāvusi ECK 3., 8. 9. un 13.panta pārkāpumu.

Spridumam ir pievienoti divu tiesnešu atsevišķie viedokļi. Nepiekrītošajā viedoklī no Krievijas ievēlētais tiesnesis norāda, ka var pievienoties ECT vairākuma secinājumiem par trūkumiem Piedņestras teritorijas varas iestāžu rīcībā, taču nepiekrīt, ka jurisdikciju šajā teritorijā īsteno Krievija.

Piešķirtā kompensācija

29 000 eiro (5 000 eiro par mantiskajiem zaudējumiem, 20 000 eiro par morālo kaitējumu, 4 000 eiro par tiesāšanas izdevumiem).

Komentārs

Lielās palātas spriedums lietā *Mozer pret Moldovu un Krieviju* apstiprināja ECT viedokli par Piedņestras juridisko statusu, proti, ka tā ir Moldovas teritorijas daļa, bet ka efektīvu kontroli šajā teritorijā īsteno Krievija, jo Piedņestra spēj funkcionēt tikai ar Krievijas sniegto atbalstu. ECT Lielā palāta apstiprināja secinājumu arī par Piedņestras *de facto* administrācijas un tiesu pieņemto nolēmumu pretlikumīgo dabu. Tādējādi spriedums lietā *Mozer un citi pret Moldovu un Krieviju* ļauj secināt, ka ECK normu pārkāpumi, kurus pieļauj Piedņestras *de facto* administrācija, arī turpmāk būs attiecināmi uz Krieviju, ja vien situācija Piedņestras teritorijā nebūs būtiski mainījies.

ECT viedoklis par Piedņestras teritorijas juridisko statusu Latvijai ir nozīmīgs saistībā ar pašreizējo diskusiju par neatzīto teritoriju *de facto* administrāciju izdoto dokumentu atzīšanu Latvijas teritorijā, jo vēlreiz uzsver dokumentu atzīšanas vai neatzīšanas ciešo saikni ar personas pamattiesību nodrošināšanu.

2. F.G. pret Zviedriju

Iesniegums Nr.43611/11, ECT Lielās palātas 2016.gada 23.februāra spriedums.

Lietas būtība

Sūdzības iesniedzējs ir Irānas pilsonis, kurš uzskatīja, ka viņa izraidīšana uz Irānu pārkāptu ECK 2.pantu (tiesības uz dzīvību) un 3.pantu (spīdzināšanas aizliegums). Sūdzības iesniedzējs 2009.gadā ieradās Zviedrijā un lūdza piešķirt patvērumu, jo Irānā viņa politiskās darbības dēļ viņam draud vajāšana, turklāt īsi pēc ierašanās Zviedrijā sūdzības viņš ir pievērsies kristietībai. Kā galveno pamatu patvēruma iegūšanai sūdzības iesniedzējs sākotnēji norādīja tikai politisko pagātni, vienlaikus informējot, ka ir pievērsies kristietībai, taču piebilstot, ka nevēlas to norādīt kā pamatu patvēruma pieprasīšanai. Arī otrās instances tiesā viņš atteicās norādīt savu reliģiskās pārliecības maiņu kā pamatu patvēruma pieprasīšanai, kaut gan pieminēja, ka šī apstākļa dēļ viņam Irānā varētu rasties problēmas. Kad Zviedrijas iestādes noraidīja viņa patvēruma pieteikumu un izdeva izraidīšanas rīkojumu, iesniedzējs vairākkārtīgi mēģināja atjaunot procesu, pamatojoties uz jaunatklātu apstākli – viņa piederību kristīgajai baznīcai, taču mēģinājumi bija nesekmīgi.

2014.gada 16.janvārī ECT palāta pasludināja spriedumu, kurā balsojumā ar 4 balsīm *par* un 3 balsīm *pret* lēma, ka sūdzības iesniedzēja izraidīšana uz Irānu neveidos ECK 2.panta vai 3.panta pārkāpumu. 2014.gada 2.jūnijā ECT Lielās palātas piecu tiesnešu kolēģija apmierināja iesniedzēja lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā.

Pieņemamības stadija

Zviedrijas valdība izvirzīja argumentu, ka lieta būtu svītrojama no izskatāmo lietu saraksta, jo iesniedzēja izraidīšanas rīkojums vairs nebija spēkā (beidzies termiņš), un ka gadījumā, ja viņš iesniegs jaunu pieteikumu par patvēruma piešķiršanu, tas tiks pienācīgi izskatīts. ECT šo argumentu noraidīja, norādot, ka iesniedzējam nav piešķirts nekāds statuss Zviedrijā, tādēļ patvēruma procedūras laikā viņš atradīsies juridiskā nenoteiktībā. Turklāt šīs lietas izskatīšanas turpināšana ECT ieskatā bija nepieciešama arī tādēļ, ka tā skar svarīgus jautājumus par pušu pienākumiem patvēruma

procedūras ietvaros, un atbildes uz šiem jautājumiem var būt svarīgas arī citās ECT izskatāmajās lietās.

Lietas izskatīšana pēc būtības

ECT visupirms atgādināja, ka pieteikuma par patvēruma izvērtēšanā vissvarīgākais elements ir pastāvošo draudu izvērtējums pieteikumu iesniegušajai personai. ECT Lielā palāta vēlreiz uzsvēra, ka principā tas ir pašas personas pienākums sniegt visu informāciju un pierādījumus par to, ka viņai izcelsmes valstī draud vajāšana un tādēļ izraidīšana uz šo valsti radīs risku, ka viņa cietīs no vardarbības vai nonāks situācijā, kas apdraud viņas dzīvību. Taču turpinājumā ECT nošķīra divas situācijas un valsts iestāžu pienākumu tvērumu – (1) gadījumos, kad patvēruma pieteikuma iemesls ir draudi personai dēļ vispārējas situācijas izcelsmes valstī, kas ir labi zināma un aprakstīta dažādos avotos, valsts iestādēm risku izvērtējums ECK 2.panta un 3.panta mērķiem jāveic pēc savas iniciatīvas (kā to ilustrē, piemēram, lietas *Hirsi Jamaa un citi pret Itāliju*² un *M.S.S. pret Beļģiju un Grieķiju*³); savukārt (2) gadījumos, kad patvēruma pieteikuma iemesls ir individuāls risks, tad pašai personai ir pienākums pamatot šāda riska esamību. ECT ieskatā gadījumā, ja persona nenorāda specifisku individuālu apdraudējumu kā iemeslu patvēruma pieteikumam, piemēram, reliģisko vai politisko pārliecību, tad nevar sagaidīt, ka pieteikumu izskatošā valsts to atklās pati. Taču turpinājumā ECT norādīja uz to, ka ECK 2.pantā un 3.pantā garantētās tiesības ir absolūtas, tādēļ gadījumos, kad valstij ir “darīti zināmi” fakti (*the State is made aware of facts*), kas rada risku, ka izcelsmes valstī konkrētā persona varētu ciest no vardarbības, no ECK 2.panta un 3.panta valsts iestādēm izriet pienākums šo risku izvērtēt pēc savas iniciatīvas.

Piemērojot augšminētos vispārīgos principus konkrētās lietas faktiem, ECT piekrita Zviedrijas valsts iestāžu vērtējumam par iesniedzēja politisko darbību, proti, ka tā nav bijusi ļoti plaša, ka iesniedzējs nav bijis pazīstams opozicionārs, un ka šo iemeslu dēļ patvēruma piešķiršana, lai pasargātu iesniedzēju no vajāšanas viņa politiskās pārliecības dēļ, nav pamatota.

Taču attiecībā uz iesniedzēja pievēršanos kristietībai ECT uzskatīja, ka Zviedrijas valsts iestādēm tas bija zināms, tādēļ tām visupirms bija jāvērtē, vai šī pievēršanās kristietībai bija patiesa un nopietna un vai tas nenotika tikai tādēļ, ka iesniedzējs centās panākt patvēruma piešķiršanu. Tāpat Zviedrijas iestādēm būtu jāvērtē, vai pāriešana kristīgajā ticībā iesniedzējam radītu draudus Irānā, ja viņš tiktu izraidīts uz šo valsti, ņemot vērā citu valstu, starptautisko organizāciju un starptautisko nevalstisko organizāciju apkopoto informāciju par reliģijas brīvību Irānā.

Tā kā Zviedrijas tiesas šādus vērtējumus nebija sniegušas, ECT vienbalsīgi atzina, ka iesniedzēja izraidīšana uz Irānu bez *ex nunc* izvērtējuma par iespējamiem riskiem būtu ECK 2.panta un 3.panta pārkāpums.

Piešķirtā kompensācija

33 742 eiro par tiesāšanās izdevumiem.

Komentārs

Spridums lietā *F.G. pret Zviedriju* ir nozīmīgs divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, ECT ir noformulējusi valstu pienākumu patvēruma procedūras ietvaros izvērtēt faktus, kas norāda uz individuālu risku ECK 2.panta un 3.panta izpratnē, ja valsts iestādēm par šiem faktiem ir bijis zināms, pat ja pati persona tos tieši neizmanto sava patvēruma pieteikuma pamatojumam.

Otrkārt, ECT secinājumi par ECK 2.panta un 3.panta pārkāpumu ir balstīti uz trūkumiem patvēruma pieteikuma izskatīšanas gaitā, nevis uz izskatīšanas iznākumu, proti, ECT neizteicās par šo ECK pantu materiālā aspekta iespējamo pārkāpumu. Spridumam ir pievienoti vairāki atsevišķie viedokļi, tajā skaitā četru tiesnešu viedoklis, ka iesniedzēja izraidīšana uz Irānu pārkāptu arī ECK 2.panta un 3.panta materiālo aspektu.

² *Hirsi Jamaa un citi pret Itāliju* (iesniegums Nr.27765/09), ECT Lielās palātas 2012.gada 28.februāra spriedums.

³ *M.S.S. pret Beļģiju un Grieķiju* (iesniegums Nr.30696/09), ECT Lielās palātas 2011.gada 21.janvāra spriedums.

3. *Blokhin pret Krieviju*

Iesniegums Nr.47152/06, ECT Lielās palātas 2016.gada 23.marta spriedums

Lietas būtība

Sūdzības iesniedzējs lietas notikumu laikā bija 12 gadus vecs un cieta no enurēzes (urīna nesaturēšana), uzmanības deficīta un hiperaktivitātes sindroma. Viņš tika turēts aizdomās par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem un administratīvajiem pārkāpumiem, un tā kā vecuma dēļ viņu nevarēja saukt pie kriminālatbildības, viņš nonāca Iekšlietu ministrijas Nepilngadīgo lietu inspekcijas redzeslokā. 2005.gada janvārī iesniedzēju aizveda uz policijas iecirkni, kur, apmaiņā pret solījumu viņu atbrīvot, viņš parakstīja dokumentu, kurā atzinās noziegumu izdarīšanā. Vēlāk, kad iecirknī ieradās iesniedzēja vectēvs (viņa aizbildnis), atzīšanās tika atsaukta. 2005.gada februārī ar tiesas lēmumu iesniedzējs uz 30 dienām tika ievietots nepilngadīgo pagaidu aizturēšanas centrā. Uzreiz pēc atbrīvošanas iesniedzējs nonāca slimnīcā, kur viņam tika sniegta medicīniskā aprūpe sakarā ar neurozi un uzmanības deficīta un hiperaktivitātes sindromu. Sūdzības iesniedzējs apgalvoja, ka ir pieļauti viņa ECK 3.pantā (spīdzināšanas aizliegums), 5.panta 1.punktā (apcietinājuma pamatotība) un 6.panta 1.punktā (tiesības uz taisnīgu tiesu) un 3.punkta (c) un (d) apakšpunktos (tiesības uz aizstāvību) garantēto tiesību pārkāpumi.

2013.gada 14.novembrī ECT palāta pasludināja spriedumu, kurā vienbalsīgi atzina, ka ir pieļauts ECK 3.panta, 5.panta 1.punkta, 6.panta 1.punkta un 3.punkta (c) un (d) apakšpunktos garantēto tiesību pārkāpumi. 2014.gada 13.februārī ECT Lielās palātas piecu tiesnešu kolēģija apmierināja Krievijas lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā.

Pieņemamības stadija

ECT noraidīja valdības iebildumu par to, ka iesniedzējs nebija izsmēlis viņam nacionālā līmenī pieejamos tiesību aizsardzības līdzekļus attiecībā uz sūdzības daļu par ECK 3.panta un 6.panta pārkāpumiem, jo valdība pirmo reizi šo argumentu izvirzīja tikai tiesvedības laikā Lielajā palātā. ECT arī noraidīja valdības iebildumu par sešu mēnešu termiņa neievērošanu sūdzības iesniegšanai, uzskatot, ka termiņš ir aprēķināms no brīža, kad turpmākām sūdzībām vairs nebija izredžu uz panākumiem.

Izskatīšana pēc būtības:

ECT vienbalsīgi atzina, ka ir noticis ECK 3.panta pārkāpums, ņemot vērā iesniedzēja vecumu un slimības vēsturi. Proti, nepilngadīgo pagaidu aizturēšanas centrā, kur viņš atradās 30 dienas, viņam netika nodrošināta atbilstoša medicīniskā aprūpe, turklāt uzreiz pēc atbrīvošanās viņam bija nekavējoties nepieciešama hospitalizācija.

ECT arī vienbalsīgi secināja, ka ir noticis ECK 5.panta 1.punkta pārkāpums, jo iesniedzēja ievietošana pagaidu aizturēšanas centrā neatbilda "pāraudzināšanas nolūkiem", kas ir ECK 5.panta 1.punkta (d) apakšpunktā paredzētais brīvības atņemšanas pamats, uz kuru atsaucās valdība. ECT norādīja, ka ievietošanai pagaidu aizturēšanas centrā vienmēr ir "pagaidu" raksturs, un tāpēc tā nenotiek "pāraudzināšanas nolūkos". Ar pāraudzināšanu nodarbojas īpašas slēgta tipa izglītības iestādes, kuras ir uzskaitītas likumā *Par nepilngadīgajiem*, un pagaidu aizturēšanas centru šajā uzskaitījumā nav. Tādēļ ECT uzskatīja, ka iesniedzēja ievietošana pagaidu aizturēšanas centrā neatbilda nevienam no ECK 5.panta 1.punktā uzskaitītajiem pamatiem.

Visbeidzot, ECT secināja, ka iesniedzējs, ņemot vērā viņa vecumu, slimības vēsturi un emocionālo briedumu, bija uzskaitāms par personu ar īpašām vajadzībām, kas ir piederīga mazākaizsargātu personu grupai. ņemot vērā, ka nacionālajā tiesas procesā viņam netika nodrošināts aizstāvis, viņam nebija iespējams nopratināt lieciniekus, kuri liecināja pret viņu un kuru liecības bija izšķirošas, kā arī iesniedzēja vēlāk atsauktās atzīšanās satura izmantošanu pret viņu, ECT ar 11 balsīm *par* un sešām balsīm *pret* atzina, ka ir tikušas pārkāptas iesniedzēja ECK 6.pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu.

Spriedumam ir pievienoti vairāku tiesnešu atsevišķie viedokļi.

Piešķirtā atlīdzība

9 410 eiro (7 500 eiro par morālo kaitējumu, 1 910 eiro par tiesāšanās izdevumiem).

Komentārs

Spriedums lietā *Blokhin pret Krieviju* atbilst ECT līdzšinējai judikatūrai, un vēlreiz uzsver valstu pienākumu pievērst īpašu uzmanību mazākaizsargāto personu un personu ar īpašām vajadzībām procesuālo tiesību ievērošanai kriminālprocesā, kā arī pienākumu garantēt šo personu pienācīgu aprūpi brīvības atņemšanas vietās.

4. *Bédat pret Šveici*

Iesniegums Nr.56925/08, ECT Lielās palātas 2016.gada 29.marta spriedums.

Lietas būtība

Sūdzības iesniedzējs ir žurnālists, kurš 2003.gadā Šveices laikrakstā publicēja rakstu “Tragēdija uz Lozannas tilta – pārgalvīgā autovadītāja versija – trakā šofera pratināšana”. Rakstā autors atspoguļoja kriminālprocesu pret autovadītāju, kurš 2003.gada jūlijā bija ar savu auto ietriecies gājējos, un pēc tam nobraucis no tilta. Incidentā 3 cilvēki gāja bojā un vēl 9 tika ievainoti. Rakstā tika uzskaitīti jautājumi, kurus policijas amatpersonas uzdeva autovadītājam, un viņa atbildes. Rakstam bija pievienoti attēli, kurās redzamas autovadītāja vēstules izmeklēšanas tiesnesim. Raksta pēdējā rindkopā teikts, ka “savā cietuma kamerā [autovadītājs] tagad laiku pavada, rakstot vēstules tiesnesim /../ apcietināšanas brīdī viņš lūdza atdot viņam viņa pulksteni, un palūdza kafijas tasi /../ 3 dienas pēc notikumiem viņš pat lūdza, lai viņu “uz dažām dienām” atbrīvo /../ viņš atteicās no sava advokāta, jo neesot tam uzticējies. Divas dienas vēlāk viņš lūdza tiesnesi atsūtīt viņam kantona advokātu sarakstu, lai viņš varētu izvēlēties sev jaunu aizstāvi. Vai tad nav tā, ka ar meliem, noklusēšanu, naivuma un augstprātības sajaukumu, amnēziju un vienkārši trakumu [autovadītājs] dara visu iespējamo, lai viņu nebūtu iespējams aizstāvēt?” Rakstā bija iekļauts arī īss autovadītāja sievas un viņa ārsta teiktā atstāsts, ar virsrakstu “Viņš ir zaudējis prātu...”. Pret sūdzības iesniedzēju tika ierosināts kriminālprocess par slepenu dokumentu publicēšanu. Izmeklēšana noskaidroja, ka viena no kriminālprocesā pret autovadītāju iesaistītajām personām (cietušais) bija nokopējusi lietas materiālus, un vienu no kopijām pazaudējusi tirdzniecības centrā. Nezināma persona šos materiālus bija nogādājusi žurnālam, kurš vēlāk publicēja rakstu. Kriminālprocesā žurnālists tika atzīts par vainīgu, un viņam piespriests naudas sods aptuveni 2 600 eiro apmērā.

Sūdzības iesniedzējs uzskatīja, ka viņa notiesāšana pārkāpj viņa ECK 10.pantā garantētās tiesības uz izteiksmes brīvību.

2014.gada 1.jūlijā ECT palāta pasludināja spriedumu, kurā balsojumā ar četrām balsīm *par* un trīs balsīm *pret* atzina, ka ir pieļauts ECK 10.panta pārkāpums. 2014.gada 17.novembrī ECT Lielās palātas piecu tiesnešu kolēģija apmierināja Šveices lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā.

Pieņemamības stadija: sūdzības pieņemamība izskatīšanai pēc būtības netika apstrīdēta.

Izskatīšana pēc būtības

ECT visupirms konstatēja, ka lietā nav strīda par to, ka sūdzības iesniedzēja notiesāšana ir uzskatāma par viņa izteiksmes brīvības ierobežojumu ECK 10.panta izpratnē. Lietā arī nav strīda par to, ka ierobežojumam ir likumisks pamats (Šveices Kriminālkodeksa 293.pants) un leģitīms mērķis – citu personu tiesību un reputācijas aizsardzība, tiesu varas autoritātes un neatkarības aizsardzība. Pievērsoties jautājumam par ierobežojuma samērīgumu, ECT atgādināja, ka izteiksmes brīvība ir demokrātiskas sabiedrības stūrakmens, ka ECK 10.pants aizsargā arī tādus izteikumus, kas šokē, aizvaino vai aizskar, un ka attiecībā uz politisku diskusiju vai diskusiju par sabiedrībai svarīgiem jautājumiem valsts iespēja ierobežot izteiksmes brīvību ir niecīga. Tāpat ECT norādīja, ka prese demokrātiskā sabiedrībā ir īpaša loma, tās uzdevums ir izplatīt sabiedrībai svarīgu informāciju, vienlaikus nepārkāpjot zināmas robežas, jo īpaši attiecībā uz citu personu tiesību un reputācijas aizsardzību. ECK 10.panta aizsardzība ir saistīta ar nosacījumu, ka žurnālisti rīkojas labā ticībā, lai saskaņā ar atbildīgas žurnālistikas prasībām sniegtu patiesu informāciju. “Atbildīga žurnālistika”

nozīmē arī žurnālista darbības likumību, savukārt nelikumīga rīcība var būt nozīmīgs, lai arī ne izšķirošs, aspekts, lemjot, vai žurnālists ir rīkojies atbildīgi.

Augšminēto apsvērumu gaismā ECT vērtēja, vai Šveices tiesas ir pienācīgi līdzsvarējušas pretrunīgās intereses. Šajā sakarā ECT uzskatīja par nepieciešamu precizēt kritērijus, kas nacionālajām tiesām būtu jāņem vērā, lemjot par šādu līdzsvarošanu: (1) kā persona ir ieguvusi informāciju, pat ja prettiesiska iegūšana pati par sevi nav izšķirošs faktors; (2) apstrīdētā raksta saturs; (3) apstrīdētā raksta pienesums sabiedrībai nozīmīgā diskusijā; (4) apstrīdētā raksta ietekme uz kriminālprocesu; (5) apsūdzētā privātās dzīves aizskārums; (6) piemērotās sankcijas smagums.

Piemērojot šos kritērijus izskatāmās lietas faktiem, ECT konstatēja, ka lietā netiek apgalvots, ka iesniedzējs informāciju būtu ieguvis nelikumīgi, taču viņš nevarēja neapzināties, ka tā ir slepena Šveices likumu izpratnē. Attiecībā uz raksta saturu ECT atsaucās uz Šveices tiesu sniegto vērtējumu, ka raksta tonis bija sensāciju uzkurinošs un mērķēts tikai uz neveselīgas ziņkārības apmierināšanu. Tāpat ECT pievienojās Šveices tiesu secinājumiem, ka raksts nav sniedzis nekādu ieguldījumu sabiedrībai nozīmīgā diskusijā. Attiecībā uz iespējamo ietekmi uz tiesas procesu ECT norādīja, ka no valsts nevar sagaidīt, lai tā sniegtu *ex post facto* pierādījumus, ka raksts ir patiesi ietekmējis procesa iznākumu, un ka šādas ietekmes risks ir pietiekams, lai nacionālās iestādes rīkotos. Savukārt attiecībā uz autovadītāja privātās dzīves aizskārums ECT uzsvēra, ka rakstā tika iekļauta arī medicīniska rakstura informācija, tādēļ valstij pat bija no ECK 8.panta (tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību) izrietošs pienākums rīkoties, lai aizsargātu personas privāto dzīvi, vēl jo vairāk tādēļ, ka šajā gadījumā persona nav ne politiķis, ne cits sabiedrībā zināms cilvēks. Visbeidzot, attiecībā uz sankcijas samērīgumu ECT norādīja, ka 30 no 47 Eiropas Padomes dalībvalstīm (tajā skaitā Latvijā) ir paredzēta kriminālatbildība par izmeklēšanas noslēpuma atklāšanu un ka piespriests naudas sods nav uzskatāms par nesamērīgu. Rezultātā ECT balsojumā ar 15 balsīm *par* un 2 balsīm *pret* ECT atzina, ka ECK 10.pants nav pārkāpts. Spriedumam ir pievienoti 2 tiesnešu nepiekrītošie viedokļi.

Komentārs

Spriedums lietā *Bédat pret Šveici* ir būtisks papildinājums ECT judikatūrai vārda brīvības jautājumos, jo precīzi definē kritērijus, kurus nacionālām tiesām būtu jāņem vērā, vērtējot saukšanas pie kriminālatbildības kā vārda brīvības ierobežojuma samērīgumu. Tāpat no sprieduma ir labi redzams, cik liela nozīme ir nacionālo tiesu nolēmumos sniegtajam izvērtējumam. ECT savā spriedumā vairākkārt atsaucas uz Šveices tiesu sniegto vērtējumu, piebilstot, ka tas iekļauts “izvērsti argumentētā spriedumā, kurā nav ne miņas no patvaļas”. Citiem vārdiem sakot, spriedums lietā *Bédat pret Šveici* vēlreiz apliecina, ka ECT galveno uzmanību pievērš nacionālā procesa kvalitātei, un gadījumā, ja šī kvalitāte nav apšaubāma, ECT saskaņā ar subsidiaritātes principu nepārskatīs nacionālā procesa iznākumu.

Tajā pašā laikā vairāki tiesībzinātnieki un nevalstiskās organizācijas kritizēja ECT, uzskatot, ka ECT pieeja, kas balstījās uz “atbildīgas žurnālistikas” apsvērumiem, nonāk pretrunā ar pašas ECT vairākkārt uzsvērto tēzi, ka presei demokrātiskā sabiedrībā ir īpaša loma, un tādēļ tā bauda īpašu aizsardzību⁴.

5. *Armani Da Silva pret Apvienoto Karalisti*

Iesniegums Nr.5878/08, ECT Lielās palātas 2016.gada 30.marta spriedums.

Lietas būtība

2005.gada jūlijā Londonas metro eksplodēja vairāki spridzekļi. Dažas nedēļas vēlāk Londonas metro tīklā un autobusā tika atrasti vēl četri neeksplodējuši spridzekļi. Policija uzsāka operāciju, lai atrastu iespējamus spridzinātājus-pašnāvniekus, jo pastāvēja aizdomas, ka tie var mēģināt atkārtot teroraktu. Divi no aizdomās turētajiem dzīvoja tajā pašā namā, kur dzīvoja Brazīlijas valstspiederīgais Žans Čārlzs de Menezess. Policijas novērošanas grupa kopā ar specvienību uzsāka nama novērošanu, lai

⁴ Voorhoof, D. “The Grand Chamber strikes again by finding no violation in freedom of expression case *Bédat v. Switzerland*”. Pieejams šeit: <https://strasbourgobservers.com/2016/04/11/the-grand-chamber-strikes-again-by-finding-no-violation-in-freedom-of-expression-case-bedat-v-switzerland/>

liegtu iespēju aizdomās turētajiem pamest dzīvojamo namu. 2005.gada 22.jūlijā no rīta, kad de Menezess devās prom no savas dzīvesvietas, specvienības darbinieki vēl nebija ieradušies. Kad viņi ieradās, de Menezess, kurš bija kļūdaini noturēts par vienu no aizdomās turētajiem spridzinātājiem-pašnāvniekiem, jau bija iegājis metro stacijas teritorijā. Specvienībai tika dota pavēle apturēt de Menesezu un nepieļaut viņa iekāpšanu vilcienā. Kad specvienība ieradās metro stacijā, de Menezess jau atradās vagonā. Specvienības darbinieki viņu sagrāba, un, reaģējot uz de Menezesa rokas kustību, izdarīja nāvējošus šāvienus. Turpmākas izmeklēšanas rezultātā netika konstatēta konkrētu policijas darbinieku vaina, proti, prokurors secināja, ka novēršanas grupas un specvienības rīcībā esošā informācija deva viņiem pilnīgu pamatu uzskatīt, ka de Menezess ir viens no aizdomās turētajiem spridzinātājiem-pašnāvniekiem. Tādēļ prokurors uzskatīja, ka apsūdzībai nebija izredžu panākt notiesājošu spriedumu tiesā. Vienlaikus izmeklēšanā tika konstatēta Londonas metropolitēna policijas vaina operācijas plānošanā un izpildē, jo tika pieļautas vairākas kļūdas, no kurām būtu bijis iespējams izvairīties, tādēļ Londonas metropolitēna policijai tika uzlikts naudas sods 170 000 sterliņu mārciņu apmērā. Savukārt bojāgājušā ģimenei tika izmaksāta kompensācija. Vēlāk bojāgājušā ģimenes locekļi cēla civilprasību, kas tika atrisināta mierizlīguma ceļā.

Sūdzības iesniedzēja ir Brazīlijas pilsoņe, Žana Čārlza de Menezesa māsiņa, kura, atsaucoties uz ECK 2.panta procesuālo aspektu (pienākums efektīvi izmeklēt nāves gadījumu, kas iestājies valsts amatpersonu rīcības rezultātā), sūdzējās par viņas brālēna nāves izmeklēšanas apstākļiem. Iesniedzēja uzskatīja, ka izmeklēšana nebija efektīva, jo tajā netika noskaidrota konkrētu policijas darbinieku vaina.

2014.gada decembrī ECT palāta nodeva jurisdikciju lietā ECT Lielajai palātai.

Pieņemamības stadija: sūdzības pieņemamība izskatīšanai pēc būtības netika apstrīdēta.

Izskatīšana pēc būtības

ECT visupirms atgādināja, ka ECK 2.pantā nostiprinātās tiesības uz dzīvību un aizliegums valstij patvalīgi nogalināt praksē nebūtu efektīvi, ja nepastāvētu mehānisms, lai pārbaudītu, vai letāla spēka pielietošana no amatpersonu puses bija likumīga. Tāpat ECT atgādināja, ka no ECK 2.panta valstīm izriet pienākums nodrošināt efektīvu izmeklēšanu, proti, neatkarīgu, adekvātu, vispusīgu, objektīvu un savlaicīgu visu svarīgo aspektu izvērtējumu. Sūdzības iesniedzēja apšaubīja tikai atsevišķus izmeklēšanas elementus, proti, to, ka izmeklēšanā nebija iespējams noskaidrot, vai nāvējoša spēka pielietošana bija pamatota, un ka Anglijas un Velsas tiesību sistēmas trūkumi neļāva saukt pie atbildības vainīgos, tādēļ ECT pievērsās tieši šiem diviem aspektiem.

ECT uzsvēra, ka savā līdzšinējā praksē tā ir konsekventi lēmusi, ka nāvējoša spēka pielietošana ir attaisnojama ECK 2.panta izpratnē, ja spēkā pielietošana pamatojās patiesā pārliecībā par tā nepieciešamību, kas savukārt balstījās uz iemesliem, kas notikumu laikā šķita pamatoti, taču vēlāk izrādījušies kļūdaini. ECT norādīja, ka ECK dalībvalstīs pastāv vairākas pieejas attiecībā uz kritērijiem, kas jāņem vērā attiecībā uz pierādījumiem (pierādījumu tests), izmeklējot nāves gadījumus, kas iestājušies valsts amatpersonu rīcības rezultātā, un lemjot par personu saukšanu pie kriminālatbildības. Lielākajā daļā valstu ir jākonstatē visi nozieguma sastāva elementi; citās valstīs liela loma ir apsūdzības izredzēm panākt notiesājošu spriedumu, un vēl dažās valstīs tiek piemērota kombinētā pieeja – nozieguma sastāva esamība un apsūdzības izredzes uz panākumiem. ECT šajā sakarā atzina, ka konkrētās pieejas izvēle ir valstīm atvēlētā rīcības brīvība.

Pievēršoties konkrētā incidenta izmeklēšanai un iesniedzējas apgalvojumam, ka nacionālā izmeklēšana neatbilda ECK 2.panta prasībām, jo nacionālais regulējums liedza izvērtēt objektīvu nepieciešamību pielietot nāvējošu spēku, ECT atbildēja, ka nacionālā izmeklēšana izmantoja tā saucamo “pašaizsardzības testu”, kas principiāli neatšķīrās no pašas ECT izmantotajiem kritērijiem, jo arī ECT vērtētu, vai personas pārliecība, ka nepieciešams izmantot nāvējošu spēku, ir subjektīvi, nevis objektīvi, saprātīga. ECT piekrita, ka šajā lietā novērošanas grupa un specvienība patiesi un labticīgi uzskatīja, ka ir nepieciešams piemērot letālu spēku, un šādas pārliecības konstatēšanai ir izšķirošā nozīme konkrētajā lietā. ECT atzīmēja, ka visas par izmeklēšanu atbildīgās neatkarīgās iestādes bija rūpīgi izvērtējušas šīs pārliecības pamatotību, nonākot pie secinājuma, ka konkrētajiem specvienības darbiniekiem, ņemot vērā viņu rīcībā esošo informāciju, kuru bija sniegusi novērošanas grupa, bija pamats uzskatīt, ka Žans Čārlzs de Menezess bija spridzinātājs-pašnāvnieks, kurš jebkurā

brīdī varēja detonēt spridzekli. Savukārt attiecībā uz to, ka Anglijas un Velsas likumi lielu nozīmi piešķir apsūdzības izredzēm panākt notiesājošu spriedumu, pirms lieta tiek nodota tiesai, ECT norādīja, ka, vērtējot izmeklēšanu kopumā, tā nesaskata tajā trūkumus. ECT vēlreiz atgādināja, ka izmeklēšanas pienākums pēc sava rakstura ir procesuāls, un neietver pienākumu sasniegt konkrētu rezultātu, piemēram, personas notiesāšanu. Atzīstot notikušā traģiskumu, ECT arī norādīja, ka izmeklēšanas rezultātā tika konstatēta iestādes atbildība par operācijas plānošanu, proti, jautājums par valsts atbildību netika atstāts acīmredzamā novārtā. Turklāt cietušā ģimenei tika izmaksāta *ex gratia* kompensācija un vēlāk ar to tika noslēgts mierizlīgums un civilprocesa ietvaros izmaksāta kompensācija.

Ņemot vērā augšminētos apsvērumus, ECT balsojumā ar 13 balsīm *par* un 4 balsīm *pret* secināja, ka ECK 2.panta procesuālais aspekts nav ticis pārkāpts.

Spriedumam ir pievienoti vairāku tiesnešu atsevišķie viedokļi.

Komentārs

Viens no sprieduma lietā *Armani da Silva pret Apvienoto Karalisti* būtiskajiem aspektiem ir tas, ka ECT vēlreiz uzsvēra pienākuma izmeklēt nāves gadījumus, kas iestājušies valsts amatpersonu rīcības rezultātā, procesuālo dabu, proti, ka šis pienākums var tikt izpildīts arī tad, ja neviena persona izmeklēšanas rezultātā netiek saukta pie atbildības. ECT arī nošķīra iestādes rīcības, kura bija atbildīga par operācijas plānošanu un kuras atbildība tika konstatēta nacionālajā līmenī, no specvienības dalībnieku individuālās atbildības izmeklēšanas un izvērtēšanas kritērijus.

Tajā pašā laikā ir izskanējusi arī šī sprieduma kritika⁵, jo šajā politiski jūtīgajā lietā ECT ir mainījusi savu iepriekš lietā *McCann un citi pret Apvienoto Karalisti* izveidoto pieeju, kas, izvērtējot letālā spēka pielietošanu, līdzvērtīgi ņēma vērā gan objektīvos, gan subjektīvos kritērijus, kamēr lietā *Armani da Silva pret Apvienoto Karalisti* ECT galveno nozīmi piešķīra tieši subjektīvajiem kritērijiem, kas atbilst arī *common law* tiesībās izmantotajai pieejai, un padziļināti nevērtēja objektīvos kritērijus.

6. Murray pret Nīderlandi

Iesniegums Nr.10511/10, ECT Lielās palātas 2016.gada 26.aprīļa spriedums

Lietas būtība

Sūdzības iesniedzējs izcieta mūža ieslodzījumu Nīderlandes aizjūras teritoriju nelielajās salās Arubā un Kurasao. Iesniedzējs sirga ar retu psihisku saslimšanu, kuras ārstēšanu Nīderlandes aizjūras teritorijās nebija iespējams nodrošināt. Iesniedzējs uzskatīja, ka ir pārkāpts ECK 3.pants (spīdzināšanas aizliegums), jo ieslodzījumā viņam netika nodrošināta nepieciešamā psihiatriskā aprūpe, un tādēļ viņam nebija cerību tikt atbrīvotam pirms termiņa, jo viņa vairākkārtējie lūgumi par atbrīvošanu tika noraidīti, pamatojoties uz viņa psihiskās veselības stāvokli.

2013.gada 10.decembrī ECT palāta pasludināja spriedumu, kurā vienbalsīgi lēma, ka ECK 3.pants nav pārkāpts. 2014.gada 14.aprīlī ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija apmierināja iesniedzēja lūgumu nodot lietas izskatīšanu Lielajai palātai.

Laikā, kamēr lieta tika izskatīta ECT, iesniedzējs nomira, un viņa ģimenes locekļi izteica vēlēšanos turpināt tiesvedību iesniedzēja vietā.

Pieņemamības stadija

Nīderlandes valdība izvirzīja divus argumentus. Pirmkārt, Nīderlande apšaubīja, ka iesniedzēja ģimenes locekļiem procesā ir *locus standi*, jo iesniedzējs nav uzturējies ar viņiem tuvas attiecības. Otrkārt, Nīderlande apgalvoja, ka iesniedzējs vairs nav uzskatāms par ECT iespējama pārkāpuma upuri, jo 2014.gada martā tika atbrīvots no ieslodzījuma. ECT abus argumentus noraidīja, jo iesniedzēja māsa un dēls bija viņu apciemojuši cietumā, bet attiecībā uz upura statusa zaudēšanu ECT norādīja, ka 33 gadu laikā, ko iesniedzējs pavadīja cietumā, visi viņa atbrīvošanas lūgumi tika noraidīti, savukārt 2014.gada lēmumā par atbrīvošanu nebija nekādas norādes uz to, ka valsts atzītu

⁵ <http://www.ejiltalk.org/ecthr-armani-da-silva-v-uk-unreasonable-police-killings-in-putative-self-defence/>

ECK 3.panta pārkāpumu, un iesniedzējs tika atbrīvots “lai nomirtu cilvēcīgos apstākļos ģimenes lokā”.

Izskatīšana pēc būtības

Savā spriedumā ECT attīstīja savu judikatūru četros jautājumos. Pirmkārt, attiecībā uz mūža ieslodzījumu ECT atgādināja savu līdzšinējo praksi par to, ka mūža ieslodzījuma piespriešana pati par sevi nepārkāpj ECK 3.panta prasības, ja vien pastāv *de iure* un *de facto* iespēja šādu sodu samazināt, proti, ir izredzes, ka persona varētu tikt atbrīvota. ECT norādīja, ka personai brīvību var atņemt tad, ja tam ir leģitīmi penaloģiski pamati, kuros ietilpst sodīšana, prevencija, sabiedrības aizsardzība un rehabilitācija, ka soda izciešanas gaitā līdzsvars starp šiem pamatiem var mainīties, un tikai visu faktoru izvērtēšana ļauj secināt, vai joprojām pastāv leģitīmi pamati paturēt personu ieslodzījumā, un tādējādi tiek novērtētas izmaiņas ieslodzītājā personā un rehabilitācijas progress, kas ir viens no Eiropas sodu sistēmas pamatiem. Turpinājumā ECT uzsvēra, ka attiecībā uz mehānismu, kas ne vēlāk kā pēc 25 gadus ilga soda izciešanas rada iespēju pārskatīt piemērotā soda ilgumu, jāņem vērā šādi principi: (1) jābūt iepriekš noteiktiem pietiekami skaidriem un saprotamiem kritērijiem, kurus izmanto, lai vērtētu iespējamu atbrīvošanu, (2) atbrīvošanas pamatiem jāatbilst ECT judikatūrai, proti, neārstējama slimība vai vecums nedrīkst būt vienīgais pamats atbrīvošanai, (3) pārskatīšanas mehānismam jāsniedz pienācīgas procesuālas garantijas, lai ieslodzītais zinātu, kas ir nepieciešams, lai varētu tikt izskatīts jautājums par iespējamu atbrīvošanu.

Otrkārt, jautājumā par uz mūžu notiesāto rehabilitāciju un iespējamu atbrīvošanu (skatīt arī iepriekš aprakstītos principus) ECT uzsvēra, ka starptautiskajās un Eiropas tiesībās ir acīmredzams atbalsts pieejai, ka visiem ieslodzītajiem, tajā skaitā uz mūžu notiesātajiem, vajadzētu dot iespēju rehabilitēties un iespētu tikt atbrīvotam no ieslodzījuma, ja rehabilitācijas mērķi ir sasniegti. Valsts pozitīvais pienākums šajā ziņā ir procesuāls, un var tikt izpildīts, piemēram, izveidojot un regulāri pārskatot individualizētu programmu, kas mudina ieslodzīto attīstīties, lai varētu dzīvot dzīvi “bez noziegumiem”. Treškārt, ja netiek sniegta veselības aprūpe ieslodzītajiem ar psihiska rakstura saslimšanām, tad tas var valstij radīt atbildību ECK 3.panta izpratnē. No šī panta izrietošie pienākumi var būt tik tālejoši, ka valstij konkrētais ieslodzītais būtu jāpārvieta uz citu ieslodzījuma vietu, lai nodrošinātu pienācīgu aprūpi, jo nepietiek tikai veselības stāvokļa pārbaudi un diagnozi – ir jānodrošina arī ārstēšana. Ceturtkārt, uz mūžu notiesātajiem, kuriem ir psihiskas saslimšanas, ir jānodrošina viņu vajadzību izvērtējums un jānodrošina iespēja saņemt pienācīgu ārstēšanu, ciktāl tas ir iespējams cietuma apstākļos, jo īpaši tad, ja ārstēšana ir priekšnoteikums iespējamai vēlākai atbrīvošanai. Taču valstij ir arī pienākums pasargāt sabiedrību no vardarbīgiem noziegumiem, un ECK neaizliedz personas, kuras notiesātas par smagiem noziegumiem, turēt ieslodzījumā nenoteiktu laiku, ja tas ir nepieciešams sabiedrības aizsardzībai.

Pievēršoties konkrētās lietas apstākļiem ECT konstatēja, ka uz sūdzības iesniegšanas brīdi iesniedzējs ieslodzījumā bija pavadījis aptuveni 30 gadus. Visi viņa lūgumi par atbrīvošanu tika noraidīti, tajā skaitā arī tādēļ, ka joprojām pastāvēja recidīva risks. ECT arī norādīja, ka notiesāšanas laikā iesniedzējam tika konstatētas dažādi psihiska rakstura traucējumi, taču visa ieslodzījuma laikā nekāda ārstēšana iesniedzējam netika sniegta. ECT ieskatā tas, ka notiesājošais spriedums neparedzēja iesniedzēja ārstēšanu, un viņš to nekad nebija lūdzis, neatbrīvoja valsti no pienākuma šādu ārstēšanu nodrošināt. Konkrētajam iesniedzējam ārstēšana pēc būtības bija neatņemams priekšnoteikums, lai progresētu iesniedzēja rehabilitācija, savukārt ārstēšanas trūkums nozīmēja, ka iesniedzējam nav nekādu izredžu tikt atbrīvotam. ECT ieskatā ar šo secinājumu ir pietiekami, lai iesniedzēja mūža ieslodzījumu atzītu par neatbilstošu ECK 3.panta prasībām, tādēļ ECT vienbalsīgi lēma, ka ir pieļauts ECK 3.panta pārkāpums.

Piešķirtā atlīdzība

27 500 eiro par tiesāšanās izdevumiem.

Komentārs

Spriedums lietā *Murray pret Nīderlandi* cilvēktiesību aizstāvju vidū kopumā tiek vērtēts pozitīvi⁶, jo turpina attīstīt ECT judikatūru jautājumā par mūža ieslodzījumu un veselības aprūpi uz mūžu notiesātajiem. Spriedumā ECT vēlreiz uzsvēra, ka valstu pienākumi šajā jomā galvenokārt skar pienācīgu mehānismu radīšanu un līdzekļu izvēli personas rehabilitācijas vērtēšanai, nevis pienākumu obligāti atbrīvot uz mūžu notiesāto.

7. Izzettin Doğan un citi pret Turciju

Iesniegums Nr.62649/10, ECT Lielās palātas 2016.gada 26.aprīļa spriedums.

Lietas būtība

2005.gadā vairāki alevi (*Alevi*) ticības piekritēji iesniedza sūdzību Turcijas premjerministram, norādot, ka viņu tiesības uz reliģijas brīvību tiek ierobežotas, proti, Turcijas iestādes neatzīst alevi ticību kā patstāvīgu ticību, bet uzskata par sufistu paveidu, netiek nodrošināta šīs ticības tiesiskā aizsardzība, viņu reliģiskie centri netiek atzīti, to uzturēšanai nav paredzēti budžeta līdzekļi, alevi kopiena netiek materiāli atbalstīta atšķirībā no citām reliģiskām grupām, u.c. Iesniedzēji norādīja uz to, ka šāda diskriminējošā attieksme ir pretrunā valsts pienākumam būt neitrālai un objektīvai attiecībā uz dažādām valstī pastāvošajām reliģijām un ticībām. 2007.gadā Administratīvā tiesa noraidīja iesniedzēja sūdzību, un 2010.gadā iesniedzēju kasācijas sūdzību noraidīja arī Turcijas Augstākā tiesa.

203 iesniedzēji, atsaucoties uz ECK 9.pantu (tiesības uz reliģijas brīvību) un 14.pantu (diskriminācijas aizliegums) saistībā ar 9.pantu, sūdzējās par to, ka viņu brīvība nodoties savai reliģijai valstī netiek pietiekami aizsargāta. Proti, iesniedzēji sūdzējās par Turcijas valsts iestāžu atteikumu nodrošināt alevi ticības piekritējiem savas ticības izpausmi, kā arī par to, ka bez objektīva un samērīga pamatojuma alevi piekritēji nostādīti nelabvēlīgākā situācijā salīdzinot ar lielāko musulmaņu iedzīvotāju daļu – sunnītiem.

2014.gada 25.novembrī ECT palāta nodeva jurisdikciju ECT Lielajai palātai.

Pieņemamības stadija: sūdzības pieņemamība izskatīšanai pēc būtības netika apstrīdēta.

Izskatīšana pēc būtības

ECT visupirms atzina, ka iesniedzēju prasību noraidīšana nacionālā līmenī ir uzskatāma par alevi ticības un tās reliģiskā rakstura neatzīšanu Turcijā, kas praksē izpaužas kā aizliegums celt alevi reliģiskos centrus un liedz alevi reliģiskajiem līderiem tiesisku aizsardzību. Tādēļ ECT atzina, ka ir notikusi iejaukšanās iesniedzēju ECK 9.pantā garantētajās tiesībās. ECT arī atzina, ka iejaukšanās ir noteikta ar likumu un tai ir leģitīms mērķis – sabiedriskās kārtības aizsargāšana, taču turpinājumā ECT īpašu uzmanību veltīja jautājumam par to, vai šāda iejaukšanās ir nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā ECK 9.panta 2.punkta izpratnē. Atbildot uz Turcijas valdības izvirzītajiem argumentiem, ECT vērtēja četrus aspektus. Pirmkārt, jautājumā par valsts pienākumu ievērot neitralitāti un objektivitāti, ECT atgādināja, ka Turcijas Konstitūcija liedz valstij izrādīt īpašu labvēlību kādai reliģijai, savukārt valsts attieksme pret alevi ticību ierobežoja ticības piekritēju tiesības uz reliģijas autonomiju, jo tikai tās ticības augstākais garīgais orgāns, nevis valsts, var noteikt kopienas reliģisko piederību. Tādēļ ECT uzskatīja, ka šāda Turcijas attieksme nav savietojama ar neitralitātes un objektivitātes pienākumu attiecībā pret reliģijām. Otrkārt, ECT ņēma vērā to, ka Turcijas iestādes uzskata alevi ticību par sufistu mācību paveidu, kuram Turcijā ir noteikti vairāki ierobežojumi, un, izvērtējot likumiskus un praktiskus ticības izpausmei paredzētos ierobežojumus, ECT neradās pārliecība, ka alevi kopienas pārstāvji Turcijā var brīvi nodoties savai ticībai. Treškārt, ECT norādīja, ka, liedzot jebkādu tiesisku aizsardzību tādām reliģiskajām minoritātēm kā alevi kopienai, Turcijas iestādes šajā lietā ir pārsniegušas valstij piešķirto rīcības brīvību jautājumos, kas ir saistītas ar valsts varas mijiedarbību ar reliģiskajām organizācijām. Ceturtkārt, ECT ieskatā tas, ka pašā alevi kopienā

⁶ Būrlī, N. "Grand Chamber clarifies principles for life sentence of prisoner with mental disability". Pieejams šeit: <https://strasbourgobservers.com/2016/05/02/grand-chamber-clarifies-principles-for-life-sentence-of-prisoner-with-mental-disability/>

nebija vienprātības par ticības galvenajiem baušļiem neietekmēja faktu, ka šī ir reliģiska kopiena, ko aizsargā ECK 9.pants. Rezultātā balsojumā ar 12 balsīm *par* un 5 balsīm *pret* ECT atzina, ka ir noticis ECK 9.panta pārkāpums.

Attiecībā uz ECK 14.pantu saistībā ar 9.pantu, ECT, pirmkārt, apstiprināja, ka alevi kopienas pārstāvji ir nostādīti nelabvēlīgākā situācijā salīdzinājumā ar citām musulmaņu kopienām, kuru darbību valsts nodrošina kā sabiedrisko pakalpojumu. Otrkārt, vērtējot, vai pastāv objektīvi un samērīgi atšķirīgu attieksmi attaisnojoši faktori, ECT atzina, ka citu kopienu darbību kā sabiedriskos pakalpojumus finansēja valsts, kamēr alevi kopienas neatzišana liedza tai jebkādas iespējas gūt līdzīgus labumus, kā arī pakļāva to dažādiem ierobežojumiem. Valsts nav arī paredzējusi nekādus kompensējošus mehānismus, lai mazinātu vai izvairītos no atšķirīgas attieksmes. ECT ieskatā izvēlētie līdzekļi leģitīmā mērķa sasniegšanai ir acīmredzami nesamērīgi, un atšķirīgai attieksmei, kurai bija pakļauta alevi kopiena, nebija objektīva un samērīga pamatojuma. Balsojumā ar 16 balsīm *par* un 1 balsi *pret*, ECT atzina, ka ir noticis ECK 14. panta saistībā ar 9.pantu pārkāpums. Spriedumam ir pievienoti vairāku tiesnešu atsevišķie viedokļi.

Piešķirtā atlīdzība

3 000 eiro par tiesāšanas izdevumiem.

Komentārs

Spriedums lietā *Izzettin Doğan un citi pret Turciju* ir svarīgs vairāku apsvērumu dēļ. Pirmkārt, tas ir kļuvis par daļu no ECT judikatūras, kas veltīta valsts un reliģisko organizāciju mijiedarbībai, un tas detalizēti izvērtē šīs mijiedarbības principus, proti, no vienas puses, dominējošai reliģiskajai grupai piešķiramos labumus un, no otras puses, reliģiskajām minoritātēm uzliktos ierobežojumus. Otrkārt, ECT detalizēti izvērtēja valsts pozitīvo un negatīvo pienākumu ECK 9.panta un 14.panta kontekstā, īpašu uzmanību pievēršot jautājumam par reliģiskās autonomijas atzīšanu. Šo juridisko ietvaru, kurā ECT “ietērpa” izskatāmo strīdīgo jautājumu, daži komentētāji dēvē par “tiesas aktīvismu” (*judicial activism*)⁷. Turklāt tas ir devis vielu dažu tiesnešu pārdomām par to, vai ECT nav pārkāpusi sūdzības robežas⁸.

8. *Karácsony un citi pret Ungāriju*

Iesniegumi Nr.42461/13 un 44357/13, ECT Lielās palātas 2016.gada 17.maija spriedums.

Lietas būtība

2013.gada aprīlī, maijā un jūnijā Ungārijas parlamenta sēdēs sūdzības iesniedzēji, kuri tobrīd bija Ungārijas parlamenta opozīcijas partiju biedri, balsojumu laikā izmantoja lielus plakātus un skaļruni, lai kritizētu valdību. Parlamenta priekšsēdētājs, pamatojoties uz *Parlamenta likumu*, iesniedza parlamentam priekšlikumu uzlikt iesniedzējiem naudas sodu (no 160 eiro līdz 600 eiro), jo iesniedzēju rīcību uzskatīja par rupju parlamenta darba traucēšanu. Lēmumu par naudas sodu uzlikšanu parlaments pieņēma plenārsēdē bez debatēm.

Sūdzības iesniedzēji uzskata, ka uzliktie sodi pārkāpj viņu ECK 10.pantā garantētās tiesības uz izteiksmes brīvību.

2014.gada 16.septembrī ECT palāta pasludināja divus spriedumus, abos vienbalsīgi atzīstot, ka ir pieļauts ECK 10.panta pārkāpums. 2015.gada 16.februārī ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija apmierināja Ungārijas lūgumu nodot abas lietas atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā. Izskatīšanas laikā abas lietas tika apvienotas.

⁷ Yildirim, M. “Grand Chamber Judgment in *Izzettin Doğan and Others v. Turkey: More Than a Typical Religious Discrimination Case*”. Pieejams šeit:

<https://strasbourgobservers.com/2016/07/18/grand-chamber-judgment-in-izzettin-dogan-and-others-v-turkey-more-than-a-typical-religious-discrimination-case/>

⁸ Skat. tiesnešu *Villeger, Keller* un *Kjorbo* daļēji nepiekrītošais un daļēji piekrītošais viedoklis, *Izzettin Doğan un citi pret Turciju* (iesniegums Nr.62649/10), ECT Lielās palātas 2016.gada 26.aprīļa spriedums.

Pienemamības stadija

ECT noraidīja Ungārijas valdības argumentu, ka sūdzības iesniedzēji nav izsmēluši nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus, proti, nav vērsušies Konstitucionālajā tiesā, lai apstrīdētu Parlamenta likuma atbilstošās normas konstitucionalitāti. ECT ieskatā šāds tiesību aizsardzības mehānisms konkrētās lietas faktu gaismā nav uzskatāms par efektīvu, jo Ungārijas Konstitucionālā tiesa varētu atzīt normu par antikonstitucionālu, bet nekādi nevarētu ietekmēt uz šīs normas pamata jau izdotos individuālos lēmumus. ECT nepārliecināja valdības sniegtie Konstitucionālās tiesas prakses piemēri, kuros šī tiesa lēma arī par sekām konkrētai personai, jo šie piemēri bija no laika posma pirms 2013.gada grozījumiem Ungārijas Pamatlikumā, kas atcēla pirms šo grozījumu spēkā stāšanās pieņemtos Ungārijas Konstitucionālās tiesas nolēmumus.

Izskatīšana pēc būtības

ECT atzina, ka naudas sodu uzlikšana sūdzības iesniedzējiem ir uzskatāma par viņu izteiksmes brīvības ierobežojumu, tādēļ ir nepieciešams vērtēt, vai šis ierobežojums atbilda ECK 10.panta 2.punkta prasībām, proti, vai tas notika saskaņā ar likumu, vai tam bija leģitīms mērķis, un vai tas bija samērīgs.

Uz jautājumu par to, vai ierobežojums ir noticis saskaņā ar likumu, proti, vai tam bija kvalitatīvs likumisks pamats, ECT atbildēja apstiprinoši. Naudas sods tika uzlikts saskaņā ar *Parlamenta likuma* normu, kas ir līdzīga daudzu Eiropas valstu normatīvā regulējuma elementam. Šī norma gan bija pietiekami vispārīga, un tās interpretācijas veidojās parlamenta praksē, taču iesniedzēji viņu profesionālā statusa dēļ varēja saprātīgi paredzēt savas rīcības sekas šīs normas kontekstā. ECT ieskatā ierobežojums atbilda arī otrajai prasībai, jo tam bija divi leģitīmi mērķi – nekārtību novēršana un citu personu tiesību aizsardzība.

Saistībā ar ierobežojuma samērīgumu ECT visupirms atgādināja, ka vārda brīvība ir viens no demokrātijas stūrakmeņiem, ka tā aizsargā arī tādus izteikumus, kas aizskar, apvaino vai šokē, un tādēļ ikviens vārda brīvības ierobežojums jāinterpretē pēc iespējas šauri. Tāpat ECT norādīja, ka procesa taisnīgums un procesuālās garantijas var būt vērā ņemams faktors, vērtējot vārda brīvības ierobežojuma samērīgumu. Jautājumā par parlamenta locekļu vārda brīvību ECT atgādināja, ka tā vienmēr ir uzsvērusi parlamenta locekļu iespējas brīvi izteikties nozīmī, tādēļ opozīcijas deputātu vārda brīvības ierobežojumi ECT ir jāvērtē īpaši rūpīgi. ECT arī atgādināja, ka parlaments demokrātiskā sabiedrībā ir unikāls diskusiju formāts, tādēļ izteiksmes brīvība parlamentā bauda augstāku aizsardzību, ko apliecina arī parlamentārās imunitātes esamība. Vienlaikus ECT norādīja, ka parlamentāro debašu brīvība nav absolūta un ka valstis var paredzēt zināmus ierobežojumus un sankcijas, kuru atbilstību tiesībām uz vārda brīvību vērtēs ECT. Šajā sakarā ECT nošķīra valstu (un pašu parlamentu) plašo rīcības brīvību, lai regulētu parlamenta debašu laiku, vietu un veidu, no ļoti šaurās rīcības brīvības ietekmēt parlamenta debašu saturu, lai gan zināmam regulējumam būtu jābūt arī attiecībā uz saturu, lai, piemēram, varētu vērsties pret tiešu vai netiešu aicinājumu uz vardarbību. Ņemot vērā ciešo saikni starp efektīvu politisku demokrātiju un efektīvu parlamenta darbu, ECT ieskatā nacionālajām tiesām ir jāmeklē pareizais līdzsvars individuālu parlamenta locekļu tiesībām un nepieciešamībai garantēt parlamenta darbu. Visbeidzot, attiecībā uz parlamenta autonomiju un tā tiesībām pašam regulēt savu iekšējo darbu, ECT atzina, ka šī autonomija attiecas arī uz noteikumiem, kuri vērsti uz parlamenta darba netraucētas norises nodrošināšanu. Taču ECT arī atzina, ka parlamenta autonomiju nedrīkst izmantot ļaunprātīgi un ka parlamenta darbības noteikumi nedrīkst būt pamats, lai parlamenta vairākums vērstos pret opozīciju.

Pievēršoties konkrētās lietas faktiem, ECT piekrita, ka lielu plakātu un skaļruņu izmantošana traucēja parlamenta darbu, tādēļ uz šādu iesniedzēju rīcību bija jāreaģē. Tāpat ECT norādīja, ka sūdzību iesniedzējiem sankcijas tika piemērotas nevis par to, ka viņi izteica viedokli par parlamentā apspriestu jautājumu, bet gan par laiku, vietu un veidu, kādā viņi bija izvēlējušies šo viedokli paust. Turpinājumā ECT pievērsās jautājumam par to, vai līdztekus sūdzības iesniedzēju izteiksmes brīvības ierobežojumu noteikšanai pastāvēja arī pienācīgas procesuālās garantijas, kas aizsargātu pret patvaļu. ECT atzina, ka pastāv atšķirība starp situāciju, kur tūlītējas sankcijas liedz deputātam izteikties, un situāciju, kad personai – kā izskatāmajā lietā – tiek piemērotas *ex post facto* sankcijas. Šādās situācijās procesuālajām garantijām kā minimums jāiekļauj deputāta tiesības tikt uzklautam pirms sankcijas noteikšanas. ECT ieskatā šādas tiesības arvien redzamāk iezīmējas kā demokrātiskas

valsts procesuāls noteikums arī ārpus tiesu sistēmas, kā to ilustrē, piemēram, Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 41.panta 2.a punkts. ECT konstatēja, ka lietas notikumu laikā Ungārijas nacionālais regulējums neparedzēja nekādu iespēju parlamenta loceklim iesaistīties sankciju piemērošanas procedūrā, tajā skaitā iespēju tikt uzklausītam, un lēmumā par sankciju piemērošanu netika norādīti atbilstošie iemesli. Tāpat ECT konstatēja, ka lietas notikumu laikā nepastāvēja neviens mehānisms, kā sūdzības iesniedzēji varētu apstrīdēt piemēroto sankciju. Augšminēto apsvērumu rezultātā ECT secināja, ka sūdzības iesniedzēju vārda brīvība tika ierobežota, nepastāvot pienācīgām procesuālām garantijām, un tādēļ vienbalsīgi atzina, ka ir pieļauts ECT 10.panta pārkāpums.

Piešķirtā atlīdzība

Katram iesniedzējam kompensācija par zaudējumiem tika piešķirta samaksātajam naudas sodam identiska summa. Papildus ECT visiem iesniedzējiem kopā piešķīra 12 000 eiro kompensācijā par tiesāšanās izdevumiem.

Komentārs

Šī ir pirmā lieta, kurā ECT bija jāvērtē tiesību uz izteiksmes brīvību ievērošana parlamenta darba organizēšanā un iespējama kolīzija ar parlamenta autonomijas principu. ECT savā spriedumā galveno uzmanību pievērta jautājumam par to, vai parlamenta loceklim tiek nodrošinātas procesuālas garantijas, jo īpaši iespēja tikt uzklausītam, pirms viņam tiek piemērotas sankcijas, tādējādi vēlreiz uzsverot, ka valstīm ir pienākums nodrošināt kvalitatīvu procesu, nevis nepieļaut kādu konkrētu rezultātu (piemēram, nepieļaut, ka par parlamenta darba traucēšanu tiktu piemērotas sankcijas). Jāuzsver, ka pēc lietas notikumiem Ungārijas normatīvais regulējums ir grozīts, un jau kopš 2014.gada (proti, vēl pirms ECT Lielās palātas sprieduma pasludināšanas) parlamenta locekļiem, par kuru sodīšanu tiek lemts, tiek nodrošināta iespēja izteikties un sniegt savus argumentus.

9. *Avotiņš pret Latviju*

Iesniegums Nr.17502/07, ECT Lielās palātas 2016.gada 23.maija spriedums.

Lietas būtība

1999.gadā, kad iesniedzējs darbojās kā investīciju konsultants, viņš aizņēmas no Kipras kompānijas 100 000 USD, strīdu atrisināšanā atzīstot Kipras tiesu jurisdikciju. Tā kā noteiktajā termiņā iesniedzējs aizdevumu neatmaksāja, aizdevējs vērsās Kipras tiesā, nosūtot pavēsti uz aizdevuma līgumā norādīto adresi. 2004.gada maijā Kipras tiesa, sūdzības iesniedzējam kā atbildētājam klāt neesot, apmierināja prasību. 2005.gadā aizdevējs vērsās Latvijas tiesās, lūdzot šo Kipras tiesas spriedumu atzīt un izpildīt Latvijā. Tiesvedības rezultātā Augstākās tiesas Senāts, piemērojot Eiropas Savienības (ES) tiesību normas, proti, ES Padomes 2000.gada 22.decembra regulu (EK) Nr.44/2001 par piekritību un spriedumu atzīšanu un izpildīšanu civillietās un komercietās (Briseles I Regula), apmierināja aizdevēja prasību, un tika izdots izpildu raksts par parāda piedziņu. Sūdzības iesniedzējs apgalvoja, ka par Kipras tiesas sprieduma esamību un Latvijas Augstākās tiesas Senāta izdotu izpildu rakstu viņš ir nejauši uzzinājis tikai 2006.gadā.

Iesniedzējs apgalvoja, ka ir pārkāptas viņa ECK 6.pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu, tajā skaitā pušu līdztiesības princips. Iesniedzējs uzskatīja, ka šo pārkāpumu veidoja Latvijas tiesas lēmums atzīt un izpildīt acīmredzami netaisnīgu Kipras tiesas spriedumu, kurš tika pieņemts iesniedzējam klāt neesot un kurš uzlika viņam pienākumu atmaksāt aizdevumu.

2014.gada 25.februārī ECT palāta pasludināja spriedumu, kur balsojumā ar 4 balsīm *par* un 3 balsīm *pret* nolēma, ka ECK 6.pants nav pārkāpts. 2014.gada 8.septembrī ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija apmierināja iesniedzēja lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā.

Pieņemamības stadija: sūdzības pieņemamība izskatīšanai atsevišķi netika vērtēta, jo šis jautājums ir nesaraujami saistīts ar sūdzības būtību.

Izskatīšana pēc būtības

Visupirms ECT norādīja, ka šī ir pirmā reize, kad tai ir jāvērtē tiesību uz taisnīgu tiesu garantiju ieviešana lietā par savstarpēju spriedumu atzīšanu ES regulējuma, proti, Briseles I Regulas ietvaros. Tā kā iesniedzējs bija norādījis, ka Augstākās tiesas Senāta lēmums pārkāpa Briseles I Regulas 34.panta 2.daļu un arī atbilstošās Civilprocesa likuma normas, ECT uzsvēra, ka Briseles I Regulas interpretācija un piemērošana, pirmkārt, bija Eiropas Savienības tiesas (EST) kompetencē, un, otrkārt, nacionālo tiesu, kuras piemēroja regulu konkrētā lietā, ziņā. Tādēļ ECT šajā lietā ir tiesīga vērtēt tikai to, vai Augstākās tiesas Senāta lēmums atbilda ECK 6.panta prasībām.

Pievēršoties šim vērtējumam, ECT vēlreiz atgādināja, ka, piemērojot ES tiesības, ECK dalībvalstīm ir saistoši no ECK izrietošie pienākumi. Šie pienākumi ir jāvērtē, piemērojot "līdzvērtīgās aizsardzības" prezumpciju jeb tā saukto *Bosfora (Bosphorus)* prezumpciju, proti, ka ES garantētā pamattiesību aizsardzība principā ir līdzvērtīga ECK nodrošinātajai, īpaši ņemot vērā ES pastāvošo kontroles mehānismu – iespēju vērsties ar prejudiciāla nolēmuma lūgumu EST. ECT atgādināja, ka "līdzvērtīgās aizsardzības" prezumpcijas piemērošanai, izskatot sūdzības par iespējamiem ECK pārkāpumiem, ir divi priekšnoteikumi: pirmkārt, nacionālajām iestādēm un tiesām nav bijusi rīcības brīvība, un, otrkārt, ir pilnībā izmantoti ES kontroles mehānismi. Attiecībā uz pirmo priekšnoteikumu ECT norādīja, ka Briseles I Regulas 34.panta 2.daļas piemērošanā Augstākās tiesas Senātam nebija nekādas rīcības brīvības, jo šī norma šauri definē situācijas, kad iespējams atteikt citā valstī taisīta sprieduma atzīšanu un izpildi. Savukārt attiecībā uz otro priekšnoteikumu ECT norādīja, ka iesniedzējs pats nebija lūdzis Senātu vērsties ar prejudiciāla nolēmuma lūgumu EST, kā arī nebija norādījis uz attiecīgās normas interpretācijas problēmām vai neatbilstību pamattiesībām. Tāpēc ECT secināja, ka "līdzvērtīgās aizsardzības" prezumpcija ir piemērojama šajā lietā un ka Augstākās tiesas Senātam bija jāīsteno tās saistības, kas Latvijai izrietēja no dalības ES.

Tas, ka "līdzvērtīgās aizsardzības" prezumpcija ir piemērojama, ECT ieskatā nenozīmē, ka konkrētās lietas faktu gaismā nav jāvērtē, vai pamattiesību aizsardzība nav bijusi acīmredzami nepilnīga. Citiem vārdiem sakot, "līdzvērtīgās aizsardzības" prezumpciju var atspēkot, ja lietas fakti atklāj būtiskus trūkumus pamattiesību aizsardzībā. ECT atzīmēja, ka Briseles I Regulas pamatā ir savstarpējās atzīšanas mehānisms, kas balstās uz ES dalībvalstu savstarpējās uzticēšanās principa. Tomēr šādas sadarbības ietvaros radīto mehānismu piemērošana nedrīkst pārkāpt ECK garantētās pamattiesības, un dalībvalstu tiesām ir jābūt tiesīgām pārbaudīt, vai pamattiesību aizsardzība nav bijusi acīmredzami nepilnīga. ECT atzina, ka savstarpējās atzīšanas mehānisma ietvaros vienas dalībvalsts tiesai bija jāpieņem, ka otrā dalībvalstī pamattiesības bija pienācīgi nodrošinātas, tāpēc, ņemot vērā to, ka Augstākās tiesas Senātam trūka rīcības brīvības, ECT bija jāvērtē, vai šajā lietā piemērotais savstarpējās atzīšanas mehānisms kopumā nodrošināja pietiekamu ECK garantēto tiesību aizsardzību.

ECT norādīja, ka Briseles I Regulā noteiktais pārsūdzības pienākums jeb pienākums izmantot nacionālajā līmenī pieejamos tiesību aizsardzības mehānismus, pirms atsaukties uz regulā paredzētajiem neatzīšanas pamatiem, faktiski atbilst ECK iestrādātajiem pieņemamības kritērijiem, un pats par sevi nav uzskatāms par problemātisku no tiesību uz taisnīgu tiesu viedokļa. ECK gan uzsvēra, ka iesniedzējs bija sūdzējies Senātam, ka viņš nebija saņēmis informāciju par Kipras tiesas sēdi un Kipras tiesas spriedumu, un tādēļ Senātam bija ne tikai jānorāda iesniedzējam, ka viņš nebija pārsūdzējis Kipras tiesas spriedumu, bet bija arī detalizētāk jāvērtē, vai šāda iespēja praksē vispār pastāvēja. Neskatoties uz šo trūkumu Latvijas procesā, ECT secināja, ka Kipras tiesību sistēma paredzēja ļoti reālu un pieejamu iespēju pārsūdzēt Kipras tiesas spriedumu arī pēc tam, kad iesniedzējs par to bija uzzinājis 2006.gadā, taču iesniedzējs pat nebija mēģinājis šīs tiesības izmantot. Tāpēc ECT atzina, ka pamattiesību aizsardzība šajā lietā nebija uzskatāma par acīmredzami nepilnīgu, un balsojumā ar 16 balsīm *par* un 1 balsi *pret* atzina, ka ECK 6.pants nav pārkāpts. Spriedumam ir pievienoti vairāku tiesnešu atsevišķie viedokļi.

Komentārs

Spriedums lietā *Avotiņš pret Latviju* ir ļoti nozīmīgs pienesums diskusijai par ES tiesību un ECK mijiedarbību, un kopumā tiek vērtēts pozitīvi⁹. Nav attaisnojušās bažas, ka pēc EST 2014.gada

⁹ <http://eulawanalysis.blogspot.com/2016/05/eu-law-and-echr-bosphorus-presumption.html>

nogalē pasludinātā negatīvā viedokļa par līguma projekta par ES pievienošanas ECK atbilstību ES pamatlīgumiem¹⁰, ECT pārskatīs savu viedokli par ES tiesību sistēmas garantēto “līdzvērtīgo aizsardzību”. ECT ir detalizēti aprakstījusi *Bosfora* prezumpcijas piemērošanu sarežģītajā “savstarpējās uzticēšanās” (*mutual trust*) jomā, un ECT secinājumi ir uzskatāmi par norādēm nacionālajām tiesām, ka pat gadījumos, kad ES tiesības neatstāj tām nekādu rīcības brīvību, no ECK izrietošie pienākumi liek pārliecināties, vai ES normu piemērošana konkrētajā lietā novedīs pie “acīmredzami nepilnīgas” pamattiesību aizsardzības. Tā sprieduma 116.rindkopā ECT norāda: “././ ja nacionālajā tiesā tiek iesniegta nopietna un pamatota sūdzība par to, ka ECK noteikto tiesību aizsardzībā ir bijuši acīmredzami trūkumi un ka šo situāciju nevar risināt ar ES tiesībām, nacionālās tiesas nevar izvairīties no šādas sūdzības izskatīšanas, kā šādas atteikšanās vienīgo pamatojumu minot faktu, ka tās piemēro ES tiesībām”.

10. *Biao pret Dāniju*

Iesniegums Nr.38590/10, ECT Lielās palātas 2016.gada 24.maija spriedums.

Lietas būtība

Sūdzības iesniedzējs ir naturalizējies Dānijas pilsonis, kurš dzimšanas brīdī bija Togo pilsonis, bet līdz 21 gada vecumam dzīvoja Ganā. Dānijā sūdzības iesniedzējs ieradās 1993.gadā, un 2002.gadā ieguva Dānijas pilsonību. 2003.gadā iesniedzējs apprecējās ar Ganas iedzīvotāju, kas nekad nebija dzīvojusi Dānijā. 2003.gada jūlijā Dānijas migrācijas iestādes attiecās izsniegt iesniedzēja sievai uzturēšanās atļauju, jo saskaņā ar Dānijas normatīvo regulējumu, personas var pretendēt uz ģimenes atkalapvienošanas (*reunification*), ja pastāv vismaz viens no šādiem nosacījumiem: (1) personām, kas pretendē uz ģimenes atkalapvienošanas, nedrīkst būt stiprākas saites ar kādu citu valsti, nevis Dāniju (šīs lietas kontekstā tā būtu Gana), vai (2) personai, kas lūdz ģimenes atkalapvienošanas, jābūt Dānijas pilsonim ne mazāk kā 28 gadus (“*norma par 28 gadiem*”). Dānijas Augstākā tiesa 2007.gadā un 2010.gadā nolēma atstāt Dānijas migrācijas iestāžu atteikumu negrozītu, norādot, ka netieša diskriminācija attiecībā uz 28 gadu ilgu periodu ir objektīvi attaisnojama, kā leģitīmo mērķi minot pēc iespējas veiksmīgāku migrantu integrāciju Dānijas sabiedrībā.

Iesniedzējs, atsaucoties uz ECK 14.pantu (diskriminācijas aizliegums) saistībā ar 8.pantu (tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi), sūdzējās par to, ka Dānijas iestādes liedza viņam un viņa sievai apmesties uz dzīvi Dānijā un īstenot tiesības uz ģimenes atkalapvienošanas. Iesniedzējs sūdzējās par Dānijas likuma normu, ka tiesības uz ģimenes atkalapvienošanas ir personai, kas ir bijusi Dānijas pilsonis vismaz 28 gadus, jo tādējādi likums rada nelabvēlīgas sekas tai Dānijas pilsoņu grupai, kas nav ieguvusi pilsonību dzimšanas brīdī, bet gan vēlāk, kā arī rada netiešu diskrimināciju etniskās izcelsmes dēļ.

2014.gada 25.martā ECT palāta savā spriedumā nekonstatēja ECK 14.panta saistībā ar 8.pantu pārkāpumu. 2014.gada 24.jūnijā pēc iesniedzēja lūgumu lieta tika nodota izskatīšanai ECT Lielajā palātā.

Izskatīšana pēc būtības

ECT visupirms vērtēja, vai lietā ir saskatāmas netiešās diskriminācijas pazīmes, proti, vai *normas par 28 gadiem* piemērošana praksē rada nesamērīgas nelabvēlīgas sekas personām, kas, tāpat kā sūdzības iesniedzējs, ir ieguvušas Dānijas pilsonību naturalizācijas ceļā un nav etniski dāņi. ECT uzskatīja par saprātīgu pieņemt, ka lielākā daļa Dānijā dzimušu un dzīvojošu pilsoņu, kuras varētu izmantot *normu par 28 gadiem*, pēc tautības ir dāņi, kamēr personas, kas, tāpat kā sūdzības iesniedzējs, Dānijas pilsonību iegūst vēlākā dzīves posmā, un tādēļ tajā pašā vecumā nevar izmantot *normu par 28 gadiem*, pieder citai tautībai. Tas, ka citu tautību pārstāvji, kas dzimuši Dānijā vai agrā vecumā ieradušies Dānijā, arī var izmantot *normu par 28 gadiem*, nemaina faktu, ka šī norma netieši nostāda labvēlīgākā situācijā dāņu tautības Dānijas pilsoņus. Šādā situācijā pienākums pierādīt, ka atšķirīgai attieksmei ir leģitīms mērķis un tā ir ar etnisko izcelsmi nesaistītu objektīvu faktoru rezultāts, gulstas uz valdību.

¹⁰<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=160882&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=40247>

ECT konstatēja, ka sākotnēji *norma par 28 gadiem* tika pieņemta, lai novērstu negatīvās sekas tiem Dānijas pilsoņiem, kas bija izvēlējušies ģimeni veidot ārvalstīs un kuriem tādēļ bija grūti pierādīt visas ģimenes ciešo saikni ar Dāniju. ECT ieskatā Dānijas apgalvojums, ka *normas par 28 gadiem* leģitīmais mērķis bija nodrošināt labāku migrantu integrāciju sabiedrībā, pamatojās uz aizspriedumainiem un neobjektīviem argumentiem par Dānijas pilsoņiem, kas nav etniskie dāņi, proti, augšminētās normas izstrādes dokumentos tika minēti “laulību paradumi” izvēlēties dzīvesbiedru “no savas izcelsmes valsts”, kas it kā veicinot izolāciju un apgrūtinot nesen Dānijā ieradušos ārvalstnieku integrāciju. ECT uzskatīja, ka atbilde uz jautājumu par to, vai Dānijas pilsonis ir izveidojis tik ciešu saikni ar Dāniju, ka ģimenes atkalapvienošana ar laulāto-ārvalstnieku būs sekmīga integrācija, nevar būt atkarīga tikai no tā, cik ilgi personai ir Dānijas pilsonība. ECT norādīja, ka, lai iegūtu Dānijas pilsonību, sūdzības iesniedzējam jau vajadzēja pierādīt, ka viņš ir dzīvojis Dānijā 9 gadus, ka viņam ir pietiekamas dāņu valodas un Dānijas kultūras zināšanas. Turklāt viņš iepriekš bija precējies ar Dānijas pilsoni, un viņš vismaz 6 gadus ir strādājis Dānijā, taču normatīvā regulējuma dēļ visi šie apsvērumi netika ņemti vērā, un arī nevarēja tik ņemti vērā, lai gan tiem bija nozīme, lemjot, vai ir izredzes uz viņa sievas sekmīgu integrāciju.

ECT nepiekrita Dānijas Augstākās tiesas vērtējumam, jo Dānijas Augstākā tiesa iespējamo diskrimināciju vērtēja saistībā ar atšķirībām atkarībā no tā, cik ilgi personai ir Dānijas pilsonība, tādēļ tā nebija izmantojusi ECT piemēroto samērīguma testu, kura ietvaros nepieciešams konstatēt citus pārliecinošus vai ļoti nozīmīgus iemeslus, kas nav saistīti ar personas etnisko piederību, lai attaisnotu *normas par 28 gadiem* radīto netiešo diskrimināciju. ECT uzsvēra, ka mūsdienu starptautisko standartu gaismā ir ļoti grūti attaisnot atšķirīgu attieksmi pret valsts pilsoņiem atkarībā no to etniskās piederības, piemēram, nevienā no 29 Eiropas Padomes dalībvalstīm, kuru normatīvo regulējumu ECT bija izskatījusi šīs lietas mērķiem, attiecībā uz tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanos starp dažādām pilsoņu grupām nebija nekādu atšķirību.

Visbeidzot, ECT norādīja, ka vairākas neatkarīgas institūcijas, piemēram, ANO Rasu diskriminācijas izskaušanas komiteja, Eiropas Padomes cilvēktiesību komisārs, Eiropas Komisija pret rasismu un neiecietību ir paudušas bažas par *normu par 28 gadiem*. Visu augšminēto apsvērumu gaismā ECT atzina, ka Dānijas iestādes nav spējušas pierādīt, ka pastāv kādi pārliecinoši vai ļoti nozīmīgi un ar etnisko piederību nesaistīti iemesli, kas attaisnotu netiešo diskrimināciju, ko rada *norma par 28 gadiem*. Balsojumā ar 12 balsīm *par* un 5 balsīm *pret*, ECT atzina, ka ir noticis ECK 14.panta saistībā ar 8.pantu pārkāpums.

Spridumam ir pievienoti vairāku tiesnešu atsevišķie viedokļi.

Piešķirtā atlīdzība

6 000 eiro par nemantisko kaitējumu.

Komentārs

Šis ECT Lielās palātas spriedums ir uzskatāms par nozīmīgu attīstību lietās par netiešu diskrimināciju, jo īpaši tādēļ, ka ECT vairs neuzskatīja par nepieciešamu konstatēt “nodoma diskriminēt” esamību, tā vietā pievēršoties statistikai. Lai gan Dānijas iestādes nebija iesniegušas statistikas datus par *normu par 28 gadiem* piemērošanu praksē, ECT detalizēti vērtēja, cik tāl *norma par 28 gadiem* ietekmē, no vienas puses, valsts pilsoņus – etniskos dāņus un, no otras puses, naturalizācijas gaitā pilsonību saņēmušas personas ar citu etnisko izcelsmi. ECT Lielā palāta vērtēja šo lietu kontekstā ar netiešu diskrimināciju etniskās izcelsmes dēļ, kur valstu rīcības brīvības robežas ir ļoti šauras. Lai gan spriedums cilvēktiesību aizstāvju vidū kopumā tiek vērtēts pozitīvi, daži komentētāji, atsaucieties uz spriedumam pievienotajiem atsevišķajiem viedokļiem, pauž bažas par iespējamām sprieduma sekām, proti, ka netiešās diskriminācijas novēršanai Dānija svītros *normu par 28 gadiem*, kas varētu negatīvi ietekmēt ģimeņu atkalapvienošanās iespējas, jo kā vienīgo kritēriju saglabās saiknes ar citu valsti neesamību¹¹.

¹¹ Schlüter, A. “Biao v. Denmark: Grand Chamber ruling on ethnic discrimination might leave couples seeking family reunification worse off”. Pieejams šeit:

<https://strasbourgobservers.com/2016/06/13/biao-v-denmark-grand-chamber-ruling-on-ethnic-discrimination-might-leave-couples-seeking-family-reunification-worse-off/>

11. *Al-Dulimi un Montana Management Inc pret Šveici*

Iesniegums Nr.5809/08, ECT Lielās palātas 2016.gada 21.jūnija spriedums.

Lietas būtība

2003.gada 22.maijā ANO Drošības padomes (DP) pieņēma rezolūciju 1483 (2003)¹², ar kuru valstīm tika uzlikts pienākums nekavējoties iesaldēt finanšu un saimnieciskus resursus, kas pieder Irākas iepriekšējās valdības amatpersonām un ar to saistītajām fiziskajām un juridiskajām personām, savukārt ANO Sankciju komiteja sastādīja personu sarakstu, uz kurām attiecināma ANO rezolūcija.

Pamatojoties uz ANO DP rezolūciju, 2004.gada maijā Šveices kompetentās iestādes iesaldēja fiziskai personai, Irākas pilsonim *Khalaf M. Al-Dulimi* (pirmais iesniedzējs), un viņa Panamā reģistrētai *Montana Management* kompānijai (otrā iesniedzēja) piederošos finanšu līdzekļus, un uzsāka līdzekļu konfiskācijas procesu. Šveices Federālā tiesa vairākkārt noraidīja pirmā iesniedzēja apelācijas sūdzības, apstiprinot, ka iesniedzējs un viņa kompānija ir iekļauti to personu sarakstā, kurus skar ANO DP rezolūcijā paredzētās sankcijas, un viņi ir konfiscējamo līdzekļu īpašnieki. Šveices Federālā tiesa arī norādīja uz ANO DP rezolūcijas saistošo raksturu, kas neatstāj valstīm rīcības brīvību attiecībā uz rezolūcijā paredzēto rīcību.

Pirmais iesniedzējs uzskatīja, ka viņam un viņa pārstāvētajai *Montana Management* kompānijai piederošo finanšu līdzekļu iesaldēšana un konfiskācija neatbilda ECK 6.panta 1.punktā (tiesības uz taisnīgu tiesu) paredzētajām garantijām. Proti, pirmais iesniedzējs sūdzējās par to, ka nacionālās tiesas nenodrošināja pietiekamu kontroli pār to, ka ANO Sankciju komitejas sarakstā tiek iekļautas tikai tās personas, uz kurām patiešām ir attiecināmas ANO DP rezolūcijā 1483(2003) paredzētās sankcijas.

Kopš 2009.gada konfiskācijas process tika apturēts, ņemot vērā tiesvedību ECT.

2013.gada 26.novembrī ECT palāta pasludināja spriedumu, kurā balsojumā ar 4 balsīm *par* un 3 balsīm *pret* atzina, ka ir pieļauts ECK 6.panta 1.punkta pārkāpums. 2014.gada 14.aprīlī ECT Lielās palāta 5 tiesnešu kolēģija apmierināja Šveices lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā.

Pieņemamības stadija

Pirmkārt, ECT atzina, ka iesniegums atbilst *ratione personae* kritērijam, uzsverot, ka ANO DP 1483 (2003) rezolūcija tika piemērota nacionālajā līmenī uz Šveices atbildīgo iestāžu izdoto lēmumu pamata, tādējādi Šveice, iesaldējot un konfiscējot finanšu līdzekļus, īstenoja savu jurisdikciju ECK 1.pantā izpratnē. Otrkārt, ECT atzina, ka tai ir *ratione materiae* jurisdikcija izskatīt šo lietu, jo Šveices iestāžu lēmumi par ANO DP rezolūcijas piemērošanu ietekmēja iesniedzēja ECK garantēto tiesību īstenošanu.

Izskatīšana pēc būtības

ECT ieskatā tas, ka Šveices Federālā tiesa atteicās izvērtēt iesniedzēju sūdzības par lēmuma par iesniedzēja īpašuma konfiscēšanu atbilstību taisnīgas tiesas prasībām, ierobežoja iesniedzēju tiesības uz pieeju tiesai ECK 6.panta 1.punkta izpratnē. Šis atteikums tika pamatots ar nepieciešamību nacionālā līmenī nodrošināt efektīvu ANO DP rezolūcijas ieviešanu, tādēļ tā leģitīmais mērķis bija starptautiskā miera un drošības uzturēšana.

Turpinājumā ECT pievērsās ierobežojuma samērīguma vērtējumam, un, apskatot starptautisko normatīvo kontekstu, atzina, ka tiesības uz taisnīgu tiesu, tajā skaitā tiesības uz pieeju tiesai atbilstoši ECK 6.panta 1.punktam, neskatoties uz to nozīmi, nav uzskatāmas par *jus cogens* normām starptautisko tiesību izpratnē. Tādējādi ANO DP rezolūcija automātiski nezaudē spēku tikai tādēļ, ka tā varētu nonākt pretrunā ar tiesībām uz pieeju tiesai.

Pievēršoties iespējamām pretrunām starp pienākumiem, kas valstīm izriet no ANO DP rezolūcijām un ECK, ECT atgādināja, ka viens no ANO pamatprincipiem ir cilvēktiesību ievērošana, un tādējādi tiek prezumēts, ka ANO DP rezolūcija neuzliek valstīm tādus pienākumus, kas pārkāptu cilvēktiesības. ECT tādēļ uzskatīja, ka, ja vien ANO DP rezolūcija nesatur tiešu aizliegumu īstenot

¹² ANO Drošības Padomes rezolūcija 1483 (2003) paredz *inter alia* sankciju ieviešanu pret Irākas iepriekšējo valdību, ar to saistītajām fiziskajām un juridiskajām personām. Pieejama šeit:

<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/368/53/PDF/N0336853.pdf?OpenElement>

nacionālo tiesu kontroli pār rezolūcijas piemērošanai ieviestajiem pasākumiem, nacionālajām tiesām jāveic rūpīga pārbaude, lai nepieļautu patvaļu. Gadījumā, ja rodas strīds par personas iekļaušanu sankciju sarakstā vai izslēgšanu no šī saraksta, nacionālajām tiesām ir jāvar iegūt pietiekami precīzu informāciju, lai pienācīgi pārbaudītu apgalvojumus, ka persona varētu būt iekļauta sankciju sarakstā patvaļīgi. Tādēļ ECK dalībvalsts, kuras iestādes atzina kādas fiziskas vai juridiskas personas iekļaušanu sankciju sarakstā, pirms tam nepārliecinoties, ka šāda iekļaušana nav patvaļīga, uzņemas atbildību ECK 6.panta izpratnē.

Pievēršoties konkrētās lietas faktiem, ECT uzsvēra, ka Šveicei nebija izveidojies patiess pienākumu konflikts, kas "iedarbinātu" ANO Statūtu 103.panta (ANO Statūtos noteikto pienākumu pārākums pār citu starptautisko līgumu uzliktiem pienākumiem) konstrukciju, tādēļ valsts-atbildētāja nevar vienkārši atsaukties uz ANO DP rezolūciju saistošo raksturu; tā vietā tai ir jāpārliecinā ECT, ka tā ir izdarījusi – vai vismaz mēģinājusi izdarīt – visu iespējamo, lai pielāgotu sankciju režīmu iesniedzēju individuālai situācijai, kā minimums garantējot viņiem aizsardzību pret patvaļu. Tā vietā Šveices Federālā tiesa ir vienkārši pārbaudījusi, vai iesniedzēju vārdi patiešām ir iekļauti sarakstā, bet tas nav pietiekami, lai pārliecinātos, ka iesniedzēji sarakstā nav iekļauti patvaļīgi. ECT arī piebilda, ka citas starptautiskas tiesas un institūcijas asi kritizē ANO sankciju sistēmu par to, kā personas tiek iekļautas sankciju sarakstā, un jo īpaši procesu par personu svītrosānu no sankciju saraksta. Tas ECT ieskatā norāda uz to, ka svītrosānas no sankciju saraksta procedūra nenodrošina pietiekamas garantijas personai, tādēļ arī pieeja šai sistēma nevar aizvietot nacionālo tiesu efektīvu kontroli. Visu augšminēto apsvērumu dēļ balsojumā ar 15 balsīm *par* un 2 balsīm *pret* ECT secināja, ka ir pieļauts ECK 6.panta pārkāpums.

Spridumam ir pievienoti vairāku tiesnešu atsevišķie viedokļi, tajā skaitā tiesneses I.Ziemeles atsevišķais daļēji nepiekrītošais viedoklis.

Atlīdzība šajā lietā netika piešķirta.

Komentārs

ECT apstiprināja savā līdzšinējā judikatūrā¹³ iedibināto principu, ka ANO DP neuzliek valstīm par pienākumu izpildīt tādas darbības, kas būtu pretrunā ar valstu pienākumu ievērot cilvēktiesības. Tādēļ ANO DP rezolūcijas teksts, ja vien nesatur tiešu aizliegumu, var tikt pakļauts nacionālo tiesu kontrolei ECK 6.panta ietvaros. Šai kontrolei jābūt salīdzinoši *minimālai*, proti, tai jāaprobežojas ar izvērtējumu, vai sankcijām pakļauto personu saraksts nav bijis patvaļīgs. Taču ECT nesniedza atbildi uz jautājumu, vai normu konflikta gadījumā (piemēram, ja ANO rezolūcija *expressis verbis* liegtu nacionālām tiesām pārbaudīt saraksta sastādīšanu) ANO Statūtu 103.pants varētu būtu hierarhiski augstāks par ECK normām¹⁴. Arī jautājums par to, cik tāl būtu jāsniedzas *minimālajai* nacionālo tiesu kontrolei, proti, kas tieši nacionālajām tiesām būtu jāpārbauda. Var pieņemt, ka absolūtais pārbaudes minimums būtu iespēja personai paust savu viedokli un iesniegt apsvērumus par to, kādēļ viņas iekļaušana sarakstā neatbilst ANO DP rezolūcijas būtībai (piemēram, pierādījumus par to, ka persona nekad nav piederējusi režīmam, pret kuru vērsās ANO rezolūcija).

12. *Baka pret Ungāriju*

Iesniegums Nr.20261/12, ECT Lielās palātas 2016.gada 23.jūnija spriedums.

Lietas būtība

2009.gadā sūdzības iesniedzējs, kurš 1991.-2008.gadā bija ECT tiesnesis, tika ievēlēts par Ungārijas Augstākās tiesas priekšsēdētāju. Atbilstoši tobrīd spēkā esošajam normatīvajam regulējumam, Augstākās tiesas priekšsēdētājs tika ievēlēts uz 6 gadu termiņu, un iesniedzēja amata pilnvaras beigtos 2015.gadā. Līdztekus Augstākās tiesas priekšsēdētāja amatam iesniedzējs bija arī Tieslietu padomes priekšsēdētājs.

¹³ Piemēram, *Al-Jedda pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.27021/08), ECT Lielās palātas 2011.gada 7.jūlija spriedums.

¹⁴ Milanovic, M. "Grand Chamber Judgment in *Al-Dulimi v. Switzerland*". Pieejams šeit: <http://www.ejiltalk.org/grand-chamber-judgment-in-al-dulimi-v-switzerland/>

2010.gadā partiju koalīcija, kurām Ungārijas parlamentā bija 2/3 vairākums, uzsāka vērienīgas konstitucionālas un tiesu sistēmas reformas, tajā skaitā paredzot atjaunot Ungārijas Augstākās tiesas vēsturisko nosaukumu – *Kúria*, vienlaikus dodot šai tiesai jaunas pilnvaras tiesu prakses vienveidības nodrošināšanā. Iesniedzējs savā profesionālajā kapacitātē vairākkārt puda viedokli par dažādiem reformas aspektiem. Piemēram, likumprojekts par vairāku tiesas spriedumu atcelšanu iesniedzēja ieskatā raisīja nopietnas bažas, jo šāds likumprojekts pārkāpj tiesnešu tiesības vērtēt pierādījumus; attiecībā uz priekšlikumu samazināt tiesnešu obligātās pensionēšanās vecumu no 70 gadiem uz vispārējās pensionēšanās vecumu – 62 gadiem – iesniedzējs kopā ar citu Ungārijas tiesu prezidentiem puda viedokli, ka tādējādi 2012.gadā aptuveni 10% no visiem Ungārijas tiesnešiem būtu spiesti pensionēties, kas iepriekš nebija plānots un kas tādēļ neizbēgami negatīvi ietekmētu tiesu sistēmas darbību, tajā skaitā tiesas procesu ilgumu. 2011.gada novembrī iesniedzējs uzstājās parlamentā, un uzstāšanās laikā kritizēja izstrādātos likumprojektus gan saistībā ar tiesnešu pensionēšanās vecuma samazināšanu, gan saistībā ar jaunas institūcijas – Nacionālā tieslietu biroja – izveidi, jo šīs institūcijas prezidenta rokās, kā uzskatīja iesniedzējs, tiktu koncentrēta milzīga vara pār tiesnešu un tiesu administrāciju darbinieku iecelšanu un tiesas izvēli konkrētās lietas izskatīšanai.

Eiropas Komisija par demokrātiju caur likuma varu (Venēcijas komisija) savā 2011.gada jūnijā pieņemtajā viedoklī norādīja, ka likumprojektam par grozījumiem Ungārijas Konstitūcijā saistībā ar *Kúria* nav pievienoti nekādi pārejas notiekumi, tādēļ nav skaidrs, kā Ungārijas Augstākās tiesas reformēšana ietekmēs šajā tiesā strādājošos tiesnešus un šīs tiesas priekšsēdētāju. Venēcijas komisija arī apšaubīja priekšlikuma samazināt tiesnešu pensionēšanās vecumu atbilstību tiesnešu neatkarības principam, kā arī prasībām pret tiesneša statusu, ņemot vērā, ka tiesneši tiek iecelti uz mūžu. Bažas par šo priekšlikumu puda arī Eiropas Komisijas tieslietu komisāre. Atbildot uz šo Venēcijas komisijas viedokli, Ungārijas valdība apliecināja, ka reformas nekādi netiks izmantotas, lai nepamatoti pārtrauktu iepriekš ievēlēto amatpersonu pilnvaru termiņu. Neskatoties uz šiem apgalvojumiem, 2011.gada novembrī parlaments papildināja likumprojektu par *Kúria* ar normu, ka par *Kúria* priekšsēdētāju var ievēlēt tiesnesi, kurš ir iecelts uz mūžu un kuram ir vismaz 5 gadu pieredze tiesneša darbā Ungārijā. Likumprojektā par Konstitūcijas grozījumiem tika iekļauti arī pārejas notiekumi, kuri paredzēja, ka jauno *Kúria* priekšsēdētāju parlaments ievēl līdz 2011.gada beigām.

Tādējādi 2012.gada 1.janvārī sūdzības iesniedzējs *ex lege* zaudēja savu amatu. Viņš arī nevarēja tikt ievēlēts par *Kúria* jauno priekšsēdētāju, jo viņa pieredze tiesneša amatā Ungārijā bija mazāka nekā 5 gadi, savukārt pieredze starptautiskas tiesas tiesneša amatā atbilstoši likuma prasībām netika ņemta vērā.

Sūdzības iesniedzējs uzskatīja, ka viņa atbrīvošana no amata pirms termiņa ir sekas viņa izteikumiem par tiesu sistēmas reformu un ka tas pārkāpj viņa ECK 10.pantā garantētās tiesības uz izteiksmes brīvību. Tāpat iesniedzējs uzskatīja, ka ir pārkāptas ECK 6.pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu daļā par tiesībām uz pieeju tiesai, jo viņš nevarēja apstrīdēt tiesā savu pirmstermiņa atbrīvošanu no amata.

2014.gada 27.maijā ECT palāta pasludināja spriedumu, kurā vienbalsīgi atzina, ka ir pieļauti ECK 6.panta un 10.panta pārkāpumi. 2014.gada 15.decembrī ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija nolēma apmierināt Ungārijas valdības lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā.

Pieņemamības stadija

Ungārijas valdība izvirzīja argumentu, ka ECK 6.pants šajā lietā nav piemērojams, jo, kā apgalvoja Ungārijas valdība, izpildās abi tā saucamie “Eskelinen kritēriji”, kurus savā judikatūrā noformulējusi ECT, lai lemtu, ka strīds neietilpst ECK 6.panta tvērumā, proti, (1) valsts ir nepārprotami izslēgusi izskatāmo strīdu no tiesu kontroles, jo pieņemtais likums neparedz iespēju pārskatīt tiesā iesniedzēja pilnvaru termiņa beigas; (2) strīds pēc būtības skar personu – iesniedzēju – kura īsteno ar valsts varu nesaraujami saistību funkciju. ECT šim viedoklim nepiekrita. Attiecībā uz (1) kritēriju ECT konstatēja, ka iesniedzējs nevarēja vērsties tiesā nevis tādēļ, ka nacionālais regulējums tiešā veidā to liegtu, bet gan tādēļ, ka viņš amatu zaudēja dēļ jaunā normatīvā regulējuma pārejas noteikumiem, kas savukārt viņam liedza atbrīvošanu no amata apstrīdēt Dienesta tribunālā, kā viņš to būtu varējis darīt atbilstoši spēkā esošajam regulējumam. ECT arī norādīja, ka nacionālajam regulējumam, kurš liedz personai pieeju tiesā, ir jāatbilst likuma varas prasībām, kas nepieļauj pret konkrētu personu vērstu

likumu pieņemšanu, bet tieši tas ir noticis šajā lietā. ECT ieskatā šie apsvērumi ir pietiekami, lai konstatētu, nav izpildīts testa (1) kritērijs, un tādēļ ECK 6.pants šajā lietā ir piemērojams.

Izskatīšana pēc būtības

Izskatot sūdzību par ECK 6.panta pārkāpumu, ECT norādīja, ka jaunā normatīvā regulējuma atbilstība likuma varas prasībām ir apšaubāma, taču tieši šī regulējuma pieņemšanas rezultātā iesniedzēja atbrīvošana netika vērtēta nevienā tiesā. Ņemot vērā, ka starptautiskajās institūcijās arvien lielāka nozīme tiek piešķirta procesuālajām garantijām lietās par tiesnešu atbrīvošanu no amata (ANO Cilvēktiesību komitejas vispārīgie komentāri par tiesībām uz taisnīgu tiesu un prakse individuālo sūdzību izskatīšanā, Eiropas Padomes institūciju prakse), ECT atzina, ka Ungārija ir aizskārusi pašu tiesību uz pieeju būtību.

Savukārt saistībā ar sūdzību par ECK 10.panta iespējamu pārkāpumu ECT atzina, ka tā uzskata iesniedzēja atbrīvošanu no amata par viņa tiesību uz izteiksmes brīvību ierobežošanu, proti, ka atbrīvošana no amata bija tiesas sekas tam, ka iesniedzējs īstenoja savas tiesības izteikties. ECT ieskatā Ungārijas valdība nebija pierādījusi, ka pastāvēja citi pārliecinoši apsvērumi, kādēļ bija nepieciešams iesniedzēju atbrīvot no amata, turklāt atbilstošie grozījumi likumprojektā tika pieņemti “apbrīnojami īsā laikā” pēc tam, kad sūdzības iesniedzējs 2011.gada novembrī bija uzrunājis parlamentu. Turpinājumā ECT vērtēja, vai šis ierobežojums atbilda ECK 10.panta 2.punkta prasībām, proti, vai tas notika saskaņā ar likumu, vai tam bija leģitīms mērķis, un vai tas bija samērīgs. ECT ieskatā neviena no šīm trim prasībām šajā lietā netika izpildīta. Pirmkārt, ECT lietā jau norādīja, ka strīdīgais likums pēc būtības vērsās pret konkrētu personu, tādēļ tas nav “kvalitatīvs” ECK izpratnē. Otrkārt, valsts nevar atsaukties uz tiesu neatkarību kā leģitīmu mērķi, lai attaisnotu tiesas priekšsēdētāja priekšlaicīgu atbrīvošanu no amata tādu iemeslu dēļ, kas nav bijuši noteikti likumā un kam nav nekādas saistības ar profesionālo nekompetenci vai prettiesisku rīcību, jo šāda situācija nevis aizsargā tiesu neatkarību, bet gan vājina to. Treškārt, ECT atzina, ka tiesnešiem vajadzētu atturēties no publiskiem izteikumiem tad, ja tas varētu likt apšaubīt tiesas neatkarību un autoritāti un ka pat patiesas informācijas izplatīšanā tiesnešiem jāievēro mērenība. ECT atgādināja savā judikatūrā jau nostiprināto secinājumu, ka tiesu varai kā taisnīguma garantam ir īpaša loma sabiedrībā, un tai savu pienākumu sekmīgai pildīšanai ir nepieciešama sabiedrības uzticība. Tieši tādēļ tiesu varas pārstāvjiem jābūt īpaši diskrētiem, lai saglabātu neatkarīga tiesneša reputāciju. Tajā pašā laikā ECT jau iepriekš ir uzsvērusi, ka, ņemot vērā arvien pieaugošo uzsvāru uz varas dalīšanu un nepieciešamību aizsargāt tiesu varas neatkarību, jebkurš tiesneša vārda brīvības ierobežojums ir jāvērtē ļoti rūpīgi. Turklāt jautājums par tiesu sistēmas darbību ir uzskatāms par visai sabiedrībai nozīmīgu diskusiju, tādēļ jāvērtē iesniedzēja izteikumu saturs un konteksts, paturot prātā, ka bailes no sankcijām varētu negatīvi ietekmēt citu tiesnešu vēlmi un gatavību īstenot tiesības uz vārda brīvību un piedalīties diskusijā par sabiedrībai svarīgām tēmām. ECT pievērsa īpašu uzmanību tam, ka izskatāmajā lietā iesniedzējam bija ne tikai tiesības, bet kā Tieslietu padomes priekšsēdētājam arī pienākums paust tiesu viedokli par reformām, kas skar tiesu iekārtu un tiesu neatkarību. ECT uzsvēra, ka iesniedzēja izteikumi nepārsniedza profesionālas kritikas robežas. Paturot prātā secinājumus par saistību ar ECK 6.pantu, proti, ka procesā par iesniedzēja atbrīvošanu no amata viņam netika nodrošinātas efektīvas un adekvātas procesuālās garantijas, ECT secināja, ka iesniedzēja izteiksmes brīvības ierobežojums nav uzskatāms par samērīgu.

Visu augšminēto iemeslu dēļ balsojumā ar 15 balsīm *par* un 2 balsīm *pret* ECT atzina, ka ir pieļauts gan ECK 6.panta pārkāpums, gan ECK 10.panta pārkāpums
Spriedumam ir pievienoti vairāku tiesnešu atsevišķie viedokļi.

Piešķirtā atlīdzība

130 000 eiro (70 000 par mantiskajiem zaudējumiem, 30 000 par morālo kaitējumu, 30 000 par tiesāšanās izdevumiem).

Komentārs

Spriedumā lietā *Baka pret Ungāriju* ECT saglabā savu līdzšinējo judikatūru par izteiksmes brīvību, tajā skaitā par tiesnešu tiesībām uz izteiksmes brīvību. Tāpat spriedumā sniegts vērtīgs pārskats par tiesnešu neatkarības institucionālajām garantijām, jo īpaši saistībā ar tiesnešu neatceļamību.

Taču īpaši nozīmīgs šis spriedums ir tādēļ, ka atklāj plašāka konteksta, proti, strīdīgo konstitucionālo reformu, ietekmi uz ECT secinājumiem konkrētā lietā, jo īpaši tādēļ, ka ECK pārkāpumi izriet no grozījumiem Konstitūcijā. Komentētāji norāda, ka ECT tādējādi vēlreiz atgādina dalībvalstīm, ka pat ar konstitucionāla ranga tiesību aktu tās nevar izvairīties no pienākuma garantēt pamattiesības¹⁵.

13. *Jeronovičs pret Latviju*

Iesniegums Nr.44898/10, ECT Lielās palātas 2016.gada 5.jūlija spriedums.

Lietas būtība

1998.gadā Valsts policija aizturēja iesniedzēju par uzbrukumu laupīšanas nolūkā. Pēc nopratināšanas Valsts policijā iesniedzējs sūdzējās, ka policijas darbinieki esot pret viņu pielietojuši fizisku spēku. Valsts policija ierosināja kriminālprocesu par policijas darbinieku fiziska spēka pielietošanu pret iesniedzēju, taču 2001.gadā kriminālprocess tika izbeigts nozieguma sastāva neesamības dēļ. Iesniedzējs vērsās ECT, sūdzoties par vairāku ECK pantu pārkāpumiem, tajā skaitā par to, ka policijas darbinieku pielietotais fiziskais spēks pārkāpta ECK 3.pantā nostiprināto spīdzināšanas un citādas cietsirdīgas izturēšanās aizliegumu. 2008.gadā šī ECT procesa ietvaros Latvija iesniedza vienusējīgo deklarāciju, kurā tika atzīts, ka “izturēšanās pret iesniedzēju no policijas darbinieku puses, kā arī attiecīgo sūdzību izmeklēšanas efektivitāte neatbilda ECK 3. pantā un 13. pantā noteiktajiem standartiem”. 2009.gada februārī ECT pieņēma lēmumu, kurā tā apstiprināja Latvijas iesniegto vienusējīgo deklarāciju, un daļā par šajā deklarācijā minētajām sūdzībām svītvoja lietu no izskatāmo lietu saraksta. 2010.gada oktobrī iesniedzējs vērsās ar pieteikumu Rīgas tiesu apgabala prokuratūrā par krimināllietas, ar kuru viņš tika atzīts par vainīgu laupīšanā un notiesāts, un kriminālprocesa saistībā ar policijas darbinieku pielietoto fizisko spēku pret iesniedzēju 1998.gadā, atjaunošanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Iesniedzējs uzskatīja, ka ECT 2009.gada lēmums, ar kuru tika pieņemta valdības vienusējīgo deklarācija, ir uzskatāms par “jaunatklātu apstākli” Kriminālprocesa likuma izpratnē. Šis iesniedzēja pieteikums tika noraidīts.

2011.gadā iesniedzējs vērsās ar jaunu pieteikumu ECT, atsaucoties uz ECK 3.pantu, 6.pantu un 13.pantu, jo uzskatīja, ka Rīgas tiesu apgabala prokuratūras atteikums atjaunot krimināllietas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, tas ir, valdības vienusējīgo deklarāciju, pārkāpj viņa tiesības neciest no vardarbības, tiesības uz taisnīgu tiesu un tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību.

2015.gada 3.februārī ECT palāta nodeva jurisdikciju ECT Lielajai palātai.

Pieņemamības stadija: argumentus par sūdzības pieņemamību ECT izskatīja kopā ar sūdzības būtību.

Izskatīšana pēc būtības

ECT vispirms pievērsās jautājumam par vienusējīgo deklarācijām, un atgādināja, ka lemjot, vai ECT var šo deklarāciju apstiprināt un svītrot lietu no izskatāmo lietu saraksta, tā vērtē 4 kritērijus – (1) sūdzības, par kuru iesniegta vienusējīgo deklarācija, būtību, un to, ko valsts ir paveikusi, ja iepriekš ECT jau ir izskatījusi līdzīgas sūdzības; (2) vienusējīgo deklarācijā iekļauto valsts nostāju, tajā skaitā pārkāpuma atzīšanu un piedāvāto kompensāciju; (3) vai līdzīgās lietās jau ir labi iedibināta ECT judikatūra; (4) kā valsts paredz novērst konkrētai personai atzītā ECK pārkāpuma sekas.

Vērtējot no ECK 3.panta procesuālā aspekta izrietošo valsts pienākumu veikt efektīvu izmeklēšanu par pielietoto fizisko spēku, ECT norādīja, ka kompensācijas izmaksa pēc valdības vienusējīgo deklarācijas pieņemšanas ECT vai pēc nacionālās tiesas nolēmuma par atlīdzinājuma piešķiršanu pati par sevi nevar tikt uzskatīta par lietas galīgo atrisinājumu, jo tas ļautu valstīm izvairīties no vardarbības incidentu izmeklēšanas un tādēļ pieļautu nesodāmību. Tāpēc ECT uzskatīja, ka kompensācijas izmaksa Latviju neatbrīvoja no pienākuma veikt izmeklēšanu nacionālā līmenī.

Tāpat ECT norādīja, ka Kriminālprocesa likuma 655.panta otrā daļa starptautisko tiesu institūciju atzinumu uzskata par jaunatklātu apstākli un tādējādi par pamatu procesa atjaunošanai, taču iesniedzēja pieteikumu par kriminālprocesa atjaunošanu prokuratūra noraidīja, norādot, ka vienusējīgo

¹⁵ Cannot, P. “Baka v. Hungary: judicial independence at risk in Hungary’s new constitutional reality”. Pieejams šeit: <https://strasbourgobservers.com/2016/07/12/baka-v-hungary-judicial-independence-at-risk-in-hungarys-new-constitutional-reality/>

deklarācija nav uzskatāma par jaunatklātu apstākli. ECT uzsvēra, ka ECK negarantē tiesības uz izbeigta procesa atjaunošanu, taču ECT var vērtēt, vai veids, kādā tika izlemts iesniedzēja pieteikums, radīja ECK 3.panta prasībām neatbilstošas sekas. ECT norādīja, ka ir saskatāmas pretrunas atbilstošās Kriminālprocesa likuma normas interpretācijā. No Rīgas tiesu apgabala prokuratūras atteikumā lietotā formulējuma ECT radās iespaids, ka šķērslis procesa atjaunošanai ir tas, ka ECK pārkāpums ir konstatēts nevis ECT spriedumā, bet gan valdības iesniegtā vienpusējā deklarācijā. Savukārt paskaidrojumos ECT Latvija uzsvēra, ka izšķiroša nozīme ir tam, vai ECT nolēmums sniedz pēc būtības jaunu informāciju, kas nebija zināma nacionālā procesa laikā, un tādēļ var tikt uzskatīta par jaunatklātu apstākli. Tā kā ECT lēmumā par Latvijas vienpusējās deklarācijas apstiprināšanu nekādi jauni fakti netika minēti, tad šis lēmums pats par sevi nevar tikt uzskatīts par jaunatklātu apstākli Kriminālprocesa izpratnē. ECT atzina, ka, pat pieņemot pirmo interpretāciju, proti, ka Latvijas nacionālais regulējums liedza atjaunot procesu, tas neatbrīvo valsti no tās pienākuma nodrošināt efektīvu izmeklēšanu ECK 3.panta izpratnē, jo valsts nevar atsaukties uz nacionālo regulējumu, lai attaisnotu ECK neievērošanu. ECT ieskatā veids, kādā tika noraidīts iesniedzēja lūgums atjaunot kriminālprocesu, neatbilda ECK 3.panta prasībām. Šo apsvērumu dēļ ECT balsojumā ar 10 balsīm *par* un 7 balsīm *pret* atzina, ka ir pieļauts ECK 3.panta procesuālā aspekta pārkāpums.

Spriedumam ir pievienoti vairāku tiesnešu atsevišķie viedokļi.

Piešķirtā atlīdzība

4 000 eiro par morālo kaitējumu.

Komentārs

Spriedums lietā *Jeronovičs pret Latviju* ir nozīmīgs divu galveno iemeslu dēļ. Pirmkārt, tas atspoguļo pašreizējo ECT nostāju attiecībā uz valdību iesniegtajām vienpusējām deklarācijām, un precizē prasības, kādas ECT izvirza šādām deklarācijām. Otrkārt, ECT pievēršas ECK 3.panta procesuālā aspekta būtībai un valstu pienākumiem saistībā ar šīs normas pārkāpuma radīto seku novēršanu. Spriedumā ECT analizē situāciju, kurā šie divi elementi pārklājas, lai atbildētu uz jautājumu, ciktāl valstīm ir pienākums atjaunot procesu pēc tam, kad ir pieļauts ECK 3.panta procesuālā aspekta pārkāpums. Svarīgs ir ECT atgādinājums, ka ECK negarantē tiesības uz procesa atjaunošanu, jo procesa atjaunošana ir pieļaujama izņēmuma gadījumos, kad nav citu iespēju novērst pamattiesību pārkāpuma radītās sekas. Tas savukārt nozīmē, ka valstij nav pienākuma vienmēr atjaunot procesu; tā vietā, kā to vēlreiz apliecina ECT secinājumi, valstij ir pienākums pienācīgi izvērtēt un pamatot atteikumu atjaunot procesu.

14. *Buzadji pret Moldovu*

Iesniegums Nr.23755/07, ECT Lielās palātas 2016.gada 5.jūlija spriedums.

Lietas būtība

2007.gada maijā sūdzības iesniedzēju aizturēja, un viņš tika apsūdzēts par mantas piesavināšanos lielos apmēros. Prokuratūra lūdza viņam piemērot apcietinājumu, pamatojoties uz aizdomām pret iesniedzēju, bēgšanas risku, kā arī risku, ka viņš varētu ietekmēt lieciniekus. Nacionālā tiesa, piemērojot apcietinājumu, izslēdza no piemērošanas pamatiem bēgšanas un liecinieku ietekmēšanas riskus. Apcietinājuma termiņš iesniedzējam tika vairākas reizes pagarināts, pamatojoties uz aizdomām pret viņu un atsaucoties uz noziedzīgā nodarījuma smagumu, kā arī uz to, ka viņš varētu mēģināt kavēt izmeklēšanas gaitu vai bēgt. Vēlāk apcietinājums tika aizstāts ar mājas arestu.

Sūdzības iesniedzējs apgalvoja, ka ir pieļauts ECK 5.panta 3.punktu (pirmstiesas apcietinājuma piemērošana un pagarināšana) pārkāpums, jo viņš uzskatīja, ka nacionālās tiesas nebija pienācīgi pamatojušas lēmumus, ar kuriem viņam tika piemērots un pagarināts apcietinājums.

2014.gada 16.decembrī ECT palāta pasludināja spriedumu, kurā balsojumā ar 4 balsīm *par* un 3 balsīm *pret* atzina, ka ir pieļauts ECK 5.panta 3.punkta pārkāpums. 2015.gada 20.aprīlī ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija apmierināja Moldovas valdības lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā.

Pieņemamības stadija

ECT noraidīja valdības iebildumu par to, ka iesniedzējs nebija izsmēlis viņam pieejamos nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus attiecībā uz sūdzību par ECK 5.panta 3.punkta pārkāpumu, jo valdība šo argumentu pirmo reizi izvirzīja tikai tiesvedībā Lielajā palātā. ECT arī noraidīja valdības iebildumu, ka iesniedzējs ir zaudējis cietušā statusu ECK 34.panta izpratnē attiecībā uz viņa sūdzības daļu par mājas arestu, uzskatot, ka šīs sūdzības daļas pieņemamības izvērtējums ir neatraujami saistīts ar tās būtību.

Izskatīšana pēc būtības:

Šajā lietā ECT uzskatīja par nepieciešamu attīstīt ECK 5.panta 3.punkta interpretāciju jautājumā par pamatojumu, kas jāsniedz, piemērojot pirmstiesas apcietinājumu. Atbilstoši ECT judikatūrai, pamatotu aizdomu esamība pret personu ir obligāts priekšnosacījums, bez kura nedrīkst piemērot un pagarināt apcietinājumu, taču līdzšinējā praksē ECT izmantoja pieeju, ka, “paejot zināmam laikam”, aizdomu esamība vairs nevar būt vienīgais pamats apcietinājuma pagarināšanai un ka papildus aizdomu esamībai valstij ir jāsniedz “atbilstoši un pietiekami” argumenti apcietinājuma turpmākai piemērošanai. Tajā pašā laikā ECT nekad nebija definējusi, kas saprotams ar jēdzienu “zināms laiks”, proti, kas ir brīdis, kad valstīm rodas pienākums sniegt papildu pamatojumu apcietinājuma piemērošanu. Tādēļ šajā lietā ECT sniedza skaidrojumu, ka kompetentajai tiesu iestādei “atbilstošs un pietiekams” apcietinājuma piemērošanas pamatojums papildus “pamatotu aizdomu esamībai” ir jāsniedz “nekavējoties pēc aizturēšanas”, proti, jau pirmajā lēmumā, ar kuru personai tiek sākotnēji piemērots apcietinājums. ECT arī norādīja, ka šāda prakse jau pastāv lielākajā daļā ECK dalībvalstu. Savukārt attiecībā uz sūdzību par mājas aresta posmu ECT ieskatā tas, ka iesniedzējs pats bija lūdzis viņam piemērot mājas arestu pirmstiesas apcietinājuma vietā, nav iemesls, lai uzskatītu, ka iesniedzējs būtu zaudējis cietušā statusu ECK izpratnē, un tādēļ nav arī pamata uzskatīt, ka šādā veidā iesniedzējs būtu atteicies no savām ECK 5.pantā nostiprinātajām tiesībām uz personas brīvību un drošību. ECT arī noraidīja Moldovas valdības argumentu, ka mājas aresta pamatošanai nepieciešams mazāks pamatojums nekā apcietinājuma piemērošanai, jo ECT uzskatīja, ka pamatojums nevar būt atkarīgs no brīvības atņemšanas izciešanas vietas komforta līmeņa.

Turpinājumā ECT izskatīja iesniedzēja sūdzību pēc būtības un vērtēja, vai nacionālās tiesas ir sniegušas pienācīgu pamatojumu mājas aresta piemērošanai. ECT norādīja, ka pirmstiesas apcietinājuma piemērošanā nacionālās tiesas nebija konsekventas, proti, pagarinot iesniedzēja apcietinājumu, tās atsaucās uz pamatiem, kuri pirmreizējā apcietinājuma piemērošanā tika noraidīti kā neatbilstoši. ECT ieskatā tiesas savos lēmumos nebija sniegušas situācijas vērtējumu, piemēram, kādi apstākļi lietā ir mainījušies, vai kāda iesniedzēja uzvedība tām dod pamatu secināt, ka viņš varētu mēģināt aizbēgt vai apdraudēt izmeklēšanas gaitu. Tāpat tiesas nesniedza pamatojumu iesniedzējam piemērotā mājas aresta atcelšanai un tā grozīšanai pret apcietinājumu. Nacionālo tiesu nespēja pārliecinoši pierādīt apcietinājuma nepieciešamību un nekonsekvence apcietinājuma pamatojuma izvēlē ECT ieskatā neatbilda ECK 5.panta 3.punkta prasībām, tādēļ ECT vienbalsīgi atzina, ka ir pieļauts šīs normas pārkāpums.

Spridumam ir pievienoti vairāku tiesnešu atsevišķie viedokļi.

Piešķirtā atlīdzība

7 837 eiro (3 000 eiro par morālo kaitējumu, 4 837 eiro par tiesāšanās izdevumiem).

Komentārs

Spriduma lietā *Buzadji pret Moldovu* galvenā nozīme ir skaidrojums par to, ka jau pirmajā lēmumā par pirmstiesas apcietinājuma piemērošanu nacionālajām tiesām līdztekus aizdomu esamībai pret personu ir jāsniedz arī cits “atbilstošs un pietiekams” pamatojums apcietinājuma piemērošanai. Cilvēktiesību aizstāvji šādu ECT judikatūras attīstību vērtē pozitīvi¹⁶, savukārt no valsts viedokļa

¹⁶ Van de Heyning, C. “Buzadji v. the Republic of Moldova: a welcome development in pre-trial detention case law”. Pieejams šeit: <https://strasbourgobservers.com/2016/08/24/buzadji-v-the-republic-of-moldova-a-welcome-development-in-pre-trial-detention-case-law/#more-3295>

šāda ECT nostāja rada arvien striktākas prasības lēmumos par apcietinājuma piemērošanu sniegtajai argumentācijas kvalitātei.

15. J.K. un citi pret Zviedriju

Iesniegums Nr.59166/12, ECT Lielās palātas 2016.gada 23.augusta spriedums.

Lietas būtība

2010.gadā un 2011.gadā sūdzības iesniedzēji – laulātie (pirmais iesniedzējs un otrā iesniedzēja) un viņu dēls, Irākas pilsoņi – lūdza patvērumu Zviedrijā, jo baidījās no vajāšanas Irākā, kur pirmais iesniedzējs daudzus gadus bija strādājis ar ASV klientiem ASV bruņoto spēku bāzē. Laikā no 2004.gada līdz 2008.gadam al-Qaeda vairākkārt jau bija izteikusi draudus un uzbrukusi iesniedzēju ģimenei; pirmais iesniedzējs divas reizes tika ievainots, viņa brālis 2005.gadā tika nolaupīts, savukārt 2008.gadā uzbrukumā gāja bojā pirmā iesniedzēja meita.

Zviedrijas atbildīgās iestādes noraidīja iesniedzēju patvēruma pieteikumu, jo uzskatīja, ka atgriešanās Irākā iesniedzējiem neradīs risku. Zviedrijas iestādes norādīja, ka kopš 2008.gada jauni draudi vai vardarbība pret iesniedzēju ģimeni nav vērsta, pirmais iesniedzējs vairs nesadarbojas ar ASV, un gadījumā, ja riski joprojām pastāvētu, Irākas atbildīgās iestādes pašas varētu iesniedzēju ģimeni pasargāt.

2015.gada 4.jūnijā ECT palāta pasludināja spriedumu, balsojumā ar 5 balsīm *par* un 2 balsīm *pret* atzīstot, ka izraidīšanas rīkojuma izpilde nepārkāps ECK 3.pantu. 2015.gada 19.oktobrī ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija apmierināja iesniedzēju lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā.

Pieņemamības stadija: sūdzības pieņemamība izskatīšanai pēc būtības netika apstrīdēta.

Izskatīšana pēc būtības

ECT visupirms atgādināja, ka ārvalstnieka izraidīšana var novest pie ECK 3.panta pārkāpuma, ja ir pamatoti iemesli uzskatīt, ka personai, ja to izraidīs, galamērķa valstī patiesi draud tāda apiešanās, kas aizliegta ECK 3.pantā. Turpinājumā ECT uzskaitīja apsvērumus un principus, ko tā izmanto, vērtējot ECK 3.panta ievērošanu: (1) *non-refoulement* principu un to, vai pastāv efektīvas garantijas, kas pasargā patvēruma meklētājus no atgriešanas uz valsti, kur šai personai draud vardarbība; (2) to, ka persona var ciest ne tikai no valsts amatpersonu vardarbības, bet arī no privātu grupējumu vardarbības; (3) ECT sūdzību vērtēs atbilstoši *ex nunc* principam, un ņems vērā visu tai pieejamo informāciju, tajā skaitā arī to, kas iegūta jau pēc pēdējā nolēmuma nacionālā līmenī; (4) ECT lems atbilstoši subsidiaritātes principam, proti, ECT nevērtē pašu patvēruma pieteikumu, bet gan to, vai valsts ir izpildījusi saistības, kas tai izriet no ECK; (5) lai apgalvotu, ka personai galamērķa valstī patiesi draud vardarbība, jāsniedz pienācīgs pamatojums, kas balstīts uz tādiem faktiem, kas lēmumu par izraidīšanu pieņēmušai valstij bija zināmi vai kurus tai vajadzēja zināt, turklāt jāpārlicinās par informācijas avota ticamību; (6) vardarbības draudu pierādīšanas pienākums principā gulstas uz patvēruma meklētāju, vienlaikus paturot prātā grūtības, ar kurām persona šādā situācijā varētu saskarties, vācot un apkopojot vajadzīgo informāciju; (7) ja persona jau iepriekš ir cietusi no vardarbības, tad tas ir uzskatāms par būtisku indikatoru draudiem arī nākotnē; (8) patvēruma meklētāja piederība konkrētai grupai (piemēram, sociālai, politiskai vai reliģiskai), pret kuru tiek vērsta vardarbība.

Pievēršoties izskatāmās lietas faktiem, ECT konstatēja, ka Zviedrijas iestādes lietu bija skatījušas 2011.-2012.gadā, tolaik secinot, ka vispārējā drošības situācija Irākā bija apmierinoša. ECT norādīja, ka situācija Bagdādē kopš tā laika ir pasliktinājusies, taču vardarbības intensitāte nav tik augsta, ka tā pati par sevi radītu ECK 3.panta pārkāpumu. Turpinot ar iesniedzēju individuālās situācijas izvērtējumu, ECT norādīja, ka iesniedzēji jau iepriekš ir cietuši no vissmagākās vardarbības, ka iesniedzēju sniegtā informācija par notikumiem 2004.-2008.gadā ir ticama un atbilst tam, ko par situāciju Irākā ziņo dažādas starptautiskas organizācijas, tajā skaitā ANO, un jo īpaši par draudiem personām, kas iepriekš sadarbojušās ar ASV bruņotajiem spēkiem. ECT ieskatā šie apsvērumi radīja nopietnas bažas, ka izraidīšanas gadījumā iesniedzēji ciestu no vardarbības, tādēļ Zviedrijas valdībai

bija jāatpēko šīs bažas. Turklāt ECT uzskatīja, ka situācijas pasliktināšanās dēļ Irākas valsts iestādes nevarētu pasargāt iesniedzējus no al-Qaeda vai citiem privātiem grupējumiem. Ņemot vērā šo apsvērumu kopsakarā ar iesniedzēju individuālo situāciju, ECT secināja, ka iesniedzēju izraidīšana uz Irāku patiesi radīs draudus, ka viņi cietīs no vardarbības. Rezultātā balsojumā ar 10 balsīm *par* un septiņām balsīm *pret* ECT atzina, ka iesniedzēju deportēšana uz Irāku radītu ECK 3.panta pārkāpumu.

Piešķirtā atlīdzība

10 000 eiro par tiesāšanās izdevumiem.

Komentārs

Spridums lietā *J.K. un citi pret Zviedriju* sniedz vērtīgu pārskatu par principiem, kurus ECT ņem vērā, izskatot sūdzības par patvēruma meklētāju izraidīšanu. Tāpat nozīmīgi ir tas, ka ECT nošķir vērtējumu par vispārējo situāciju valstī no konkrētās personas situācijas vērtējuma, proti, ka valsts, kas pieņem lēmumu par personas izraidīšanu, nevar atsaukties tikai uz vispārējo situāciju, lai pamatotu, ka konkrētai personai nedraud vardarbība.

Tajā pašā laikā spriedums šajā lietā, kā arī ECT Lielās palātas 2016.gada 23.marta spriedums lietā *F.G. pret Zviedriju*, raisa jautājumus par to, vai patvēruma lietās ECT jau nav *de facto* kļuvusi par ceturtais instances tiesu, īpaši ņemot vērā to, ka tā sūdzību vērtēs *ex nunc*, kas nozīmē, ka tā var ņemt vērā faktus, kas nekad nav vērtēti nacionālā līmenī. Tas savukārt rada bažas par subsidiaritātes principa ievērošanu.

16. *Ibrahim un citi pret Apvienoto Karalisti*

Iesniegumi Nr.50541/08, 50571/08, 50573/08 un 40351/09, ECT Lielās palātas 2016.gada 13.septembra spriedums.

Lietas būtība

2005.gada 7.jūlijā četri pašnāvnieki detonēja spridzekļus 3 Londonas metro vilcienos un autobusā, nogalinot 52 cilvēkus; vairāki simti cilvēku tika ievainoti. Divas nedēļas vēlāk Londonas metro tīklā un autobusā tika atrasti vēl četri neeksplodējuši spridzekļi. Pirmie trīs sūdzības iesniedzēji bija saskatāmi novērošanas kamerās, bēgot no vietām, kur tika atrasti šie spridzekļi. Policija uzsāka operāciju, lai atrastu iespējamus spridzinātājus, jo pastāvēja aizdomas, ka tie var mēģināt atkārtot teroraktu. Šīs operācijas laikā tika nogalināts jauns vīrietis, kuru policija kļūdaini noturēja par vienu no teroristiem (skatīt ECT Lielās palātas 2016.gada 30.marta spriedumu lietā *Armani Da Silva pret Apvienoto Karalisti*).

Pirmie trīs sūdzības iesniedzēji 2005.gada jūlijā tika arestēti. Ceturtais sūdzības iesniedzējs sniedza liecības liecinieka statusā, jo viņš bija devis patvērumu kādai personai, kuru bija iesaistīta spridzināšanas mēģinājumā. Uzreiz pēc arestēšanas pirmie trīs iesniedzēji tika īsi nopratināti, un uz viņiem tika attiecināts likumā noteiktais izņēmums, kas ārkārtas situācijās, kad nepieciešams aizsargāt personas dzīvību vai novērst nopietnu apdraudējumu īpašumam, ļāva uzsākt aizturēto personu nopratināšanu, nepieaicinot aizstāvi. Lai gan vēlāk visi trīs iesniedzēji noliedza savu dalību terora aktos, viņu sākotnēji sniegtās liecības, no kurām tieši vai netieši izrietēja viņu saistība ar sprāgstvielu novietošanu, tika atzītas par pieņemamām, un viņiem tika piespriests 40 gadu cietumsods.

Savukārt ceturtais iesniedzēja – liecinieka – nopratināšanas laikā tika iegūta informācija, ka viņš ir sadarbojies ar spridzinātāju. Atbilstoši procesuālajām normām, šajā brīdī viņa kā liecinieka nopratināšana bija jāpārtrauc un bija jāgroza viņa procesuālais statuss, vienlaikus piedāvājot izmantot juridisko palīdzību. Tas tomēr netika izdarīts, un tika pieņemts lēmums turpināt ceturto iesniedzēju pratināt kā liecinieku. Pēc liecības sniegšanas viņš tika nekavējoties aizturēts un apsūdzēts līdzdalībā un informācijas nesniegšanā par teroristu uzbrukumiem.

Sūdzības iesniedzēji, atsaucoties uz ECK 6.panta 1.punktu (tiesības uz taisnīgu tiesu) un 6.panta 3.punkta (c) apakšpunktu (tiesības uz aizstāvību), sūdzējās par to, ka sākotnējās nopratināšanas laikā viņiem tika liegta juridiskā palīdzība, kas savukārt ietekmēja turpmākā kriminālprocesa taisnīgumu,

jo notiesājošais spriedums balstījās arī uz paskaidrojumiem, kurus viņi sniedza sākotnējās nopratināšanas laikā.

2014.gada 16.decembrī ECT palāta pasludināja spriedumu, balsojumā ar 6 balsīm *par* un 1 balsi *pret* secinot, ka ECK 6.pants nav pārkāpts. 2015.gada 1.jūnijā ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija apmierināja iesniedzēju lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā.

Pieņemamības stadija: sūdzības pieņemamība izskatīšanai pēc būtības netika apstrīdēta.

Izskatīšana pēc būtības

ECT atsevišķi izvērtēja pirmo trīs iesniedzēju situāciju un ceturta iesniedzēja gadījumu.

Attiecībā uz pirmajiem trim iesniedzējiem ECT piekrita, ka Londonas policija bija saskārusies ar ārkārtas situāciju, kurā bija nepieciešams nekavējoši rīkoties, lai novērstu draudus citu personu dzīvībai un veselībai un lai novērstu būtisku kaitējumu īpašumam. ECT arī atzīmēja, ka, neskatoties uz situācijas nopietnību un milzīgo spiedienu, tiesībsargājošās iestādes bija precīzi ievērojušas likuma normas, kas ļāva ierobežot personu tiesības uz aizstāvību. ECT vērsa uzmanību uz to, ka šie ierobežojumi bija īslaicīgi, proti, ne ilgāki par 48 stundām. Visbeidzot, attiecībā uz katru no iesniedzējiem tika pieņemts individuāls un motivēts lēmums, kurā tika izvērtēta šo ierobežojumu piemērošanas nepieciešamība.

Attiecībā uz iegūto pierādījumu pieņemamību un tālāko izmantošanu kriminālprocesā ECT atzīmēja, ka visiem trīs iesniedzējiem bija pieejama īpaša procedūra, kurā tiesnesis detalizēti izvērtēja viņu sūdzības, atzīstot sniegtās liecības par pieņemamām turpmākajā procesā. Šīs procedūras ietvaros iesniedzējus pārstāvēja advokāts. ECT arī norādīja, ka iesniedzēju liecības nebija vienīgie pierādījumi pret viņiem, jo lietā bija arī citi būtiski pierādījumi. Šo apsvērumu gaismā ECT balsojumā ar 15 balsīm *par* un 2 balsīm *pret* secināja, ka kriminālprocess pret katru no pirmajiem trīs iesniedzējiem atbilda visām taisnīga procesa prasībām un tādēļ ECK 6.pants nav pārkāpts.

Vērtējot ceturta iesniedzēja gadījumu, ECT norādīja, ka tiesībsargājošās iestādes nebija rīkojušās atbilstoši spēkā esošajam procesuālajam regulējumam, jo tām bija jābrīdina ceturtais iesniedzējs, ka viņš pēc būtības liecina pret sevi, un jānorāda uz iespēju pieprasīt juridisko palīdzību. Taču tiesībsargājošās iestādes bija rīkojušās tieši pretēji, tādējādi maldinot ceturto iesniedzēju par viņa tiesībām. Šīs rīcības iemesli vēlāk netika vērtēti tiesās, un tos nevarēja izvērtēt arī ECT, jo lēmums neinformēt iesniedzēju par viņa rīcības sekām netika dokumentēts un tā pieņemšanas motīvi netika pārbaudīti īpašās pierādījumu pieņemamības izvērtēšanas procedūras ietvaros. ECT arī atzīmēja, ka ceturta iesniedzēja sniegtā liecība bija galvenais apsūdzības elements, jo visi pārējie pierādījumi pret viņu tika pakārtoti liecībā sniegtajiem faktiem.

ECT atzina, ka terorisma draudus var neutralizēt tikai ar efektīvu izmeklēšanu un vainīgo sodīšanu. Tomēr, ņemot vērā, ka ceturta iesniedzēja gadījumā tika pieļauta virkne būtisku procesuālo nepilnību, ar 11 balsīm *par* un 6 balsīm *pret* ECT nosprieda, ka lēmums neinformēt ceturto iesniedzēju par viņa tiesībām uz juridisko palīdzību un tādējādi iegūto pierādījumu izmantošana kriminālprocesā neglābjami visu procesu padarīja par netaisnīgu un tādēļ pārkāpa ECK 6.pantu.

Spriedumam ir pievienoti vairāku tiesnešu atsevišķie viedokļi.

Piešķirtā atlīdzība

16 000 eiro ceturtajam iesniedzējam par tiesāšanās izdevumiem.

Komentārs

Spriedumā lietā *Ibrahim un citi pret Apvienoto Karalisti* ECT savā judikatūrā jau nostiprinātos principus par pierādījumu iegūšanu, to pieļaujamību, un tādu pierādījumu, kuru procesuālā pieļaujamība ir diskutabla, izmantošanu apsūdzības un notiesājoša sprieduma pamatošanā, piemēro lietā, kas saistīta ar terorisma noziegumu izmeklēšanu un novēršanu. ECT ir atzinusi reālos terorisma draudus un nepieciešamību to apkarot. Nozīmīgi ir tas, ka ECT arī ir piekritusi, ka ārkārtas situācijās ir iespējams ierobežot zināmas procesuālās tiesības un garantijas, taču šiem ierobežojumiem ir jābūt skaidri paredzētiem likumā, tiem ir jābūt pēc iespējas īslaicīgiem, un to piemērošanas kārtībai arī jābūt strikti noteiktai, caurskatāmai un pienācīgi dokumentētai. Tieši šis secinājums ECT ļāva nošķirt pirmo trīs iesniedzēju situāciju no ceturta iesniedzēja situācijas, kurā patvaļīga, nemotivēta un

nedokumentēta atkāpšanās no likumā noteiktās procedūras ECT ieskatā veidoja ECK 6.panta pārkāpumu.

17. Khan pret Vāciju

Iesniegums Nr.38030/12, ECT Lielās palātas 2016.gada 21.septembra spriedums

Lietas būtība

1991.gadā sūdzības iesniedzēja, Pakistānas pilsoņe, ar vīru, kurš piederēja *Ahmadiyya* islāma reformu kustībai, kuras reliģiskā darbība Pakistānā tiek stingri ierobežota, ieradās Vācijā. Iesniedzēja pārgāja vīra ticībā. Iesniedzējas vīram tika piešķirts bēgļa statuss, taču iesniedzējai – atteikts. Tikai 1994.gadā iesniedzējai tika piešķirta pagaidu uzturēšanās atļauja kā bēgļa sievai. Pēc gada iesniedzējai piedzima dēls, bet 1998.gadā iesniedzēja ar vīru sāka dzīvot atsevišķi; dēls palika dzīvot kopā ar iesniedzēju. 2001.gadā iesniedzējai tika piešķirta uzturēšanās atļauja uz nenoteiktu laiku. Iesniedzēja slimoja ar šizofrēniju, un izdarīja slepkavību nepieskaitāmības stāvoklī. Viņa tika ievietota psihiatriskajā slimnīcā ar apsardzi. 2009.gadā Vācijas iestādes, neskatoties uz iesniedzējas ilgo uzturēšanos Vācijā un viņai piešķirto uzturēšanās atļauju, lēma par iesniedzējas izraidīšanu no Vācijas, secinot, ka viņa rada draudus sabiedrības drošībai, kas prevalē pār iesniedzējas interesēm netikt izraidītai. Tāpat tika secināts, ka iesniedzēja nav ekonomiski integrējusies, viņas vācu valodas zināšanas bija nepietiekamas, kas savukārt bija šķērslis viņas ārstēšanas nodrošināšanai, un ka nepieciešamā medicīniskā ārstēšana iesniedzējai var tikt nodrošināta arī Pakistānā. 2011.gadā iesniedzēja tika izrakstīta no psihiatriskās slimnīcas, jo draudi, ka iesniedzēja atkārtoti izdarīs noziegumu, bija mazinājušies. Tā kā izraidīšanas rīkojums bija pieņemts, iesniedzēja varēja uzturēties Vācijā noteiktu laiku, pamatojoties uz *duldung* jeb samierināšanas uzturēšanos, kas nozīmēja, ka iesniedzējas izraidīšana no Vācijas ir uz laiku atlikta.

Sūdzības iesniedzēja apgalvoja, ka izraidīšanas rīkojuma izdošana viņas izraidīšanai uz Pakistānu ir uzskatāma par ECK 8.pantā garantēto tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību pārkāpumu.

2015.gada 23.aprīlī ECT palāta pasludināja spriedumu, kurā balsojumā ar sešām balsīm *par* un vienu balsi *pret* atzina, ka ECK 8.pants nav pārkāpts. 2015.gada 14.septembrī ECL Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija apmierināja iesniedzējas lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā.

Lietas svītrosana no ECT izskatāmo lietu saraksta

Tiesvedībā ECT Lielajā palātā Vācijas valdība apstiprināja, ka iesniedzēja netiks izraidīta no Vācijas, pamatojoties uz 2009.gada lēmumu par iesniedzējas izraidīšanu, un apņēmas nodrošināt, ka jebkurš turpmākais lēmums par iesniedzējas izraidīšanu tiks pieņemts tikai pēc iesniedzējas vispārējas medicīniskās izmeklēšanas. Turklāt gadījumā, ja Vācijas iestādes izdos jaunu izraidīšanas rīkojumu, iesniedzējai būs pieejami tiesību aizsardzības līdzekļi rīkojuma pārsūdzēšanai Vācijas tiesās un, ja nepieciešams, jaunas sūdzības iesniegšanai ECT.

Ņemot vērā Vācijas valdības apņemšanos, ECT norādīja, ka iesniedzējai ne šobrīd, ne paredzamā nākotnē nedraud izraidīšana no Vācijas vai apiešanās, kas būtu pretrunā ECK 8.pantam, un balsojumā ar 16 balsīm *par* un 1 balsi *pret* nolēma, ka turpmāka lietas izskatīšana nav pamatota, un svītvoja lietu no ECT izskatāmo lietu saraksta.

Piešķirtā atlīdzība

5 943.23 eiro par tiesāšanās izdevumiem.

Komentārs

Vairāki komentētāji ir vīlušies, ka ECT nav piemērojusi lielāku aizsardzību garīgi slimām personām, kurām draud izraidīšana. Tāpat ir palicis neatbildēts jautājums, pēc cik ilga laika var tikt atzīts ECK 8.panta pārkāpums saistībā ar patvēruma procesa ilgumu, jo, piemēram, 2016.gada oktobra spriedumā lietā *B.A.C. pret Grieķiju* ECT konstatēja ECK 8.panta pārkāpumu dēļ 15 gadus ilgas patvēruma procedūras, kuras laikā personu uzturēšanās pamats valstī nebija noteikts, jo ECT

uzskatīja, ka valsts šādā situācijā nav izpildījusi savu pozitīvo pienākumu tiesību uz privāto dzīvi nodrošināšanā.¹⁷

18. *Muršić pret Horvātiju*

Iesniegums Nr.7334/13, ECT Lielās palātas 2016.gada 20.oktobra spriedums.

Lietas būtība

Sūdzības iesniedzējs laika posmā no 2009.gada oktobra līdz 2011.gada martam izcieta cietumsodu Bjelovaras cietumā. Iesniedzējs apgalvoja, ka vairākos neseicīgos posmos (kopā 50 dienas, no tām viens periods ilga 27 dienas) viņš ir atradies kamerā, kur platība uz vienu ieslodzīto ir bijusi mazāk nekā 3m². Tāpat ir bijuši arī periodi, kad viņš atradies kamerās, kur platība uz vienu ieslodzīto svārstījās robežās no 3m² līdz 4 m². Iesniedzējs uzskatīja, ka ir pārkāptas viņa ECK 3.pantā (spīdzināšanas, pazemojošas attieksmes un izturēšanās aizliegums) garantētās tiesības, jo ieslodzījuma apstākļi nebija atbilstoši, jo īpaši nepietiekami lielu kameru dēļ (*lack of personal space*). 2015.gada 12.martā ECT palāta ar 6 balsīm *par* un vienu balsi *pret* lēma, ka ECK 3.pants nav pārkāpts. 2015.gada 6.jūlijā ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija apmierināja iesniedzēja lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā.

Lietā trešās puses statusā bija iesaistījušās arī vairākas nevalstiskās organizācijas, kas uzsvēra, ka ECT prakse attiecībā uz minimālo dzīvojamo platību uz vienu ieslodzīto līdz šim nav bijusi vienveidīga un nemainīga.

Pieņemamības stadija

Tāpat kā ECT palāta, arī ECT Lielā palāta noraidīja Horvātijas valdības iebildumu, ka iesniedzējs nav pilnībā izmantojis nacionālos tiesību aizsardzības mehānismus, jo, kā apgalvoja valdība, savā pieteikumā Horvātijas Konstitucionālajai tiesai iesniedzējs nebija pienācīgi sūdzējies par nepietiekamu dzīvojamo platību. ECT konstatēja, ka iesniedzējs bija norādījis uz cietumu pārapdzīvotību, kas ECT ieskatā saturiski ir identiski tai sūdzībai, ko iesniedzējs vēlāk iesniedza ECT.

Izskatīšana pēc būtības

Valdība apgalvoja, ka nacionālajā līmenī ieslodzījuma apstākļi bija atzīti par atbilstošiem. Savu vērtējumu sniedza arī ombudsmens, kurš turklāt norādījis, ka cietums ir nesen renovēts. Valdība uzsvēra, ka mazā dzīvojamā platība iesniedzējam bija kompensēta, jo papildus noteiktajām pastaigām ārā, vēl 3 stundas dienā viņš varēja uzturēties ārpus kameras cietuma telpās.

ECT, atsaucoties uz spriedumā lietā *Ananyev un citi pret Krieviju*¹⁸ ietvertajām atziņām attiecībā uz kameru pārapdzīvotību, precizēja principus, kā ECT vērtē sūdzības par nepietiekami lielu dzīvojamo platību cietuma kamerā. ECT arī uzsvēra, ka secinājums par to, vai ir pieļauts ECK 3.panta pārkāpums, nav atkarīgs no vienkārša matemātiska aprēķina par ieslodzītajam nodrošināto dzīvojamo platību, jo tikai visaptveroša pieeja var pienācīgi atklāt ieslodzīto patieso stāvokli.

Kameras platība uz vienu personu	ECT nostāja
Mazāk nekā 3 m ²	ECK 3.panta pārkāpums tiek prezumēts. Valdība var atspēkot pārkāpuma prezumpciju, ja tā spēj pierādīt vairākus kumulatīvus faktorus – dzīvojamās platības samazinājums ir bijis īslaicīgs un nenozīmīgs; līdztekus šādam platības samazinājumam ir iespējas iziet vai darboties ārpus kameras; vispārējie ieslodzījuma apstākļi brīvības atņemšanas vietā ir labi; nav citu negatīvu apstākļu.
No 3m ² līdz 4m ²	Nozīmīgs (<i>weighty</i>) faktors ECT vērtējumā. ECK 3.panta pārkāpums tiks konstatēts, ja papildus mazajai platībai ir arī

¹⁷ Dhondt, B. "Khan v. Germany, Episode II: The Empire strikes out". Pieejams šeit:

<https://strasbourgobservers.com/2016/10/31/khan-v-germany-episode-ii-the-empire-strikes-out/>

¹⁸ *Ananyev un citi pret Krieviju* (iesniegumi Nr.42525/07 un 60800/08), ECT 2012.gada 10.janvāra spriedums.

	citi trūkumi (nepiemērota temperatūra, nepietiekamas aktivitātes ārā, nepietiekama ventilācija, nav atdalīts tualetes/sanitārais mezgls)
Vairāk nekā 4 m²	Lai vērtētu atbilstību ECK 3.panta prasībām, papildus tiks ņemti vērā citi ieslodzījuma apstākļi atbilstoši Eiropas Spīdzināšanas novēršanas komitejas (CPT) definētajiem standartiem un <i>European Prison Rules</i> .

Pievēršoties konkrētās lietas faktiem, ECT tos vērtēja, ņemot vērā valdības iesniegto detalizēto aprakstu par kamerām, to izmēriem un ieslodzīto skaitu katrā kamerā. Attiecībā uz 27 dienu periodu, kad iesniedzējam atvēlētā telpa bija mazāka par 3 m², ECT vienbalsīgi atzina, ka ir pieļauts ECK 3.panta pārkāpums. Attiecībā uz pārējiem īslaicīgajiem periodiem (1, 3, 8 dienas), ECT konstatēja, ka iesniedzējam bija nodrošināta iespēja atstāt cietuma kameru, tādēļ uzskatāms, ka valdība ir atspēkojusi ECK 3.panta pārkāpuma prezumpciju, un balsojumā ar 10 balsīm *par* un 7 balsīm *pret* ECT atzina, ka šajā sūdzības daļā nav saskatāms ECK 3.panta pārkāpums. Attiecībā uz periodiem, kad dzīvojamās telpas platība iesniedzējam bija starp 3 un 4 m², ECT balsojumā ar 14 balsīm *par* un 3 balsīm *pret* pārkāpumu atzina, ka ECK 3.pants nav pārkāpts. Spriedumam pievienoti vairāku tiesnešu nepiekrītošie viedokļi.

Piešķirtā atlīdzība

4 091.50 eiro (1 000 eiro par morālā kaitējumu, 3 091.50 eiro par tiesāšanās izdevumiem)

Komentārs

Spriedums lietā *Muršić pret Horvātiju* ir ļoti nozīmīgs skaidrojums par ECT pieeju lietās par ieslodzījuma apstākļiem, jo pirmo reizi ECT tik precīzi definē prezumpcijas un to atspēkošanas kritērijus. Tajā pašā laikā spriedumā ir redzama būtiska viedokļu šķelšanās jautājumā par to, kā ECT būtu jāizmanto CPT standarti, proti, vai tiem būtu jākalpo par pamatu ECT secinājumam, vai arī tikai kā vienam no faktoriem, kuru ECT vērtē katras konkrētās lietas faktu kontekstā. Spriedumam pievienotajos atsevišķajos viedokļos tiesneši kritizē ECT vairākuma kazuistisko pieeju, kas varētu novest pie vispārīgo standartu pazemināšanās.

19. *Magyar Helsinki Bizottság pret Ungāriju*

Iesniegums Nr.18030/11, ECT 2016.gada 8.novembra spriedums

Lietas būtība

1989.gadā tika nodibināta nevalstiskā organizācija *Magyar Helsinki Bizottság (Ungārijas Helsinku Komiteja)*, kura uzrauga cilvēktiesību ievērošanu Ungārijā, sniedz saistītu juridisku palīdzību, veic pētījumus un rīko dažādus izglītojošus pasākumus. Kopš 2005.gada šī nevalstiskā organizācija (NVO) bija pievērsusies jautājumam par valsts nodrošinātas juridiskās palīdzības efektivitāti, tādēļ pētījuma ietvaros lūdza no 28 Ungārijas policijas iecirkņiem informāciju par 2008.gadā nozīmētajiem valsts nodrošinātiem aizstāvjiem krimināllietās, proti, šo aizstāvju vārdus un to, cik reizes katrs no viņiem pildījis aizstāvja pienākumus valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības ietvaros. 17 policijas iecirkņi paši sniedza prasīto informāciju, savukārt 5 iecirkņi to izdarīja NVO ierosinātas tiesvedības rezultātā. NVO ierosināja tiesvedības pret vēl 2 policijas iecirkņiem, kuri bija atteikušies sniegt prasīto informāciju. Šie 2 policijas iecirkņi prasīto informāciju uzskatīja par personas datiem, uz kuriem nav attiecināms informācijas atklātības princips. Pirmās instances tiesa apmierināja NVO prasību, taču apelācijas instance un vēlāk arī kasācijas instance nonāca pie pretēja secinājuma, pievienojoties viedoklim, ka valsts nodrošināto aizstāvju vārdi ir personas dati, un tiesa nevar uzlikt policijai pienākumu šos datus izpaust.

Sūdzību iesniegusī NVO apgalvoja, ka Ungārijas tiesu atteikums uzlikt policijas iecirkņiem pienākumu izsniegt NVO prasīto informāciju pārkāpj ECK 10.pantā (izteiksmes brīvība) garantētās tiesības brīvi iegūt informāciju.

2015.gada maijā ECT palāta nodeva jurisdikciju ECT Lielajai palātai.

Pieņemamības stadija

Ungārijas valdība izvirzīja argumentu, ka sūdzība neatbilst ECK *ratione materiae*, jo ECK 10.pants paredz tiesības “iegūt un izplatīt informāciju”, taču šajā lietā strīds ir par tiesībām piekļūt informācijai un izprasīt informāciju, tādēļ ECK 10.pants uz šo lietu nav attiecināms. ECT ieskatā šis arguments ir cieši saistīts ar sūdzības būtību, tādēļ pieņemamības stadijā tas atsevišķi netika vērtēts.

Izskatīšana pēc būtība

ECT visupirms lēma, vai ECK 10.pants ir interpretējams tādējādi, ka tajā ir ietvertas arī tiesības piekļūt informācijai, kas ir valsts rīcībā, un vai tiesu atteikums apmierināt NVO prasību uzlikt pienākumu policijas iecirkņiem sniegt prasīto informāciju ir uzskatāma par iejaukšanos NVO tiesībās uz izteiksmes brīvību. Ungārijas valdība izvirzīja argumentu, ka Eiropas Padomes ietvaros ir izstrādāta atsevišķa konvencija par piekļuvi oficiāliem dokumentiem¹⁹, kas norādot uz to, ka ECK 10.pantā šādas tiesības nebija ietvertas.

Iztulkojot ECK 10.pantu, ECT atgādināja, ka ECK ir jāinterpretē atbilstoši šī starptautiskā līguma priekšmetam un mērķim, lai nodrošinātu, ka tajā paredzētās tiesības ir praktiskas un efektīvas, nevis teorētiskas un iluzoras. Lai atbildētu uz jautājumu par ECK 10.panta tvērumu, ECT izvērtēja gan valstu nacionālo un starptautisko praksi, gan ņēma vērā ECK izstrādes dokumentus (*travaux préparatoires*), un noformulēja šādus vispārīgus secinājumus: tiesības uz izteiksmes brīvību aizliedz valdībai liegt personai saņemt informāciju, ko citi vēlētos tai sniegt; taču tiesības saņemt informāciju nenozīmē, ka valstij ir pozitīvs pienākums vākt un izplatīt informāciju pēc savas iniciatīvas; ECK 10.pants nedod indivīdam tiesības piekļūt informācijai, kas ir valsts rīcībā, un neuzliek valdībai pienākumu sniegt personai šādu informāciju; tajā pašā laikā šādas tiesības un pienākumi var rasties, (1) ja pienākums sniegt informāciju ir uzlikts ar tiesas nolēmumu; (2) gadījumos, kad piekļuve informācijai ir izšķiroša, lai persona varētu īstenot savas tiesības uz izteiksmes brīvību, jo īpaši tiesības saņemt un izplatīt informāciju, un kad liegums piekļūt informācijai ir šo tiesību ierobežojums. Savukārt pēdējā aspekta – vai liegums piekļūt informācijai veido ierobežojumu – vērtēšanā ECT definēja šādus kritērijus: (1) informācijas pieprasīšanas mērķis; (2) pieprasītās informācijas raksturs (fakti vai vērtējums); (3) informāciju pieprasījušās personas loma (žurnālists, NVO, privātpersona); (4) vai informācija jau eksistē un ir pieejama (*ready and available*), proti, vai valdībai tā nav īpaši jāsagatavo.

Piemērojot šos kritērijus izskatāmāi lietai, ECT konstatēja, ka NVO pieprasītā informācija tai bija nepieciešama, lai pabeigtu pētījumu par valsts nodrošinātas juridiskās palīdzības efektivitāti, un ka šo pētījumu NVO veica, lai sniegtu ieguldījumu sabiedrībai acīmredzami svarīgā diskusijā. Liedzot NVO piekļūt informācijai, kas ir jau eksistē, Ungārijas valsts iestādes traucēja NVO īstenot savas tiesības iegūt un izplatīt informāciju. Tādējādi ECT atzina, ka NVO tiesības uz izteiksmes brīvību ir tikušas ierobežotas, un tādēļ turpinājumā vērtēja, vai šis ierobežojums atbilst ECK 10.pantam, proti, vai tas noticis saskaņā ar likumu, vai tas bijis nepieciešams legītīma mērķa sasniegšanai, un vai tas bijis samērīgs.

ECT piekrita Ungārijas valdībai, ka ierobežojums bija paredzēts likumā, kas liedz izpaust personas datus, un ka šī ierobežojuma mērķis bija aizsargāt citu personu tiesības, tajā skaitā tiesības uz privātumu. Taču jautājumā par samērīgumu ECT atzina, ka Ungārija nav panākusi taisnīgu līdzsvaru starp konkurējošām tiesībām, jo informācija, ko NVO vēlējās iegūt – valsts nodrošināto aizstāvju krimināllietās vārdi un tas, cik reizes katrs no viņiem pildījis aizstāvja pienākumus valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības ietvaros – bija cieši saistīta ar personu profesionālo darbību atklātos tiesas procesos, ko nevarētu uzskatīt par privātas dabas jautājumu, turklāt NVO nepieprasīja informāciju par aizstāvju pieņemtajiem lēmumiem vai rīcību. ECT ieskatā Ungārijas valdība nebija pierādījusi, kā pieprasītās informācijas izpaušana negatīvi ietekmētu aizstāvju tiesības uz privātas dzīves neaizskaramību ECK 8.panta izpratnē un ka šīs informācijas izpaušana nodotu atklātībai ziņas, kas būtu daudz plašākas par tām, kas jau ir pieejamas tiesu procesos, kuros šie aizstāvji īsteno valsts nodrošinātu juridisko palīdzību, tādēļ ECT ieskatā ierobežojums NVO tiesībām uz izteiksmes brīvību nebija samērīgs.

¹⁹ *The Council of Europe Convention on Access to Official Documents*, atvērta parakstīšanai 2009.gada 18.jūnijā.

Rezultātā ECT balsojumā ar 15 balsīm *par* un 2 balsīm *pret* atzina, ka ir pieļauts ECK 10.panta pārkāpums.

Piešķirtā atlīdzība

9 090 (215 eiro par mantisko zaudējumu un 8 875 eiro par tiesāšanās izdevumiem).

Komentārs

Spridums lietā *Magyar Helsinki Bizottság pret Ungāriju* ir būtisks pavērsiens ECT praksē jautājumā par personu tiesībām iegūt valsts rīcībā esošu informāciju (*State-held information*), jo ECT pirmo reizi ir noformulējusi vispārīgus principus, kas piemērojami šādos gadījumos, tādēļ cilvēktiesību aizstāvju vidū spriedums kopumā tiek vērtēts pozitīvi²⁰. Tāpat ECT ir sniegusi nozīmīgu pārskatu par ECK interpretācijas metodēm, kas liecina par ECT gatavību “dzīvā instrumenta” doktrīnas (*living instrument*) ietvaros ielasīt ECK arvien plašāku tiesību tvērumu.

20. A. un B. pret Norvēģiju

Iesniegumi Nr.24130/11 un 29758/11, ECT Lielās palātas 2016.gada 15.novembra spriedums.

Lietas būtība

Sūdzības iesniedzēji, 2 Norvēģijas pilsoņi, tika administratīvi sodīti par ārvalstīs iegūtu ieņēmumu nedeklarēšanu, piemērojot viņiem nodokļu soda naudu 30% apmērā no nedeklarētajiem ienākumiem. Tajā pašā laikā paralēli administratīvajai lietai norisinājās krimināllieta, kurā abi iesniedzēji tika notiesāti par nodokļu krāpšanu atbildību pastiprinošos apstākļos saistībā ar augšminēto ienākumu nedeklarēšanu, piespriežot brīvības atņemšanu uz vienu gadu. Abi sūdzības iesniedzēji apgalvoja, ka tikuši sodīti gan administratīvi, gan krimināli par vienu un to pašu nodarījumu, proti, par nodokļu parādu un nodokļu krāpšanu, kas pārkāpj viņu ECK 7.protokola 4.pantā garantētās tiesības netikt divreiz tiesātam vai sodītam (*ne bis in idem*).

2015.gada 7.jūlijā ECT palāta nolēma nodot jurisdikciju ECT Lielajai palātai.

Pieņemamības stadija: sūdzības pieņemamība izskatīšanai pēc būtības netika apstrīdēta.

Izskatīšana pēc būtības

Izvērtējot lietā piemērojamus vispārīgus principus, ECT konstatēja, ka pušu pozīcijās nav būtiskas atšķirības attiecībā uz lietā *Sergey Zolotukhin pret Krieviju*²¹ iedibinātajiem kritērijiem, lai vērtētu, vai nodarījums, par ko persona tiek tiesāta otrajā procesā, ir tas pats (*idem*), par kuru jau ir lemts pirmajā procesā. Tāpat pušu viedokļi būtiski neatšķīrās arī attiecībā uz *Zolotukhin* lietā formulētajiem kritērijiem attiecībā uz “galīgo” nolēmumu pirmajā tiesvedībā. Tā vietā galvenās domstarpības bija par izmantojamo metodi, lai noteiktu, vai soda naudas uzlikšana būtu uzskatāma par “kriminālietu” ECK izpratnē, kā arī par to, vai ECK 7.protokola 4.pants pieļauj paralēlus jeb duālus procesus.

²⁰ Imbers, M.-R. “Magyar Helsinki Bizottság v Hungary: a (limited) right of access to information under article 10 ECHR”. Pieejams šeit: <https://strasbourgobservers.com/2016/11/30/magyar-helsinki-bizottsag-v-hungary-a-limited-right-of-access-to-information-under-article-10-echr/>

²¹ *Sergey Zolotukhin pret Krieviju* (iesniegums Nr.14939/03), ECT Lielās palātas 2009.gada 10.februāra spriedums. Šajā lietā ECT vērtēja sūdzību par to, ka persona tika saukta pie kriminālatbildības un tiesāta par huligānismu, lai gan tieši tās pašas darbības jau bija kvalificētas kā administratīvs pārkāpums un persona jau bija izcietusi sodu – trīs dienas administratīvā aresta. Īpašu uzmanību pievēršot tam, ka personai piespriestais sods bija saistīts ar brīvības atņemšanu, ECT Lielā palāta atzina, ka administratīvais sods šajā gadījumā ir pielīdzināms kriminālsodam. ECT arī norādīja, ka pirmajā procesā pieņemtais nolēmums stājās spēkā, pirms tika uzsākts otrais kriminālprocess, tādēļ ECK izpratnē persona “jau ir notiesāta”. Turpinājumā ECT norādīja, ka ECK 7.protokola 4.pants jāizprot kā aizliegums “otru reizi apsūdzēt vai tiesāt par nodarījumu, kas cēlies no identiskiem vai pēc būtības identiskiem faktiem” un ka izskatāmajā lietā gan administratīvā pārkāpuma procesa, gan kriminālprocesa iemesls bija vienas un tās pašas sūdzības iesniedzēja darbības (sabiedriskās kārtības traucēšana, kas izpaudās kā necenzētu vārdu lietošana sarunā ar policijas amatpersonām un atteikšanās izpildīt viņu rīkojumus). Visbeidzot, ECT norādīja, ka ECK 7.protokola 4.pants aizliedz gan atkārtotu tiesāšanu, gan atkārtotu sodīšanu par to pašu nodarījumu, tādēļ personas attaisnošana otrajā procesā neietekmē faktu, ka atkārtota tiesāšana pati par sevi ir ECK 7.protokola 4.panta pārkāpums.

Pievēršoties pirmajam strīdus jautājumam, ECT atgādināja, ka ECK 7.protokola 4.panta mērķiem nepieciešams nodibināt, vai divi procesi, par kuriem persona sūdzas, ir uzskatāmi par “krimināllietām” ECK izpratnē, un apliecināja, ka šī jautājuma izlemšanā ir izmantojami tā saucamie “Engel kritēriji”, kas ECK 6.panta mērķiem bija formulēti ECT spriedumā lietā *Engel un citi pret Nīderlandi*²² un kas *Zolotukhin* lietā pirmo reizi tika izmantoti arī ECK 7.protokola 4.panta vajadzībām. Atbilstoši šiem kritērijiem tiek vērtēti 3 aspekti: (1) nodarījuma kvalifikācija nacionālajās tiesībās, (2) nodarījuma daba jeb raksturs, (3) iespējamās sankcijas smagums. Pēdējie divi kritēriji ir alternatīvi, taču netiek izslēgta arī kumulatīva pieeja.

Pievēršoties otrajam strīdīgajam jautājumam, proti, par paralēlu procesu pieļaujamību, ECT norādīja, ka drošākais veids, kā garantēt ECK 7.protokola 4.panta ievērošanu, ir mehānisms, kas kādā brīdī apvieno uz vienu un to pašu darbību attiecināmo regulējumu. Taču ECT arī atzina, ka ECK 7.protokola 4.pants principā neaizliedz paralēlus procesus, ja vien abi procesi ir saturiski un arī laika ziņā pietiekami saistīti, ko ir iespējams izvērtēt, izmantojot 4 kritērijus: (1) vai abu procesu mērķi ir savstarpēji papildinoši un tādēļ vēršas pret nosodāmās darbības dažādiem aspektiem; (2) vai paralēlu procesu iespējamība bija no likuma un prakses saprātīgi paredzamas sekas nosodāmai darbībai; (3) vai abi procesi tiek organizēti tā, lai, ciktāl iespējams, izvairītos no dublēšanās pierādījumu iegūšanā un vērtēšanā un lai pienācīga sadarbība starp kompetentajām institūcijām vienā procesā nodibinātos faktus ļautu izmantot arī otrā procesā; (4) vai sankcija, kas tiek piemērota procesā, kurš tiek pabeigts pirmais, tiek ņemta vērā vēlāk pabeigtajā procesā, lai nepieļautu, ka personai tiek uzlikts nesamērīgs sods. ECT arī uzsvēra, ka lielāka laika starpība starp abiem procesiem uzliek valstij lielāku pierādīšanas nastu par saturisko saistību starp abiem procesiem.

Piemērojot augšminētos vispārīgos secinājumus konkrētās lietas faktiem, ECT pievienojās Norvēģijas Augstākās tiesas secinājumiem, ka abu iesniedzēju administratīvie procesi par soda naudas piemērošanu ECK 7.protokola 4.panta mērķiem ir uzskatāmi par “kriminālprocesiem”, atzīmējot, ka Norvēģijas Augstākā tiesa acīmredzami ir sekojusi ECT judikatūras attīstībai šajā jautājumā. Tāpat ECT pievienojās nacionālās tiesas secinājumam, ka nodarījumus, par kuriem abi iesniedzēji bija saņēmuši sodus divu procesu ietvaros, veidoja pēc būtības vieni un tie paši fakti (*idem*) un ka vienā no procesiem jau bija stājies spēkā galīgais nolēmums. Visbeidzot, arī jautājumā par to, vai bija pieļauta procesu atkārtošāns (*bis*) ECT neapšaubīja Norvēģijas Augstākās tiesas secinājumu, ka administratīvā procesa ietvaros uzliktā soda mērķis galvenokārt ir preventīvs, proti, ir saistīts ar nepareizas vai nepilnīgas informācijas norādīšanu, kas var nebūt apzināta, un tādējādi šis sods daļēji kompensē nodokļu samaksu uzraugošo iestāžu iztērētos resursus, sabiedrības interesēs pārbaudot iesniegtās deklarācijas un identificējot kļūdainās; savukārt kriminālprocesa ietvaros piemērotās sankcijas mērķis ir ne tikai atturēt, bet arī sodīt par sociāli nepieņemamu nolaidību. Tāpat ECT atzina, ka tai nav iemesls apšaubīt iemeslus, kādēļ Norvēģijas likumdevējs bija izvēlējies vērsties pret nodokļu nemaksātāju sociāli nevēlamo rīcību duālā veidā, vai to, kādēļ Norvēģijas iestādes pirmā iesniedzēja gadījumā uzskatīja par nepieciešamu nopietnāko krāpšanas epizodi izmeklēt atsevišķi kriminālprocesā, nevis, kā ierasts, administratīvajā procesā. ECT ieskatā arī juridiskās sekas, proti, kumulatīvi sodi, bija pietiekami skaidri paredzamas, un iesniedzējiem vajadzēja zināt, ka ir iespējams gan kriminālprocess, gan soda naudas piemērošana. Tāpat ECT norādīja, ka iesniedzēju krimināllieta un administratīvā lieta tika skatītas paralēli un bija savstarpēji saistītas, un administratīvajā lietā konstatētie faktiskie lietas apstākļi tika izmantoti, izskatot krimināllietu, kurā arī tika ņemts vērā administratīvajā lietā piespriestais sods. Tādēļ ECT atzina, ka paredzot gan administratīvo, gan kriminālsodu par nedeklarētajiem ieņēmumiem un nodokļu parādu, iesniedzēju tiesības nav tikušas nesamērīgi ierobežotas.

Augšminēto apsvērumu gaismā ECT secināja, ka ir izpildīti visi kritēriji, lai paralēlie procesi atbilstu ECK prasībām, un balsojumā ar 16 balsīm *par* un 1 balsi *pret* nolēma, ka ECK 7.protokola 4.pants nav pārkāpts.

Spriedumam ir pievienots viena tiesneša izvērstā atsevišķais nepiekrītošais viedoklis.

---

²² *Engel un citi pret Nīderlandi* (iesniegumi Nr.5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72), ECT 1976.gada 8.jūnija spriedums.

Komentārs

ECT Lielās palātas spriedums lietā *A. un B. pret Norvēģiju* sniedz plašu pārskatu par ECT judikatūras attīstību jautājumā par ECK 7.protokola 4.panta interpretāciju, tajā skaitā par *ne bis in idem* principa piemērošanu nodokļu lietās. Nozīmīgs ir ECT Lielās palātas apstiprinājums, ka tā turpinās *Zolotukhin* lietā iesāktu praksi šīs normas interpretācijā piemērot ECK 6.panta mērķiem radītos “Engel kritērijus”, lai pārbaudītu, vai abi procesi ir uzskatāmi par “kriminālprocesiem” ECK izpratnē, jo šie kritēriji ir striktāki, salīdzinot ar līdzšinējo ECT pieeju. Taču vissvarīgākais sprieduma lietā *A. un B. pret Norvēģiju* pienesums ir precīzi formulētie kritēriji divu paralēlu procesu (duālā pieeja tiem pašiem faktiem) atbilstības ECK 7.protokola 4.panta prasībām vērtēšanā. Jāuzsver, ka Norvēģijas Augstākās tiesas sniegtajam rūpīgajam lietas faktu izvērtējumam, kurā nacionālā tiesa vairākkārt atsaucās uz ECT nolēmumiem, bija liela ietekme uz ECT Lielās palātas secinājumu, ka ECK 7.protokola 4.pants nav pārkāpts.

21. *Dubská un Krejzová pret Čehiju*

Iesniegums Nr.28859/11, ECT Lielās palātas 2016.gada 15.novembra spriedums.

Lietas būtība

2011.gadā pirmajai iesniedzējai bija plānotas otrā bērna dzemdības, taču ņemot vērā, ka pirmā bērna dzemdības slimnīcā viņai bija sagādājušas stresu, iesniedzēja vēlējās dzemdēt otro bērnu mājās. Taču neviena no iesniedzējas apzinātajām vecmātēm nevēlējās piedalīties plānotajās mājdzemdībās. Kompetentā iestāde iesniedzējai atbildēja, ka likums atļauj vecmātēm piedalīties tikai dzemdībās, kas tiek pieņemtas telpās, kurās ir nodrošināts atbilstošs aprīkojums, nevis dzīvesvietā. Neatrodot nevienu vecmāti, kas varētu pieņemt viņas dzemdības, 2011.gada maijā iesniedzēja viena pati savās mājās laida pasaulē dēlu. Savukārt otrā iesniedzēja 2008. un 2010.gadā jau bija laidusi pasaulē divus bērnus mājdzemdībās ar vecmātes piedalīšanos, taču vecmātes piedalīšanās nebija saskaņota ar kompetentajām iestādēm. 2012.gadā otrajai iesniedzējai bija plānotas trešā bērna dzemdības, taču, tāpat kā pirmajai iesniedzējai, viņai neizdevās atrast nevienu vecmāti, kura piekristu pieņemt dzemdības, jo par šādu nesaskaņotu dzemdību pieņemšanu vecmātei draudētu sods. Otrā iesniedzēja laida pasaulē savu trešo bērnu dzemdību namā, taču nebija pilnībā apmierināta ar tā sniegtajiem pakalpojumiem.

Abas sūdzību iesniedzējas apgalvoja, ka tiek pārkāptas viņu ECK 8.pantā garantētās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, jo Čehijas normatīvie akti nepieļauj vecmātes piedalīšanos mājdzemdībās.

2014.gada 11.decembrī ECT palāta pasludināja spriedumu, kurā balsojumā ar 6 balsīm *par* un 1 balsi *pret* nekonstatēja Konvencijas ECK 8.panta pārkāpumu. 2015.gada 1.jūnijā ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija apmierināja iesniedzēju lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātā.

Pieņemamības stadija

ECT visupirms uzsvēra, ka dzemdības ir unikāls un delikāts brīdis sievietes dzīvē, kurā ietverti fiziskās un morālās integritātes jautājumi, veselības aprūpe, reproduktīvā veselība, kā arī medicīnisko datu aizsardzība. Visi šie aspekti, tajā skaitā bērna dzimšanas vietas izvēle, ir cieši saistīti ar personas privāto dzīvi, un lai gan ECK 8.pants nevar tikt interpretēts tādējādi, ka tas paredzētu tiesības uz mājdzemdībām kā tādām, apstākļos, ka mājdzemdību laikā sievietēm netiek nodrošināta dzemdībpalīdzība, ietilpst viņu tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumā.

Izskatīšana pēc būtības

ECT atzina, ka ir notikusi iejaukšanās iesniedzēju tiesībās saņemt vecmātes dzemdībpalīdzību mājdzemdībās, jo par šādu dzemdībpalīdzību sniegšanu vecmātēm draudēja sods, un tādējādi praksē viņām tika liegts sniegt šādu dzemdībpalīdzību. Tādēļ turpinājumā ECT vērtēja, vai šī iejaukšanās atbilda ECT 8.panta prasībām, proti, vai tā notika saskaņā ar likumu, vai tā bija nepieciešama legītīma mērķa sasniegšanai un vai tā bija nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā.

ECT ieskatā iejaukšanās bija notikusi saskaņā ar likumu, jo, lai gan par atsevišķu normu skaidrību varēja rasties šaubas, iesniedzējas varēja saprātīgi paredzēt, ka mājdzemdībās objektīvi nevar tikt nodrošināts tāds pats aprīkojums kā dzemdību namos. Vērtējot otro kritēriju, ECT norādīja, ka nav pamats šaubīties par Čehijas valsts īstenoto politiku, veicinot dzemdību pieņemšanu dzemdību namos, lai aizsargātu mātes un bērna veselību un drošību dzemdību laikā un pēc dzemdībām, tādēļ legītimais mērķis bija veselības un citu personu tiesību aizsardzība.

Pievēršoties iejaukšanās samērīgumam, ECT atgādināja, ka lietās, kas skar sensitīvus morāles vai ētikas jautājumus, valstu rīcības brīvība ir plašāka, tāpat kā īstenojot vispārīgus pasākumus ekonomiskos un sociālos jautājumos. Turklāt valstis vislabāk pārzina tās sabiedrību un viņas vajadzības, tāpēc ECT respektēs likumdevēja politikas izvēli, ja vien tā nebūs acīmredzami nepamatota. Vērtējot, vai Čehijas normatīvais regulējums, liedzot vecmātēm praktiski piedalīties mājdzemdībās, ir uzskatāms par valsts rīcības brīvības pārkāpumu, ECT apzināja arī citu ECK dalībvalstu regulējumu un praksi, secinot, ka valstu starpā nav vienprātības par iesaistīto interešu svarīgumu vai piemērotākajiem līdzekļiem šo interešu aizsardzībā.

Turpinājumā ECT atzina, ka valstīm ir piešķirama plaša rīcības brīvība, jo (1) jautājums saistīts ar komplikēto veselības aprūpes politiku, kas prasa zinātnisko datu par dzemdību risku mājās un dzemdību namos izvērtējumu nacionālā līmenī; (2) ir jāņem vērā vispārējie sociālās un ekonomiskās politikas apsvērumi, tajā skaitā budžeta resursu sadale, kas varētu būt jāpārskata, lai no vispārējās dzemdību aprūpes slimnīcās tos novirzītu mājdzemdību nodrošināšanas ietvaros; (3) starp Eiropas Padomes dalībvalstīm nav vienprātības, kas varētu sašaurināt valstu rīcības brīvību par labu mājdzemdību atļaušanai. ECT atsauca uz Čehijas valdības sniegto pamatojumu, kam pievienojās Horvātijas un Slovākijas valdības, par to, ka mājdzemdībās pastāv lielāks risks bērna un mātes veselībai, salīdzinot ar dzemdībām dzemdību namā. Turklāt pat tad, kad grūtniecība noritējusi bez komplikācijām, mājdzemdību laikā var rasties neparedzēti sarežģījumi, kas prasa neatliekamu medicīnisku intervenci, piemēram, var rasties nepieciešamība veikt ķeizargriezienu vai nodrošināt īpašu neonatālu aprūpi. Taču šāda aprūpe nevar tikt nodrošināta mājdzemdībās, pat ja dzemdībās piedalās vecmāte. Lai gan ECT atzina, ka tā nevar ignorēt "apšaubāmo" stāvokli vairākos Čehijas dzemdību namos, tā tomēr ņēma vērā Čehijas kopš 2014.gada paveikto, lai uzlabotu dzemdībpalīdzības kvalitāti dzemdību namos. ECT arī aicināja Čehiju regulāri pārskatīt normatīvo regulējumu, lai pienācīgi atspoguļotu zinātnisko un medicīnisko progresu, vienlaikus respektējot sieviešu tiesības reproduktīvās veselības jomā. Visu augšminēto iemeslu dēļ ECT secināja, ka iejaukšanās iesniedzēju tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību nav uzskatāma par nesamērīgu, un balsojumā ar 12 balsīm *par* un 5 balsīm *pret* nolēma, ka ECK 8.pants nav pārkāpts.

Spridumam ir pievienots piecu tiesnešu atsevišķais nepiekrītošais viedoklis.

Komentārs

Spridumu asi kritizēja cilvēktiesību aizstāvji, norādot, ka ECT ir pārāk šauri interpretējusi iejaukšanos tiesībās uz privāto dzīvi, un nav pietiekami vērtējusi no ECK 8.panta izrietošos valsts pozitīvos pienākumus veicināt tiesības uz privāto dzīvi²³. Tāpat šis spridums tiek salīdzināts ar ECT spridumu lietā *Ternovszky pret Ungāriju*²⁴, kurā tika secināts, ka vecākiem ir tiesības izvēlēties apstākļus, kādos kļūt par vecākiem, tādēļ ECT secinājumi lietā *Dubská un Krejzová pret Čehiju* dzemdību speciālistu vidū tiek uztverti kā nepatīkams pārsteigums, kas iezīmē regresu sievietes autonomijas aizsardzībā un var apdraudēt sievietes un bērna veselību un labklājību²⁵.

Latvijas normatīvais regulējums paredz sievietēm iespēju izvēlēties plānotas dzemdības gan stacionārā, gan arī ārpus tā, abos gadījumos saņemot kvalificētu medicīnisku palīdzību²⁶.

²³ Lavrysen, L. "Dubská and Krejzová v. Czech Republic: a 'negative' or 'positive' right to give birth at home?" Pieejams šeit: <https://strasbourgobservers.com/2015/02/02/dubska-and-krejzova-v-czech-republic-a-negative-or-positive-right-to-give-birth-at-home/>

²⁴ *Ternovszky pret Ungāriju* (iesniegums nr.67545/09), ECT 2010.gada 14.decembra spridums.

²⁵ "Dubská v Czech Republic: A blow to women's reproductive rights in Europe":

<http://www.birthrights.org.uk/2014/12/dubska-v-czech-republic-a-blow-to-womens-reproductive-rights-in-europe/>

²⁶ Par Ministru kabineta 2013.gada 17.decembra noteikumu Nr.1529 "Veselības aprūpes organizēšanas un finansēšanas kārtība" 16.pielikuma "Veselības aprūpes pakalpojumu tarifi par profilakses, diagnostikas, ārstēšanas un rehabilitācijas pakalpojumiem" 555.punkta, ciktāl tas neparedz tarifu par plānotajām ārpusstacionāra dzemdībām, atbilstību Latvijas

22. *V.M. un citi pret Beļģiju*

Iesniegums Nr.60125/11, ECT Lielās palātas 2016.gada 17.novembra spriedums.

Lietas būtība

2010.gadā sūdzības iesniedzēji – 7 romu izcelsmes Serbijas valstspiederīgie, kas ir tēvs (pirmais iesniedzējs) un māte (otrā iesniedzēja) ar 5 bērniem – pameta Serbiju, kur bija nodzīvojuši lielāko daļu savas dzīves, un devās uz Franciju, kur pieprasīja patvērumu. Kā apgalvoja iesniedzēji, Francijā, kur viņi uzturējās aptuveni 2 mēnešus, viņiem tika nodrošināta pajumte tikai nakts stundās, un no rīta viņiem vajadzēja telpas atstāt, lai gan viņu vecākā meita ir smagi fiziski un garīgi slima. Pirms galīgā lēmuma pieņemšanas par patvēruma piešķiršanu Francijā iesniedzēji atgriezās Serbijā. 2011.gadā iesniedzēji atkal pameta Serbiju un devās uz Beļģiju, kur pieprasīja patvērumu. 2011.gada aprīlī Beļģijas iestādes, pamatojoties uz Dublinas II Regulu, lūdza Franciju uzņemt iesniedzējus savā valstī, jo Francija bija uzsākusi skatīt iesniedzēju patvēruma pieteikumu. Francija piekrita iesniedzēju atpakaļ uzņemšanai, savukārt iesniedzēju lūgums par turpmāku uzturēšanos Beļģijā tika noraidīts. Neilgi pirms rīkojuma par izbraukšanu no Beļģijas izpildi, tā izpilde tika pagarināta saistībā ar otrās iesniedzējas grūtniecību. Iesniedzēji lūdza apturēt lēmuma par viņu izraidīšanu uz Franciju izpildi, norādot uz nepilnībām lēmuma pieņemšanā, uz sliktajiem uzturēšanās apstākļiem Francijā, kurus viņi bija pieredzējuši pirmajā ierašanās reizē, viņu vecākās meitas smago slimību, kā arī risku, ka viņi tiks izraidīti atpakaļ uz Serbiju. Viņu lūgums tika noraidīts; arguments par vecākās meitas veselības stāvokli tika noraidīts tādēļ, ka iesniedzēju iesniegtajā medicīniskajā izziņā bija minēta diagnoze un nepieciešamā ārstēšana, taču nebija ziņu par slimības nopietnību.

Iesniedzēji uzturējās dažādās patvēruma meklētāju izmitināšanas vietās, līdz viņiem tika piedāvāta atbilstošāka uzturēšanās vieta netālu no Briseles, nodrošinot viņus ar transporta biļetēm un norādēm, taču, kā vēlāk iesniedzēji norādīja ECT palātai, viņiem esot tikusi atteikta uzņemšana šajā vietā. Turpretim Beļģijas valdība apgalvoja, ka iesniedzēji nemaz nebija ieradušies šajā patvēruma vietā. Pavadot 2 nedēļas Briseles stacijā, iesniedzēji piekrita brīvprātīgai atgriešanās programmai, un 2011.gada oktobrī atgriezās Serbijā. Neilgi pēc atgriešanās viņu vecākā meita nomira. 2011.gada novembrī tika pieņemts spriedums atlikt iesniedzēju izraidīšanu uz Franciju, konstatējot neatbilstošu juridisko pamatojumu norādei par Franciju kā atbildīgo valsti iesniedzēju patvēruma jautājuma risināšanā. Beļģijas valdība iesniedza kasācijas sūdzību par šo spriedumu, kas sākotnēji tika atzīta par pieņemamu, bet tad noraidīta, pamatojot ar Beļģijas intereses trūkumu pārsūdzēšanā, jo iesniedzēji bija izbraukuši no Beļģijas teritorijas vairāk nekā pirms 3 mēnešiem, un Beļģija vairs nebija atbildīga Dublinas II Regulas izpratnē.

Sūdzības iesniedzēji apgalvoja, ka Beļģijā viņu dzīves apstākļi bijuši tik slikti, ka tie pārkāpa ECT 3.pantu (spīdzināšanas un necilvēcības apiešanās aizliegums). Iesniedzēji uzskatīja, ka tieši šie sliktie apstākļi bijuši par iemeslu viņu vecākās meitas nāvei. Tāpat viņi apgalvoja, ka lēmums par viņu izraidīšanu no Beļģijas uz Franciju ir pakļāvis viņu dzīvības un fizisko integritāti riskam un ka viņiem nav pieejams efektīvs tiesiskās aizsardzības mehānisms šāda lēmuma pārsūdzēšanai.

2015.gada 7.jūlijā ECT palāta pasludināja spriedumu, kurā balsojumā ar 5 balsīm *par* un 2 balsīm *pret* atzina, ka ir pieļauts ECK 3.panta pārkāpums, vienbalsīgi atzina, ka ECK 2.pants attiecībā uz iesniedzēju vecāko meitu nav pārkāpts, savukārt balsojumā ar 4 balsīm *par* un 3 balsīm *pret* atzina, ka ir pieļauts ECK 13.panta kopsakarā ar ECK 2.pantu un 3.pantu pārkāpums saistībā ar izraidīšanas rīkojuma pārsūdzības efektivitāti. 2015.gada 14.decembrī ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija apmierināja Beļģijas valdības lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajai palātai.

Lietas svītrosana no ECT izskatāmo lietu saraksta

Tiesvedībā ECT Lielajā palātā iesniedzēju pārstāve norādīja, ka pēdējo reizi ar iesniedzējiem sazinājās neilgi pirms ECT palātas sprieduma pasludināšanas, taču kopš tā laika viņas mēģinājumi sazināties ar iesniedzējiem ir bijuši nesekmīgi, tāpat kā mēģinājumi noskaidrot viņu atrašanās vietu Serbijā. Taču iesniedzēju pārstāve uzskatīja, ka ECT Lielajai palātai būtu jāturpina lietas izskatīšana un ka iesniedzēji esot viņu pilnvarojuši pārstāvēt viņu intereses visā tiesvedības laikā ECT.

Vērtējot nepieciešamību turpināt lietas izskatīšanu, ECT atgādināja, ka iesniedzēja pārstāvim ECT ir ne tikai pienākums iesniegt pienācīgu pilnvarojumu, bet ka tikpat svarīgi ir uzturēt ar iesniedzēju kontaktu visas tiesvedības ECT laikā, lai zinātu par iesniedzēja patieso situāciju un gūtu apstiprinājumu viņa vēlmei turpināt tiesvedību ECT. Pievēršoties konkrētās lietas faktiem, ECT konstatēja, ka iesniedzēji nav informējuši pārstāvi par savu jauno dzīvesvietu, un nav arī informējuši par citām saziņas iespējām. ECT atzina, ka pārstāves pilnvara tiešām bija izsniegta attiecībā uz visu tiesvedību ECT, taču pilnvarojums pats par sevi nedod iemeslu turpināt lietas izskatīšanu ECK izpratnē. Tāpat ECT konstatēja, ka iesniedzēji nezināja par ECT palātas 2015.gada spriedumu un lietas nodošanu izskatīšanai ECT Lielajai palātai, un tāpēc secināja, ka iesniedzēju pārstāve, nesaņemot no iesniedzējiem atbilstošus norādījumus, jo īpaši papildu paskaidrojumus par lietas faktiskajiem apstākļiem, nevar turpināt tiesvedību ECT. Šo iemeslu dēļ ECT balsojumā ar 12 balsīm *par* un 5 balsīm *pret* nolēma, ka turpmāka lietas izskatīšana nav pamatota, un svītvoja lietu no ECT izskatāmo lietu saraksta. Spriedumam ir pievienots piecu tiesnešu atsevišķais nepiekrītošais viedoklis.

Komentārs

Cilvēktiesību aizstāvju vidū ECT lēmums svītrot šo sūdzību no izskatāmo lietu saraksta tiek uztverts negatīvi, uzskatot, ka tas liecina par ECT pārlieku formālo pieeju pat situācijā, kad cilvēktiesību aizsardzības interesēs būtu bijis nepieciešams lietu izskatīt pēc būtības. Tāpat tiek norādīts uz ECT nekonsekvenci, jo, piemēram, lietā *F.G. pret Zviedriju* (skatīt ECT Lielās palātas 2016.gada 23.februāra sprieduma aprakstu iepriekš) ECT tieši šo interešu vārdā turpināja izskatīt sūdzību, kas arī varētu tikt svītrotā no lietu saraksta²⁷.

23. *Lhermitte pret Beļģiju*

Iesniegums Nr.34238/09, ECT Lielās palātas 2016.gada 29.novembra spriedums.

Lietas būtība

1990.gadā iesniedzēja noslēdza laulību ar B.M., un laulībā piedzima 5 bērni. Jau no 1992.gada sūdzības iesniedzēja cieta no depresijas, savukārt 1996.gadā tiesas nozīmēts psihiatrs secināja, ka panikas lēkmju un depresijas dēļ iesniedzēja ir zaudējusi 66% savu darbaspēju. Psihiatrs arī norādīja, ka iesniedzēja cieš no vajāšanas mānijas un paranojas.

2007.gada 28.februārī iesniedzēja nogalināja savus 5 bērnus, pēc tam centās izdarīt pašnāvību. Pēc neveiksmīgā pašnāvības mēģinājuma iesniedzēja pati piezvanīja glābšanas dienestam, lai paziņotu par notikušo.

Pirmajā nopratināšanā policijā iesniedzēja paskaidroja, ka bija rīkojusies izmisuma lēkmē, ko izraisīja viņas ģimenes pilnīga atkarība no ārsta M.S., pie kura viņas vīrs B.M. dzīvoja pēc ierašanās no Marokas un kurš bija apmaksājis iesniedzējas ģimenes mājas iegādi. Iesniedzējai tika celta apsūdzība slepkavībā ar nodomu, un viņa tika piemērots drošības līdzeklis – apcietinājums. Iesniedzējai tika nozīmētas vairākas tiesu psiholoģiskās ekspertīzes, viņas veselību vērtēja trīs psihiatru konsīlijs, kurš secināja, ka slepkavību laikā iesniedzēja cieta no depresijas, taču viņai nebija psihiskas saslimšanas, kas nebūtu ļāvušas viņai kontrolēt viņas rīcību. Kad lieta tika nodota zvērīnāto tiesai, apsūdzības raksts bija 51 lapu garš un izsmeloši izklāstīja notikumu secību, tiesībsargājošo iestāžu rīcību un izmeklēšanā iegūtos pierādījumus, kā arī tiesu ekspertīžu atzinumus. Liela daļa apsūdzības raksta bija veltīta iesniedzējas ģimenes dzīvei un iemesliem, kas varēja viņu novest līdz slepkavību izdarīšanai. Tiesas procesa sākumā šo apsūdzības rakstu nolasīja prokurors, kurš arī aprakstīja nodarījumu, par kuriem iesniedzēja tiek tiesāta, dabu, kā arī iespējamās atbildības pastiprinošos un mīkstinājošos apstākļus. Procesā laikā liecību sniedza arī ārsts D.V, kurš informēja, ja 2007.gada 13. un 27.februārī iesniedzēja bija viņam nosūtījusi divas vēstules, kurās iesniedzēja pauž savu satraukumu par pašnāvību, turpinot ar tekstu “es paņēmu savus bērnus sev līdzi”. Šī bija pirmā reize, kad izmeklēšana uzzināja par šādu vēstuli esamību, tādēļ tiesa uzdeva trīs psihiatru konsīlijam sniegt vēl vienu ziņojumu par iesniedzējas psihiskās veselības stāvokli nozieguma izdarīšanas brīdī.

²⁷ Baumgärtel, M. “V.M. and others v. Belgium: The tragic story of yet another ‘disappeared case’”. Pieejams šeit: <https://strasbourgobservers.com/2017/01/18/v-m-and-others-v-belgium-the-tragic-story-of-yet-another-disappeared-case/>

Šajā ziņojumā psihiatri pauda vienotu viedokli, ka abas vēstules norāda, ka iesniedzēja vairs nejutās spējīga kontrolēt savu rīcību, tādēļ secināja, ka nozieguma laikā iesniedzēja cieta no psihiskas saslimšanas, kas liedza viņai kontrolēt savu rīcību. Tiesas procesa noslēgumā tiesas priekšsēdētājs uzdeva zvērinātajiem 5 jautājumus par iesniedzējas vainu un par to, vai iesniedzēja cieš no tādas saslimšanas, kas liedz viņai kontrolēt savu rīcību. Iesniedzējas advokāts neizteica nekādus iebildumus pret šiem jautājumiem. Nākamajā dienā zvērinātie atbildēja apstiprinoši uz jautājumu par iesniedzējas vainu iepriekš plānotā slepkavībā, un noliedzoši – uz jautājumu par iesniedzējas saslimšanu. Pēc tam tiesa, kuras sastāvā bija 3 tiesnešu un arī zvērinātie, lēma par iesniedzējai piemērojamo sodu, un nolēma piespriest viņai mūža ieslodzījumu, pamatojumā šādam sodam norādot, ka nekas nevar sniegt pienācīgu skaidrojumu ārkārtīgi vardarbīgajam noziegumam, kuru iesniedzēja “aukstasinīgi pastrādāja”. Augstākstāvošās tiesu instances šos spriedumus atstāja spēkā. Sūdzības iesniedzēja uzskatīja, ka ir pārkāptas viņas ECK 6.pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu, jo zvērināto tiesas spriedumā nebija pienācīgi norādīti iemesli, kādēļ viņa tika atzīta par vainīgu nozieguma izdarīšanā.

2015.gada 31.martā ECT palāta pasludināja spriedumu, kurā balsojumā ar 4 balsīm *par* un 3 balsīm *pret* atzina, ka ECK 6.panta 1.punkts nav pārkāpts. 2015.gada 14.septembrī ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija apmierināja iesniedzēju lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajā palātai.

Pieņemamības stadija: sūdzības pieņemamība izskatīšanai pēc būtības netika apstrīdēta.

Izskatīšana pēc būtības

Iesākumā ECT atgādināja, ka ECK neuzliek par pienākumu zvērināto tiesām spriedumā norādīt sava lēmuma iemeslus un ka pamatojuma neesamība personas atzīšanai par vainīgu zvērināto tiesas spriedumā pati par sevi nav pretrunā ar ECK 6.pantu. Tajā pašā laikā ECT uzsvēra, ka gan tiesājamai personai, gan arī sabiedrībai kopumā ir jāspēj saprast pieņemto spriedumu, lai nepieļautu patvaļu un veicinātu sabiedrības uzticību objektīvai un caurskatāmāi tiesu sistēmai, tādēļ ir svarīgi, lai tiesas spriešanai zvērināto tiesās būtu pienācīgas procesuālās garantijas, piemēram, tiesas priekšsēdētājs izskaidro zvērinātajiem juridiskos aspektus vai iegūtos pienākumus, ka zvērinātajiem tiek uzdoti precīzi jautājumi. Turklāt taisnīgas tiesas prasību ievērošana ir jāvērtē procesā kopumā, ņemot vērā arī personai pieejamās pārsūdzības iespējas.

Piemērojot šos vispārīgos principus izskatāmajā lietā, ECT konstatēja, ka procesa sākumā pilnībā tika nolasīts apsūdzības raksts, ka turpinājumā atbilstoši sacīkstes principam tika izvērtēts katrs pierādījums un ka iesniedzēja un viņas advokāts varēja uzdot jautājumus lieciniekiem un paust viedokli par sniegtajām liecībām. Arī zvērinātajiem uzdotie jautājumi tika nolasīti tiesas sēdē, turklāt pusēm šie jautājumi tika izsniegti arī rakstveidā. ECT uzsvēra, ka iesniedzējas sūdzība galvenokārt ir par to, ka zvērinātie savā spriedumā lēma pretēji psihiatru konsīlija secinājumam par iesniedzējas spēju kontrolēt savu rīcību, taču šajā sakarā ECT norādīja, ka pierādījumu pieļaujāmība un vērtēšana ir atkarīga no nacionālo tiesību normām, turklāt savā ziņojumā psihiatru konsīlijs norādīja, ka sniedz savu viedokli, nevis “absolūtu zinātnisku patiesību”, un psihiatru konsīlija ziņojums bija tikai viens no tiesas procesā izvērtētajiem pierādījumiem.

Augšminēto apsvērumu dēļ ECT balsojumā ar 10 balsīm *par* un 7 balsīm *pret* secināja, ka process kopumā ir bijis taisnīgs un ka ECK 6.panta 1.punkts nav pārkāpts.

Spriedumam ir pievienoti vairāku tiesnešu atsevišķie viedokļi.

Komentārs

ECT Lielās palātas spriedums lietā *Lhermitte pret Beļģiju* apstiprina līdzšinējo ECT pieeju zvērināto tiesām, taču iemesls pretrunīgajam balsojumam ir 7 tiesnešu viedoklis, ka iepriekšējā praksē noformulētie principi izskatāmajā lietā nav piemēroti pareizi.

24. *Lupeni Greek Catholic Parish un citi pret Rumāniju*

Iesniegums Nr.76943/11, ECT Lielās palātas 2016.gada 29.novembra spriedums.

Lietas būtība

1948.gadā Grieķijā komunistiskā vara pieņēma likumu, ar kuru tā likvidēja Grieķijas katoļu baznīcu, visus tās īpašumus atdodot valstij, izņemot draudžu īpašumus, par kuriem bija jālemt īpaši izveidotai komisijai, taču tā savu darbu nekad neuzsāka, un draudžu īpašumi tika nodoti Pareizticīgo baznīcai. Arī Rumānijā 1967.gadā Lupeni grieķu-katoļu draudzei (pirmā iesniedzēja) piederošā baznīcas ēka un zeme tika nodoti Rumānijas Pareizticīgo baznīcai.

Pēc komunistiskā režīma krišanas Rumānijas likumdevējs 1990.gadā ar īpašu likumu noteica, ka grieķu-katoļu baznīcas draudzēm piederējušais īpašums, kas tika nodots Pareizticīgo baznīcai, juridisko statusu noteiks apvienota komitejā, kurā būs abu baznīcu amatpersonas. Likums paredzēja, ka lēmumi tiks pieņemti, "ņemot vērā kopienas, kurā atrodas īpašums (*in possession of property*), dievlūdžēju vēlmes". 2004.-2005.gadā šis īpašais likums tika grozīts, paredzot, ka domstarpību gadījumā strīds var tikt nodots tiesai vispārēja kārtībā.

Lupeni grieķu-katoļu draudze tika atjaunota 1996.gadā, tā pieder Lugoj grieķu-katoļu diacēzei (otrā iesniedzēja) un Lupeni grieķu-katoļu arhibīskapijai (trešā iesniedzēja). 2001.gadā otrā sūdzības iesniedzēja ierosināja tiesvedību, lai atjaunotu īpašumtiesības uz 1967.gadā atņemto baznīcas ēku un zemi. Pirmās instances tiesa šo prasību apmierināja, taču apelācijas un 2011.gadā arī kasācijas instances lēma, ka atbilstoši īpašajam likumam, jāņem vērā kopienas dievlūdžēju vēlmes (vairums no tiem piederēja Pareizticīgo baznīcai), kuri esot atteikušies atdot īpašumus.

Sūdzības iesniedzēji uzskatīja, ka ir pārkāptas viņu ECK 6.panta 1.punktā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu vairāku iemeslu dēļ: pirmkārt, tiesvedība ir bijusi pārāk ilga; otrkārt, viņu tiesības uz pieeju tiesai bijušas tikai iluzoras; treškārt, ir pārkāpts tiesiskās noteiktības princips. Tāpat sūdzības iesniedzēji uzskatīja, ka ir pārkāpts ECK 14.pantā nostiprinātais diskriminācijas aizliegums kopsakarā ar ECK 6.panta 1.punktu.

2015.gada 19.maijā ECT palāta pasludināja spriedumu, kurā tā vienbalsīgi atzina, ka ECK 6.panta 1.punkts nav pārkāpts saistībā ar tiesībām uz pieeju tiesai un tiesiskās noteiktības principu, bet ir pārkāpts saistībā ar procesa ilgumu. Tāpat ECT palāta vienbalsīgi atzina, ka ECK 14.pants (diskriminācijas aizliegums) kopsakarā ar ECK 6.panta 1.punktu nav pārkāpts. 2015.gada 19.oktobrī ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija apmierināja iesniedzēju lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajai palātai.

Pieņemamības stadija: sūdzības pieņemamība izskatīšanai pēc būtības netika apstrīdēta.

Izskatīšana pēc būtības

Pievērosoties sūdzībai par tiesību uz pieeju tiesai iespējamiem pārkāpumiem, ECT atgādināja, ka tiesības uz pieeju tiesai ir neatņemama taisnīgas tiesas sastāvdaļa un ka ECK 6.pants garantē ikvienam tiesības uzsākt procesu tiesā savu civilo tiesību un pienākumu noteikšanā. Tiesībām uz pieeju tiesai jābūt efektīvām un praktiskām, nevis tikai teorētiskām un iluzorām, un tas nozīmē, ka personai jābūt tiesībām ne tikai uzsākt procesu, bet arī panākt strīda atrisināšanu tiesā. Taču ECT arī atgādināja, ka tiesības uz pieeju tiesai nav absolūtas un ka tām ir pieļaujami ierobežojumi, ja vien šie ierobežojumi ir vērsti uz leģitīma mērķa sasniegšanu un ja tie ir samērīgi ar šo mērķi. Piemērojot šos principus izskatāmajā lietā un atbildot uz iesniedzēju argumentu, ka dievlūdžēju, vairums no kuriem pieder Pareizticīgo baznīcai, viedokļa vērā ņemšana procesā par īpašuma atdošanu tiesības uz pieeju tiesai padara tikai iluzoras, jo lietas iznākums ir jau iepriekš paredzams, ECT norādīja, ka sūdzības iesniedzēji tomēr varēja uzsākt procesu, ka strīdu izskatīja trīs tiesu instances un ka katrā instancē tika pieņemts motivēts spriedums. ECT uzsvēra, ka citās lietās Rumānijas tiesas Pareizticīgo baznīcas dievlūdžēju vēlmes bija atzinušas par nepamatotām, savukārt izskatāmajā lietā šādas vēlmes nebija vienīgais un izšķirošais iemesls, kādēļ nacionālās tiesas neapmierināja iesniedzēju pieteikumu; citiem vārdiem sakot, iesniedzējiem negatīva iznākuma iemesls bija nevis tiesību uz pieeju tiesai ierobežojumi, bet gan strīdam piemērojamās materiālo tiesību normas. Šo iemeslu dēļ ECT balsojumā ar 12 balsīm *par* un 5 balsīm *pret* nolēma, ka ECK 6.panta 1.punkts daļā par tiesībām uz pieeju tiesai nav pārkāpts.

Jautājumā par tiesiskās noteiktības principu iesniedzēji apgalvoja, ka atbilstoši 1990.gada likuma tekstam kopienas dievlūdēju vēlmes ir jāņem vērā tikai apvienotajās komitejās, nevis tiesas procesā, tādēļ šī kritērija izmantošana tiesās ir patvaļīga, turklāt tiesu praksē trūkst vienveidības. Izskatot šo sūdzību, ECT Lielā palāta noformulēja 5 atziņas, kas izmantojami gadījumos, kad jāizšķir jautājums par pretrunīgu nacionālo tiesu praksi un tiesiskās noteiktības principa ievērošanu: (1) tiesiskās noteiktības princips netieši ir ietvers visās ECK garantētajās tiesībās un ir viens no likuma varas elementiem; (2) tajā pašā laikā iespēja, ka tiesu nolēmumi ir pretrunīgi, ir neatņemama iezīme tiesu sistēmā, kurā tiesu jurisdikcija ir teritoriāla, un pretrunas pašas par sevi nav neatbilstošas ECK; (3) tiesiskā noteiktība un tiesiskā pašāvēība nerada tiesības uz tiesu prakses vienveidību; tiesu prakses attīstība nekādi nav pretrunā ar pienācīgu tiesas spriešanu (*proper administration of justice*), jo elastības trūkums noliegtu jebkādas reformas vai uzlabojumus; (4) salīdzināt atšķirīgus nacionālo tiesu nolēmumus nav ECT uzdevums; ECT ir jārespektē nacionālo tiesu neatkarība; (5) lai izlemtu, vai pretrunīgi nacionālo tiesu galīgie nolēmumi veido tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu, ECT pirmkārt ņems vērā, vai nacionālo tiesu praksē pastāv “fundamentālas un ilgstošas atšķirības”; otrkārt, vai nacionālajās tiesībās ir radīts mehānisms šādu pretrunu novēršanai; treškārt, vai šis mehānisms ir izmantots un cik tas bijis efektīvs. Piemērojot šīs atziņas izskatāmajā lietā, ECT norādīja, ka strīds ir radies pretrunīgās Augstākās tiesas prakses dēļ, kura līdz pat 2012.gadam dažādos nolēmumos dažādi interpretēja gan 1990.gada likuma sākotnējās redakcijas normu par to, vai gadījumā, ja apvienotā komiteja domstarpību dēļ nevar pieņemt lēmumu, strīdu var nodot tiesai, gan arī šī likuma normas pēc 2004.-2005.gada grozījumiem jautājumā par to, vai attiecīgās kopienas dievlūdēju vēlmes ir jāņem vērā tikai apvienotās komitejas procesā, vai arī tiesas procesā. ECT ieskatā tas nozīmēja, ka Rumānijā pastāvēja “fundamentālas un ilgstošas atšķirības” pēdējās tiesu instances praksē, un tādēļ pievērsās jautājumam par to, vai pastāvēja un tika izmantots mehānisms atšķirību novēršanai. ECT konstatēja, ka Rumānijas Civilkodeksā ir iekļauta norma, kas ļauj gan prokuratūrai, gan apelācijas instances tiesai lūgt Augstāko tiesu sniegt kādas tiesību normas interpretāciju, kā arī norma, ka Augstākā tiesa prakses vienveidošanai var sniegt zemākām tiesām saistošu skaidrojumu par normas interpretāciju. Taču izskatāmajā lietā neviens no šiem mehānismiem netika izmantots, kas savukārt nozīmēja, ka būtiskās atšķirības tiesu praksē ilgstoši ietekmēja daudzas personas. Tādēļ ECT vienbalsīgi atzina, ka ir pārkāpts ECK 6.panta 1.punkts daļā par tiesiskās noteiktības principu.

Savukārt jautājumā par tiesvedības termiņu ECT konstatēja, ka otrai iesniedzējai tiesvedība ir ilgusi vairāk nekā 10 gadus, bet pirmajai un trešajai iesniedzēja – aptuveni 5 gadus trīs tiesu instancēs, turklāt ECT ieskatā sūdzības iesniedzēji nebija vainojami procesa ieilgšanā. Lai gan ECT atzina, ka lieta ir bijusi pietiekami sarežģīta, tā uzskatīja, ka atbildību par trūkumiem procesā ir jāuzņemas valstij, tādēļ vienbalsīgi atzina, ka ir pārkāpts ECK 6.panta 1.punkts daļā par tiesvedības ilgumu.

Visbeidzot, izskatot sūdzību, ka ir pārkāpts arī ECK 14.pantā nostiprinātais diskriminācijas aizliegums kopsakarā ar ECK 6.panta 1.punktu, attiecībā uz pieeju tiesai un iespējamo atšķirīgo attieksmi pret iesniedzējiem, salīdzinot ar attieksmi pret Pareizticīgo baznīcas draudzēm, ECT norādīja, ka abu baznīcu draudzēm bija iespējas vērsties tiesā, un balsojumā ar 12 balsīm *par* un 5 balsīm *pret* nolēma, ka ECK 14.pants nav pārkāpts. Savukārt attiecībā uz tiesiskās noteiktības principa ievērošanu, ECT balsojumā ar 16 balsīm *par* un 1 balsi *pret* nolēma, ka, ņemot vērā tās secinājumus par ECK 6.panta 1.punkta ievērošanu šajā daļā, nav nepieciešams atsevišķi vērtēt ECK 14.panta ievērošanu

Spriedumam ir pievienoti vairāku tiesnešu atsevišķie viedokļi.

Piešķirtā atlīdzība

17 821 eiro (4 700 eiro par morālo kaitējumu, 13 121 eiro par tiesāšanās izdevumiem).

Komentārs

ECT Lielās palātas spriedums lietā *Lupeni Greek Catholic Parish un citi pret Rumāniju* apkopo līdzšinējo ECT judikatūru jautājumā par valstu pienākumu, ciktāl tas ir iespējams, nodrošināt nacionālo tiesu prakses vienveidību, kā arī apraksta kritērijus, kuri izmantojami, lai vērtētu, vai vienveidības trūkums apdraud tiesisko pašāvēību. Taču nekādu būtisku pavērsieni ECT pieejā šis spriedums neveido.

25. *Paposhvili pret Beļģiju*

Iesniegums Nr.41738/10, ECT Lielās palātas 2016.gada 13.decembra spriedums.

Lietas būtība

1998.gadā sūdzības iesniedzējs – Gruzijas valstspiederīgais – kopā ar sievu un bērnu ieradās Beļģijā, un nākamajā dienā pēc ierašanās lūdza piešķirt patvērumu. Laika posmā no 1998.gada līdz 2007.gadam iesniedzējs tika notiesāts par vairākiem noziegumiem, tostarp par laupīšanu, kas saistīta ar vardarbību, kā arī par dalību kriminālā organizācijā. Ieslodzījumā iesniedzējam tika konstatētas vairākas dzīvībai bīstamas slimības, tajā skaitā leikēmija un tuberkuloze, kas tika ārstētas cietuma slimnīcā.

2007.gadā Beļģijas atbildīgā iestāde nolēma izraidīt iesniedzēju no valsts, kā arī liegt viņam iebraukšanas tiesības Beļģijā uz 10 gadiem, jo viņš radīja draudus sabiedrībai. Izraidīšanas rīkojums varēja tikt izpildīts pēc iesniedzēja cietumsoda izciešanas, taču tas nenotika, jo iesniedzējs turpināja ārstēšanos. 2009.gadā iesniedzēja sievai un bērniem tika piešķirta uzturēšanās atļauja Beļģijā uz nenoteiktu laiku. 2010.gadā Beļģijas iestāde atkārtoti izdeva izraidīšanas rīkojumu, kā arī rīkojumu par viņa aizturēšanu. Iesniedzējs tika nogādāts nelegālo imigrantu izmitināšanas centrā, lai tālāk viņu nogādātu atpakaļ Gruzijā, taču izraidīšanas rīkojuma izpilde tika apturēta, jo ECT piemēroja ECT Reglamenta 39.pantā paredzēto pagaidu aizsardzību. Iesniedzējs tika atbrīvots no nelegālo imigrantu izmitināšanas centra, savukārt viņa izraidīšanas rīkojums tika vairākkārt pagarināts un visbeidzot atcelts. Vēlāk iesniedzējs atkārtoti tika aizturēts par zādzībām no veikaliem.

Sūdzības iesniedzējs apgalvoja, ka viņa izraidīšana uz Gruziju pārkāptu ECK 2.panta (tiesības uz dzīvību) un 3.panta (spīdzināšanas aizliegums) prasības, jo Gruzijā viņam netiks nodrošināta nepieciešamā veselības aprūpe, un ņemot vērā viņam atlikušo jau tā neilgo laiku dzīvošanai, izraidīšana vēl vairāk paātrinātu viņa nāvi. Tāpat iesniedzējs sūdzējās, ka viņa izraidīšana uz Gruziju un liegums atgriezties Beļģijā 10 gadus pārkāps viņa ECK 8.pantā garantētās tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, jo viņš tiks šķirts no ģimenes, kurai ir piešķirta uzturēšanās atļauja Beļģijā.

2014.gada 17.aprīlī ECT palāta pasludināja spriedumu, kurā vienbalsīgi atzina, ka iesniedzēja izraidīšana uz Gruziju nepārkāps ECK 2.pantu un 3.pantu, un balsojumā ar 6 balsīm *par* un 1 balsi *pret*, ka arī ECK 8.pants nav pārkāpts. 2015.gada 20.aprīlī ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija apmierināja iesniedzēja lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajai palātai.

2016.gada jūnijā iesniedzējs nomira.

Pienemamības stadija

ECT atzina, ka iesniedzēja tuviniekiem ir tiesības pēc viņa nāves turpināt tiesvedību iesniedzēja vietā, kā arī konstatēja, ka izskatāmā lieta skar nozīmīgu jautājumu, proti, smagi slimu ārvalstnieku izraidīšanu no valsts. Tādēļ ECT uzskatīja, ka iesniedzēja sūdzība nevar tikt svītrotā no izskatāmo lietu saraksta, un tās izskatīšana ir jāturpina ECK un tās protokolos paredzēto tiesību aizsardzības interesēs.

Izskatīšana pēc būtības

Vērtējot iesniedzēja sūdzību par ECK 3.pantu, ECT visupirms atgādināja, ka valsts var kontrolēt ārvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos to teritorijā, taču ārvalstnieka izraidīšana var radīt valsts atbildību ECK 3.panta izpratnē, ja pastāv patiesi draudi, ka izraidīšanas rezultātā galamērķa valstī persona cietīs no vardarbības vai necilvēcīgas apiešanās. Turpinājumā ECT sniedza pārskatu par savu līdzšinējo praksi lietās par smagi slimu ārvalstnieku izraidīšanu, secinot, ka tā ir konstatējusi ECK 3.panta pārkāpumus tajos gadījumos, kad izraidītā persona ir bijusi tuvu nāvei, kas, kā atzina ECT, liedz citām smagi slimām personām šī panta aizsardzību. Tādēļ ECT uzskatīja par nepieciešamu pārskatīt savu pieeju, lai nodrošinātu, ka ECK paredzētās tiesības ir praktiskas un efektīvas, ne tikai iluzoras un teorētiskas. Turpinājumā ECT secināja, ka “citi īpaši izņēmuma gadījumi”, kad smagi slimas personas izraidīšana varētu nonākt pretrunā ar ECK 3.pantu, ir situācijas, kurās tiek izraidīta persona, neskatoties uz to, ka pastāv pamatoti iemesli uzskatīt, ka šī persona, pat ja viņai nedraud tūlītēja nāve, pienācīgas ārstēšanas trūkuma dēļ galamērķa valstī saskartos ar reālu risku, ka viņas

veselība nopietni, ātri un neatgriezeniski pasliktinātos, kas savukārt radītu šai personai smagas ciešanas, vai arī būtiski samazinātu paredzamo dzīves ilgumu.

Pievēršoties izskatāmās lietas faktiem, ECT konstatēja, ka Beļģijas iestādes, neskatoties uz viņu rīcībā esošo informāciju par iesniedzēja veselības stāvokli, nebija vērtējušas risku iesniedzēja veselībai, ja viņš tiktu izraidīts uz Gruziju, kā arī nebija vērtējušas iesniedzējam nepieciešamās ārstēšanās pieejamību Gruzijā. ECT uzskatīja, ka Beļģijas iestāžu rīcībā nebija pietiekamas informācijas, lai varētu pārliecināties, ka iesniedzējs, atgriežoties Gruzijā, necietīs no sliktas apiešanās ECK 3.panta izpratnē. Tādēļ ECT vienbalsīgi lēma, ka gadījumā, ja iesniedzējs būtu izraidīts uz Gruziju, neizvērtējot minētos apstākļus, tas veidotu ECT 3.panta pārkāpumu. Ievērojot šos secinājumus, ECT uzskatīja, ka nav nepieciešams vērtēt iesniedzēja sūdzību par ECK 2.panta iespējamo pārkāpumu.

Vērtējot iesniedzēja sūdzību par ECK 8.panta iespējamo pārkāpumu no valsts pozitīvā pienākuma skatpunkta, proti, vai Beļģijas iestādēm bija pienākums atļaut iesniedzējam uzturēties Beļģijā, lai viņš varētu būt kopā ar ģimeni, ECT norādīja, ka Beļģijas iestādes nebija vērtējušas iesniedzēja izraidīšanas uz Gruziju ietekmi uz viņa ģimenes dzīvi, proti, nebija vērtējušas, ciklāl iesniedzējs veselības stāvokļa dēļ ir atkarīgs no savas ģimenes. ECT ieskatā Beļģijai bija procesuāls pienākums vērtēt, vai varēja saprātīgi sagaidīt, ka iesniedzēja ģimene atgriezīsies Gruzijā kopā ar viņu, vai arī – noliedzošas atbildes gadījumā – vai iesniedzēja tiesību uz ģimenes dzīves neaizskaramību ievērošanai nebija nepieciešams ļaut viņam turpināt uzturēties Beļģijā. Rezultātā ECT vienbalsīgi lēma, ka gadījumā, ja iesniedzējs būtu izraidīts uz Gruziju, neizvērtējot visus augšminētos apstākļus, būtu pieļauts arī ECT 8.panta pārkāpums.

Piešķirtā atlīdzība

5 000 eiro par tiesāšanās izdevumiem.

Komentārs

Šis spriedums tiek uzskatīts par vienu no svarīgākajiem 2016.gada ECT nolēmumiem, jo ECT ir mainījusi savu judikatūru jautājumā par smagi slimu ārvalstnieku izraidīšanu no valsts. Proti, ECT ir atkāpusies no salīdzinoši šaurās ECK 3.panta interpretācijas lietā *N. pret Apvienoto Karalisti* par smagi slimas sievietes izraidīšanu uz Ugandu, kur viņa vēlāk mira. Jaunā ECT pieeja pēc būtības ierobežo valstu iespējas izraidīt ārvalstniekus, taču cilvēktiesību aizstāvji ECT nostāju vērtē pozitīvi²⁸.

26. *Bélané Nagy pret Ungāriju*

Iesniegums Nr.53080/13, ECT Lielās palātas 2016.gada 13.decembra spriedums.

Lietas būtība

1975.-1997.gadā sūdzības iesniedzēja bija nodarbināta un maksāja likumā noteiktās sociālās iemaksas, savukārt 1997.-1998.gadā viņa saņēma bezdarbnieka pabalstu. 2001.gadā sūdzības iesniedzējai tika piešķirta invaliditātes pensija, jo slimības dēļ viņa bija zaudējusi 67% darbaspēju. 2008.gadā tika grozīts normatīvais regulējums par veselības stāvokļa novērtēšanas metodoloģiju. Izmantojot jauno metodoloģiju, 2009.gadā iesniedzējas invaliditāte tika novērtēta 40% apmērā, kas, kā apgalvoja Ungārijas valdība, liecināja par veselības stāvokļa uzlabošanos, savukārt iesniedzēja apgalvoja, ka atšķirības novērtējumā iemesls ir atšķirīgas metodoloģijas izmantošana un ka viņas veselības stāvoklis nav uzlabojies. Jaunā novērtējuma rezultātā no 2010.gada 1.februāra tika pārtraukta invaliditātes pensijas izmaksāšana sūdzības iesniedzējai, kas tobrīd bija aptuveni 200 eiro mēnesī.

2012.gada 1.janvārī stājās spēkā jauns likums par invaliditāti un ar to saistītiem pabalstiem, kas ieviesa jaunu kritēriju invaliditātes pensijas saņemšanai, proti, vismaz 1095 dienas 5 gadu laikā pirms pensijas pieprasīšanas par personu ir veiktas iemaksas sociālās drošības sistēmā (*person is covered by*

²⁸ Peroni, L. "Paposhvili v. Belgium: Memorable Grand Chamber Judgment Reshapes Article 3 Case Law on Expulsion of Seriously Ill Persons". Pieejams šeit: <https://strasbourgobservers.com/2016/12/15/paposhvili-v-belgium-memorable-grand-chamber-judgment-reshapes-article-3-case-law-on-expulsion-of-seriously-ill-persons/>

social security); ja persona neatbilst šim kritērijam, tā tomēr varētu saņemt invaliditātes pensiju, ja pārtraukums iemaksās nav bijis ilgāks par 30 dienām visas viņas karjeras laikā, vai arī 2011.gada 31.decembrī persona saņēma invaliditātes pensiju.

2012.gada augustā sūdzības iesniedzēja atkārtoti lūdza piešķirt invaliditātes pensiju. Sliktā veselības stāvokļa dēļ (starplaikā viņas invaliditāte tika novērtēta 50% apmērā) viņa šādu pensiju varētu saņemt, taču sūdzības iesniedzēja nevarēja izpildīt jauno 2012.gada likuma kritēriju, jo viņas sociālās apdrošināšanas periods bija 947 dienas, pārtraukums iemaksās ir bijis ilgāks par 30 dienām, un 2011.gada 31.decembrī viņa nesaņēma invaliditātes pensiju vai rehabilitācijas pabalstu. Šo iemeslu dēļ iesniedzējas lūgums tika noraidīts.

Sūdzības iesniedzēja uzskatīja, ka ir pieļauts viņas ECK 1.protokola 1.pantā garantēto tiesību uz īpašumu pārkāpums.

2015.gada 10.februārī ECT palāta pasludināja spriedumu, kurā balsojumā ar 4 balsīm *par* un 3 balsīm *pret*, atzina, ka ir pieļauts ECK 1.protokola 1.panta pārkāpums. 2015.gada 1.jūnijā ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija apmierināja Ungārijas valdības lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajai palātai.

Pieņemamības stadija

Ungārijas valdība izvirzīja argumentu, ka sūdzība neatbilsti ECK *ratione materiae*, proti, ka ECK 1.protokola 1.pants nav attiecināms uz izskatāmo lietu, taču ECT atzina, ka šis iebildums ir cieši saistīts ar sūdzības būtību, tādēļ abi jautājumi ir skatāmi kopā.

Izskatīšana pēc būtības

ECT visupirms vērtēja, vai ir uzskatāms, ka sūdzības iesniedzējai bija “tiesības uz īpašumu” ECK 1.protokola 1.panta izpratnē, un atgādināja, ka jēdziens “īpašums” nozīmē ne tikai materiālus labumus, bet arī tiesības un intereses. ECK negarantē tiesības iegūt īpašumu, taču atsevišķos gadījumos ECK 1.protokola 1.pants aizsargā arī leģitīmas gaidas (*legitimate expectation*) iegūt īpašumu, ja vien tās nav vienkārši cerības iegūt īpašumu un ja vien šīm mantiskajām interesēm ir pienācīgs pamatojums nacionālajās tiesībās. ECT arī uzsvēra, ka ECK 1.protokola 1.pants negarantē tiesības saņemt noteikta apmēra pensiju, taču pensijas apmēra būtiska samazināšana vai pensijas izmaksas pārtraukšana var būt iejaukšanās personas tiesībās uz īpašumu. ECT atgādināja, ka sūdzības iesniedzēja gandrīz 10 gadus saņēma invaliditātes pensiju un ka nav noliedzams, ka visu šo laiku iesniedzēja leģitīmi sagaidīja, ka viņa turpinās šo pensiju saņemt, ja viņas veselības stāvoklis neuzlabosies. ECT ieskatā tas, ka 2009.gadā tika pārtraukta invaliditātes pensijas izmaksāšana, neatņēma iesniedzējai leģitīmo paļaušanos, ka viņa šo pensiju atkal saņems, ja viņas veselības stāvokļa novērtējums atbilst likumā paredzētajiem kritērijiem, un tas, ka pēc jaunā likuma spēkā stāšanās iesniedzēja 2012.gadā lūdza viņai piešķirt invaliditātes pensiju, bija nevis centieni “iegūt īpašumu”, bet gan centieni īstenot šo leģitīmo paļaušanos. ECT īpaši uzsvēra, ka starp lietas pusēm nav strīda, ka iesniedzējai būtu tiesības saņemt invaliditātes pensiju veselības stāvokļa dēļ arī 2012.gada likuma izpratnē, taču šo iespēju viņai liedza jaunais kritērijs par sociālās apdrošināšanas periodu.

Augšminēto apsvērumu gaismā ECT secināja, ka iesniedzējai bija “īpašums” ECK izpratnē un ka 2012.gada likums iejaucās tiesību uz īpašumu īstenošanā, tādēļ turpinājumā ECT pievērsās iejaukšanās pamatojuma vērtēšanai. ECT piekrita, ka izskatāmajā lietā iejaukšanās tiesībās uz īpašumu bija paredzēta likumā un bija vērsta uz leģitīma mērķa – sabiedrības kopējo līdzekļu aizsardzības – sasniegšanu. Jautājumā par iejaukšanās samērīgumu ECT neapšaubīja, ka normatīvajā regulējumā sociālās drošības jomā var tikt izdarīti grozījumi, lai reaģētu uz izmaiņām sabiedrībā un viedokļu evolūciju par to, kam ir nepieciešama sociālā palīdzība. Taču gadījumos, kad šādu grozījumu rezultātā persona vairs nav tiesīga saņemt sociālo palīdzību, nepieciešams īpaši rūpīgi izvērtēt konkrētās personas situāciju, jo nesamērīga sloga uzlikšana personai nevar tikt atzīta par samērīgu ECK izpratnē. ECT izskatāmajā lietā nacionālais normatīvais regulējums nesasniedza taisnīgu līdzsvaru starp visas sabiedrības interesēm un iesniedzējas interesēm, jo likumā netika iekļauti nekādi pārejas noteikumi, un personai nelabvēlīgākie nosacījumi pēc būtības tika piemēroti ar atpakaļejošu spēku. Šo iemeslu dēļ ECT balsojumā ar 9 balsīm *par* un 8 balsīm *pret* atzina, ka ir

pieļauts ECK 1.protokola 1.panta pārkāpums. Spriedumam ir pievienots vairāku tiesnešu atsevišķie viedokļi.

Pieškirtā atlīdzība

27 795.05 eiro (10 000 eiro par mantiskajiem zaudējumiem, 5 000 par morālo kaitējumu, 12 795.05 eiro par tiesāšanās izdevumiem).

Komentārs

Kā liecina balsojums, spriedums lietā *Bélané Nagy pret Ungāriju* nav vērtējams viennozīmīgi, un lielākās neskaidrības iezīmējas jautājumā par to, vai sūdzības iesniedzējai 2012.gada sākumā bija “īpašums” ECK izpratnē. ECT tiesneši, kuri bija balsojuši *pret* pārkāpuma konstatēšanu, savā atsevišķajā viedoklī uzsver, ka ECT Lielās palātas vairākums jautājuma par “īpašuma” esamību izlemšanai nepamatoti izmanto to Ungārijas likumu, kas 2012.gada sākumā vairs nebija spēkā, savukārt 2012.gada likuma izpratnē sūdzības iesniedzēja noteikti nevarēja leģitīmi paļauties, ka viņai tiks piešķirta invaliditātes pensija, un tādēļ arī ECK 1.protokola 1.pants šim strīdam nav piemērojams. Iespējams, ka ECK pārkāpuma konstatēšanai šajā lietā liela loma bija tam, ka invaliditātes pensija bija sūdzības iesniedzējas vienīgais iztikas avots. Kopumā jāsecina, ka ECK 1.protokola 1.panta piemērošanā strīdiem par pabalstu un pensiju piešķiršanu un apmēriem ECT judikatūra vēl tikai veidojas.

27. *Khlaifia un citi pret Itāliju*

Iesniegums Nr.16483/13, ECT Lielās palātas 2016.gada 15.decembra spriedums.

Lietas būtība

2011.gada septembrī, “arābu pavasara” notikumu laikā, 3 sūdzības iesniedzēji kopā ar citām personām pameta Tunisiju un laivās devās uz Itāliju. Itālijas krasta apsardze šīs laivas pārtvēra, un pavadīja tās uz Lampedūzas salas ostu. Sūdzības iesniedzēji tika nogādāti uz Sākotnējās uzņemšanas un palīdzības centru (Centrs), kur, kā apgalvoja iesniedzēji, viņiem bija jāuzturas netīrās un pārapdzīvotās telpās. Dažas dienas vēlāk iesniedzēji tika nogādāti uz kuģiem *Vincent* un *Audace*, kas atradās Palermo ostā. Iesniedzēji apgalvoja, ka migranti uz šiem kuģiem tika izvietoti restorānu telpās, aizliedzot iekļūt kajītēs, ka viņi bijuši spiesti gulēt uz grīdas, ka uz klāja tiem bijis atļauts iziet tikai uz dažām minūtēm divas reizes dienā, ka esot bijis jāgaida vairākas stundas, lai varētu izmantot tualeti. Septembra beigās iesniedzēji tika nogādāti atpakaļ Tunisijā. Itālijas valdība ECT iesniedza 3 lēmumus, kuri pieņemti 2011.gada septembra beigās un kuros trīs sūdzības iesniedzējiem tiek liegts iebraukt Itālijā, jo viņi centušies valstī iekļūt, apejot robežkontroles punktus.

Sūdzības iesniedzēji uzskatīja, ka uzturēšanās Centrā un uz kuģiem Palermo ostā ir uzskatāma par brīvības atņemšanu ECK 5.panta izpratnē un ka šī brīvības atņemšana ir bijusi prettiesiska, jo neatbilst ECK 5.panta 1.punkta prasībām, ka pretēji ECK 5.panta 2.punkta prasībām viņi nav informēti par brīvības atņemšanas iemesliem un ka pretēji ECK 5.panta 4.punkta prasībām viņiem nav bijusi iespēja apstrīdēt tiesā brīvības atņemšanas tiesiskumu. Tāpat iesniedzēji uzskatīja, ka uzturēšanās apstākļi Centrā un uz kuģiem pārkāpa ECK 3.pantā nostiprināto pazemojošas apiešanās aizliegumu. Visbeidzot, iesniedzēji apgalvoja, viņu nogādāšana atpakaļ Tunisijā ir uzskatāma par kolektīvu ārzemnieku izraidīšanu, jo laikā, kamēr viņi atradās Itālijā, viņiem netika izsniegts neviens dokuments, un netika pieņemti individuāli lēmumi par konkrētas personas izraidīšanu, un ka tādējādi ir pārkāpts ECK 4.protokola 4.pants.

2015.gada 1.septembrī ECT palāta pasludināja spriedumu, kurā vienbalsīgi atzina, ka ir pieļauts ECK 5.panta 1., 2. un 4.punkta pārkāpums un ka ECK 3.pants nav pārkāpts attiecībā uz apstākļiem uz kuģiem, savukārt balsojumā ar 5 balsīm *par* un 2 balsīm *pret* atzina, ka ir pieļauts ECK 3.panta pārkāpums attiecībā uz uzturēšanās apstākļiem Centrā, ka ir pieļauts ECK 4.protokola 4.panta pārkāpums, kā arī ECK 13.panta kopsakarā ar ECK 3.pantu un 4.protokola 4.pantu pārkāpums. 2015.gada 1.decembrī ECT Lielās palātas 5 tiesnešu kolēģija apmierināja Itālijas valdības lūgumu nodot lietu atkārtotai izskatīšanai ECT Lielajai palātai.

Pienemamības stadija

ECT noraidīja Itālijas valdības argumentu, ka iesniedzēji nav izmantojuši visus viņiem pieejamos nacionālos tiesību aizsardzības mehānismus, jo nav pārsūdzējuši tiesneša lēmumus par liegumu iebraukt Itālijā. ECT Lielā palāta, tāpat kā ECT palāta, uzskatīja, ka Itālija šo argumentu ir izvirzījusi novēloti, jo tas nebija iekļauts valdības pirmajos komentāros, bet gan tikai vēlākās procesa stadijās.

Attiecībā uz ECK 5.pantu Itālija izvirzīja argumentu, ka iesniedzējiem nebija atņemta brīvība, jo Centrs nav brīvības atņemšanas vieta, bet gan iestāde, kas sniedz pirmo palīdzību un nodrošina higiēnas prasību ievērošanu, kamēr tiek noskaidrota migranta personība un izlemts par viņa nogādāšanu atpakaļ izcelsmes valstī. Savukārt uz kuģiem iesniedzēji viņu pašu drošības interesēs tika nogādāti pēc tam, kad Centru izpostīja ugunsgrēks. Itālijas ieskatā iesniedzēju uzturēšanās (*holding*) Centrā un uz kuģiem nav uzskatāma par arestu (*arrest*) vai aizturēšanu (*detention*), tādēļ ECK 5.pants nav piemērojams. ECT Itālijas argumentu noraidīja, atgādinot, ka gan Centrā, gan uz kuģiem iesniedzēji atradās pastāvīgā policijas uzraudzībā un viņiem bija liegts pamest šīs vietas. ECT atgādināja, ka tas, vai ir notikusi “brīvības atņemšana” ECK 5.panta izpratnē, nav atkarīgs no situācijas kvalifikācijas nacionālajās tiesībās, bet gan no faktiskajiem apstākļiem, kas ECT ieskatā izskatāmajā lietā viennozīmīgi ļauj secināt, ka iesniedzējiem bija atņemta brīvība un ka ECK 5.pants ir piemērojams izskatāmajai lietai.

Izskatīšana pēc būtības

Pievēršoties sūdzībai par prettiesisku brīvības atņemšanu, ECT iesākumā atgādināja, ka ECK 5.panta 1.punkta apakšpunktos ir sniegts izsmelošs uzskaitījums gadījumiem, kas ir pieļaujama personas brīvības atņemšana, un brīvības atņemšana šajā uzskaitījumā neiekļautu iemeslu dēļ ECK izpratnē ir prettiesiska. Atbilstoši ECK 5.panta 1.punkta (f) apakšpunktam, personai var tikt atņemta brīvība, ja tas notiek ar nolūku neļaut tai nelikumīgi ieceļot valstī vai ja personu ir paredzēts izraidīt no valsts; citiem vārdiem sakot, valsts var ierobežot ārvalstnieku tiesības uz brīvību imigrācijas kontekstā, taču arī šādā gadījumā brīvības atņemšana ir pieļaujama tikai saistībā ar jau uzsāktu izraidīšanas procesu un tikai tad, brīvības atņemšanai ir skaidrs likumisks pamats no nacionālo tiesību viedokļa. Itālijas valdība apgalvoja, ka uz iesniedzējiem nav attiecināms ECK 5.panta 1.punkta (f) apakšpunkts, jo iesniedzējiem esot ļauts uz īsu brīdi ieceļot valstī, taču ECT norādīja, ka Itālija nav norādījusi nevienu citu ECK 5.panta 1.punkta apakšpunktu, kas būtu piemērojams lietas faktiem, tādēļ ECT lietu izskatīja tieši (f) apakšpunkta ietvarā. ECT ieskatā iesniedzēju brīvības atņemšanai nebija pienācīga likumiska pamata, jo Itālijas tiesību akti iesniedzēju gadījumā nebija piemērojami, savukārt 2011.gada Itālijas un Tunisijas līguma par nelegālās migrācijas kontroli teksts nekad nav ticis publiskots, tādēļ nevar uzskatīt, ka iesniedzējiem bija zināmi šī līguma nosacījumi par vienkāršotu imigrantu atgriešanas kārtību un ka viņi būtu varējuši saprātīgi paredzēt šī līguma piemērošanas sekas.

Saistībā ar iesniedzēju sūdzību par to, ka viņi nav tikuši pienācīgi informēti par brīvības atņemšanas iemesliem ECT atsaucās uz savu secinājumu par to, ka iesniedzēju brīvības atņemšanai nebija tiesiska pamata, un tādēļ uzskatīja, ka Itālijas iestādes nemaz nebūtu varējušas izpildīt ECK 5.panta 2.punkta prasības. ECT atzina, ka iesniedzēji noteikti apzinājās, ka iekļūst Itālijā nelegāli, taču uzsvēra, ka informācija par personas kā migranta statusu un informācija par iespējamo izraidīšanu no valsts nevar aizstāt informāciju par brīvības atņemšanas iemesliem un pamatu.

Savukārt saistībā ar sūdzību par to, ka iesniedzējiem nebija iespējas apstrīdēt tiesā brīvības atņemšanas tiesiskumu ECT uzsvēra, ka gadījumos, kad persona nav pienācīgi informēta par brīvības atņemšanas iemesliem – kā tas ir noticis izskatāmajā lietā – tad tā nevar pienācīgi īstenot savas tiesības vērsties tiesā. Tādēļ ECT vēlreiz atsaucās atsaucoties uz saviem iepriekšējiem secinājumiem, un papildus vēl norādīja, ka arī tiesneša pieņemtie lēmumi par liegumu iebraukt Itālija nav uzskatāmi par brīvības atņemšanas tiesiskuma kontroli tiesā, jo šajos lēmumos nekādi netiek pieminēta brīvības atņemšana vai tās nepieciešamība, turklāt šie lēmumi iesniedzējiem tika paziņoti īsi pirms viņu nogādāšanas atpakaļ Tunisijā. Augšminēto apsvērumu gaismā ECT vienbalsīgi atzina, ka ir pieļauts ECK 5.panta 1.punkta, 2.punkta un 4.punkta pārkāpums.

Turpinājumā pievēršoties sūdzībām par uzturēšanās apstākļiem Centrā un uz kuģiem, ECT uzsvēra, ka ECK 3.pantā nostiprinātais spīdzināšanas, necilvēcīgas un pazemojošas apiešanās aizliegums ir absolūts, un no tā nav pieļaujamas nekādas atkāpes pat ārkārtas situācijās, piemēram, cīņā pret

terorismu vai organizēto noziedzību. Vienlaikus ECT atgādināja, ka ECK 3.pants ir piemērojams tikai tām situācijām, kur sliktā apiešanās ir pārsniegusi “minimālu ciešanu līmeni”, kas gan ir atkarīgs no katras konkrētās lietas apstākļiem, personas vecuma, dzimuma un veselības, un citiem apsvērumiem, piemēram, vai sliktās apiešanās mērķis bija cietušo pazemot (paturot prātā, ka šāda nolūka neesamība automātiski nenozīmē, ka ECK 3.pants nav pārkāpts), kādā kontekstā ir notikusi sliktā apiešanās, un vai cietušais būtu uzskatāms par mazākaizsargātu personu. ECT arī atgādināja, ka brīvības atņemšana neizbēgami rada ciešanas un pazemojumu, kas pats par sevi nav ECK 3.panta pārkāpums, taču apstākļi brīvības atņemšanas vietās nedrīkst būt tādi, kas pārsniedz šo neizbēgamo ciešanu līmeni. ECT uzsvēra, ka ECK normas ir attiecināmas arī uz imigrantu aizturēšanu ārvalstnieku ieeļošanas kontroles ietvaros, tajā skaitā prasības par kameras izmēru atbilstoši lietā *Muršić pret Horvātiju*²⁹ noformulētajiem kritērijiem. Visbeidzot, ECT atgādināja, ka sliktā apiešanās jāpierāda “bez saprātīgām šaubām”.

Piemērojot šos vispārīgos apsvērumus izskatāmajai lietai, ECT piekrita Itālijas valdībai, ka apstākļi gan Centrā, gan uz kuģiem ir jāvērtē plašākas humanitārās krīzes kontekstā. ECT atgādināja, ka 2011.gada septembrī Itālija attiecībā uz Lampedūzas salu bija izsludinājusi ārkārtas stāvokli, jo nepilna gada laikā šajā un tai blakus esošajā salā no Ziemeļāfrikas ieradās vairāk nekā 50 000 personu, kas neizbēgami Itālijas iestādēm radīja milzīgas grūtības, lai šīs personas izmitinātu. Lai gan krīze pati par sevi nevar attaisnot ECK 3.panta pārkāpumu, ECT atzina, ka tā nedrīkst šo faktoru ignorēt. Attiecībā uz apstākļiem Centrā ECT norādīja, ka tie nebija ne tuvu ideāli, un Centrs bija pārapdzīvots un tādēļ nepiemērots, lai persona tajā uzturētos ilgāk par dažām dienām. Taču ECT atsaucās uz Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas apakškomitejas ziņojumu par vizīti Lampedūzas salā 2011.gada maijā, un uzsvēra šādus pozitīvus aspektus: Centrā pastāvīgi uzturējās ANO Augstā bēgļu komisāra biroja, Starptautiskās migrācijas, Sarkanā Krusta, organizācijas “Glābiet bērnus!” pārstāvji, kuri nodrošināja tulkus pakalpojumus un vidutājus starp migrantiem un Itālijas varas iestādēm; telpas, kurās uzturējās migranti, bija iekārtotas ļoti vienkārši, taču bija labi vēdināmas, un sanitārie mezgli bija atbilstoši Centra vajadzībām, kad tas darbojās ikdienas režīmā; ikviens lūgums veikt veselības pārbaudi tika apmierināts; sanitāro mezglu un pārtikas kvalitāti regulāri pārbaudīja Palermo pilsētas Veselības dienests. ECT uzskatīja, ka šo iemeslu dēļ apstākļi Centrā nav salīdzināmi ar imigrantu uzturēšanās vietām, kuras tā bija vērtējusi citās lietās un atzinusi par neatbilstošiem ECK 3.panta prasībām (piemēram, lietā *M.S.S. pret Beļģiju un Grieķiju*³⁰ ECT konstatēja, ka 110 kvadrātmetru lielā un slikti vēdinātā telpā uzturējās 145 personas, kurām nebija pieejams tīrs dzeramais ūdens). Saistībā ar pārapdzīvotību Centrā ECT konstatēja, ka Centrs bija paredzēts 804 personām, taču Itālijas valdības un sūdzības iesniedzēju viedokļi atšķīrās, cik personu faktiski uzturējās Centrā 2011.gada septembrī, lai gan abas puses bija vienisprātis, ka to bija daudz vairāk par 804. ECT ieskatā tas nozīmēja, ka iesniedzējiem neizbēgami bija jāsaskaras ar pārapdzīvotības radītām problēmām, taču tās nevar salīdzināt ar cietumu pārapdzīvotības problēmām, jo iesniedzēji varēja brīvi pārvietoties Centra teritorijā, varēja telefoniski sazināties ar ģimenes locekļiem, juristiem un humanitāro organizāciju darbiniekiem. ECT arī norādīja, ka sūdzības iesniedzēji, kas nebija ne nepilngadīgie, ne gados veci, Centrā uzturējās tikai dažas dienas. Savukārt attiecībā uz uzturēšanās apstākļiem uz kuģiem, kur pirmais iesniedzējs pavadīja 7 dienas, savukārt abi pārējie iesniedzēji – 5 dienas, ECT norādīja, ka iesniedzēju apgalvojumus par sliktajiem apstākļiem neapstiprina neviens neatkarīgs novērotājs; tā vietā šie apgalvojumi nonāk pretrunā ar Itālijas valdības iesniegto Palermo izmeklēšanas tiesneša un Itālijas parlamenta locekļa un policijas amatpersonu ziņojumiem par vizītēm uz kuģiem 2011.gada jūnijā un septembrī. Šajos ziņojumos gan tiesnesis, gan parlamenta loceklis norāda, ka migrantiem tiek sniegta nepieciešamā medicīniskā palīdzība, nodrošināts silts ūdens un pienācīgs ēdiens, ka ir pieejama lūgšanu telpa un nodrošināts arī apģērbs, savukārt ECT nesaskatīja nevienu iemeslu, kādēļ tai vajadzētu apšaubīt šo ziņojumu ticamību.

Ņemot vērā augšminētos apsvērumus, ECT vienbalsīgi atzina, ka ECK 3.pants nav pārkāpts ne saistībā ar apstākļiem Centrā, ne saistībā ar apstākļiem uz kuģiem Palermo ostā.

²⁹ *Muršić pret Horvātiju* (iesniegums Nr.7334/13), ECT Lielās palātas 2016.gada 20.oktobra spriedums.

³⁰ *M.S.S. pret Beļģiju un Grieķiju* (iesniegums Nr.30696/09), ECT Lielās palātas 2011.gada 21.janvāra spriedums.

Pievēršoties iesniedzēju sūdzībai par kolektīvo izraidīšanu, ECT atgādināja, ka ECK izpratnē ārzemnieku kolektīva izraidīšana ir jebkurš pasākums, kas piespiež ārzemniekus kā grupu pamest valsti, izņemot gadījumus, kad šāds pasākums ir balstīts uz katra ārzemnieka individuālās situācijas izvērtējumu. Pievēršoties izskatāmās lietas faktiem, ECT norādīja, ka iesniedzēji nav apstrīdējuši, ka viņu identifikācija notika divas reizes – pirmo reizi īsi pēc ierašanās Itālijas teritorijā, kad to veica Itālijas amatpersonas, un otro reizi īsi pirms iekāpšanas lidmašīnā, atgriežoties uz Tunisiju, kad identifikāciju veica Tunisijas konsulārā amatpersona. ECT arī norādīja, ka iesniedzēji nav apstrīdējuši Itālijas valdības apgalvojumu, ka Centrā strādāja vairāk nekā 100 sociālie darbinieki, psihologi un tulki, kas noteikti atvieglāja migrantu saziņu ar Itālijas amatpersonām. ECT ieskatā nekas neliedza iesniedzējiem iesniegt patvēruma pieteikumu jau pirmās identifikācijas laikā, kā to bija izdarījuši 72 citas personas, taču sūdzības iesniedzēji nekad nebija informējuši Itālijas amatpersonas par iemesliem, kas liegtu viņus nogādāt atpakaļ Tunisijā. Lai gan ECT atzina, ka tiesneša lēmumi par liegumu iesniedzējiem iecelot Itālijā ir vienveidīgi, un tajos atšķīrās tikai iesniedzēju vārdi, taču norādīja, ka šis fakts viens pats nav pietiekams, lai apgalvotu, ka valsts iestādes nav nodrošinājušas individuālu izvērtējumu. Tādēļ ECT balsojumā ar 16 balsīm *par* un 1 balsi *pret* nolēma, ka ECK 4.protokola 4.pants nav pārkāpts.

Visbeidzot, izskatot sūdzību par to, ka iesniedzējiem nebija pieejami efektīvi mehānismi ECK 3.pantā un 4.protokola 4.pantā garantēto tiesību aizsardzībai, ECT uzsvēra, ka Itālijas valdība nav norādījusi nevienu mehānismu, ko iesniedzēji varēja izmantot, lai sūdzētos par uzturēšanās apstākļiem Centrā un uz kuģiem, tādēļ vienbalsīgi atzina, ka ir pieļauts ECK 13.panta kopsakarā ar ECK 3.pantu pārkāpums. Savukārt jautājumā par mehānismiem, lai aizsargātu tiesības netikt kolektīvi izraidītiem, ECT konstatēja, ka tiesneša lēmumos par liegumu iesniedzējiem iebraukt Itālijā bija iekļauta nepārprotama norāde, ka šos lēmumus var pārsūdzēt tiesā, un ECT nebija pamata apšaubīt šīs pārsūdzības efektivitāti, īpaši ņemot vērā Itālijas valdības iesniegtos piemērus, kur tiesa ir atcēlusi lēmumus par liegumu iebraukt. ECT arī uzsvēra, ka situācijās, kad persona nav izvirzījusi ticamus argumentus, ka izraidīšana no valsts varētu radīt draudus tās dzīvībai vai veselībai ECK 2.pantā vai 3.pantā aizsargāto tiesību izpratnē, valstij nav absolūta pienākuma radīt mehānismu, kas apturētu izraidīšanas procedūru; tā vietā valstij ir pienākums dot personai tiesības apstrīdēt izraidīšanu neatkarīgā un objektīvā institūcijā, kas izskatāmajā lietā ir ievērots. Tādēļ ECT balsojumā ar 16 balsīm *par* un 1 balsi *pret* nolēma, ka ECK 13.pants kopsakarā ar 4.protokola 4.pantu nav pārkāpts.

Spridumam ir pievienoti trīs tiesnešu atsevišķie viedokļi.

Piešķirtā kompensācija

22 500 eiro (2 500 eiro par morālo kaitējumu katram iesniedzējam, 15 000 par tiesāšanās izdevumiem visiem iesniedzējiem kopīgi).

Komentārs

ECT Lielās palātas spriedums lietā *Khlaifia un citi pret Itāliju* ir nozīmīgs gan tādēļ, ka ECT tajā vērtē valsts pienākumus migrācijas krīzes kontekstā, gan arī tādēļ, ka attīsta ECT judikatūru reti piemērotā ECK 4.protokola 4.panta interpretācijā. ECT kopumā ir izmantojusi pragmatisku pieeju, vērtējumā ņemot vērā lielo slogu, ko migrantu pieplūdums radīja Itālijas valsts iestādēm, taču vienlaikus atgādinot, ka pat šāda apjoma krīze neatbrīvo valsti no pienākuma nepieļaut ECK 3.panta pārkāpumus. Ļoti nozīmīga ir niansētā ECT pieeja valstu pienākumiem radīt nacionālos tiesību aizsardzības mehānismus izraidīšanas apstrīdēšanai, proti, ECT atziņa, ka gadījumos, kad persona apstrīd izraidīšanu tādēļ, ka tā varētu nesamērīgi iejaukties tiesībās uz privātās vai ģimenes dzīves neaizskaramību, valstij nav absolūta pienākuma nodrošināt mehānismu, kas uz apstrīdēšanas laiku aptur izraidīšanas procesu (izraidīšanu apturošam mehānismam [*suspensive effect*] jābūt gadījumos, kad persona ticami apgalvo, ka izraidīšana radīs risku tās ECK 2.pantā vai 3.pantā garantētajām tiesībām). Cilvēktiesību aizstāvju vidū šis ECT Lielās palātas spriedums tiek vērtēts kritiski, jo, atšķirībā no ECT palātas, ECT Lielā palāta nekonstatēja ECK 4.protokola 4.panta pārkāpumu³¹.

³¹ Venturi, D. "Grand Chamber's ruling in *Khlaifia and Others v Italy*: one step forward, one step back?" Pieejams šeit: <https://strasbourgobservers.com/2017/01/10/the-grand-chambers-ruling-in-khlaifia-and-others-v-italy-one-step-forward-one-step-back/>